

Az Állatorvostudományi Egyetem
Központi Könyvtárának kiadványai 4.
Szerkeszti: Bakonyi Ferencné

Dokumentumok
a magyar állatorvosi oktatás történetéhez

Dokumente
zur Geschichte der veterinärmedizinischen Ausbildung
in Ungarn

II.
1817 – 1849

Szerkesztette és a bevezetést írta:

dr. Szögi László

Közreműködött:

Gábor Iván

Fordította:

dr. Bélay Vilmos

dr. Dersi Annamária

Hoós Éva

Lektorálta:

dr. Kováts Jenő

HU - ISSN 0237 – 3181

HU – ISBN 963 7149 15 5

963 01 8051 0 ö

Felelős Kiadó: Bakonyi Ferencné

Készült az Állatorvostudományi Egyetem sokszorosító üzemében

Felelős vezető: Mohai Péter

Bevezetés

Egyetemünk könyvtára négy évvel ezelőtt, 1987-ben, a 200. tanév alkalmából tette közzé a magyar állatorvosi oktatás első három évtizedének legfontosabb, nagyjából az egyetem archívumában megőrzött levéltári forrásait. (Dokumentumok a magyar állatorvosi oktatás történetéhez I. 1786-1816. Szerk. Bakonyi Ferencné és Gábor Iván, Bp. 1987.) Már a kötet bevezetőjében is jeleztük, hogy a sorozatot több részletben folytatni kívánjuk, hogy végül a kutatók számára magyar nyelven tudjunk kézbe adni egy speciális, de igen jellegzetes forráskiadvány sorozatot.

Ebben a kötetben az 1817 – 1850 közötti, három évtized levéltári dokumentumait mutatjuk be. A közölt források kivétel nélkül az Állatorvostudományi Egyetem Levéltárában találhatóak. E korszak anyaga csakúgy, mint az előző kötetnél, meglepően hiánytalanul maradt ránk. Mivel a 19. század első feléből a Botanikus Kert kivételével gyakorlatilag egyetlen orvoskari intézet vagy tanszék iratanyag nem maradt ránk, jelen iratok fontosságához nem fér kétség. Ezért is válogattunk csak az intézeti iratok közül, bár tudjuk, hogy a Magyar Országos Levéltár anyagából még több iratot bemutathattunk volna. E három évtized főbb eseményeit és jellegzetes problémáit azonban ezek az iratok is jól jellemzik, ezért eltekintettünk az egyéb forrásoktól.

A forrásközlés módjáról és szerkesztéséről

Az Orvosi Kar keretébe tartozó állatorvosi intézet levéltára olyan gazdag, hogy csak válogatás közzétételéről lehetett szó. Jelen kötetben az előzőnél kevesebb, de terjedelemben hosszabb forrásokat közlünk. A válogatásnál alapvető szempont volt, hogy inkább az intézet fejlődésére vagy stagnálására, az oktatás módjára, az egyetemi állatorvosképzés reformjára vonatkozó iratokat közöljük. Elsősorban az állatorvosi oktatás történetére és nem a gyakorló állatorvoslás múltjára figyeltünk, jóllehet tudománytörténeti szempontból lehetett volna más érdekes forrásokat is találni. A szigorúan vett felsőoktatás-történet elsődlegességétől csupán két esetben tekintettünk el. Közlünk néhány forrást a keleti marhavész elleni korai küzdelmek történetéről, hiszen Zlamál Vilmos egyetemi és szaktudási működése itt nehezen lett volna szétválasztható. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc időszakának irataiból bővebben válogattunk, ezt a köztörténeti szempontok indokolták. Természetesen e korszakból nincs minden fontos irat válogatásunkban. Kimaradt pl. egy olyan érdekes javaslat, amelyet 1849. június 18-án Asbóth Sándor őrnagy tett a kormányzói hivatal katonai osztálya nevében, és amelyben az állatgyógyintézetet a promontórium uradalomban kívánta elhelyeztetni (eredetije MOL H-62. 1849. 1025. sz.) 1849 utáni iratok nem szerepelnek kötetünkben, egyrészt mert ez év egy korszakot zár le, másrészt mert az 1850-es évből csak jelentéktelen, érdektelen iratok maradtak fenn az

egyetemi levéltárban. Az iratok nyelve 1817 és 1844 között többségében latin, néhány darab német és magyar nyelvű. 1849 ősztől a német kerül túlsúlyba.

A kiadvány szerkesztésénél rendezői elvként csak az időrendet vehettük figyelembe. A dátum nélküli iratokat a megállapítható év végére soroltuk be. Az iratokat sorszámoztuk, s ezen számsorrendben közöljük őket. Minden közlés elején a kiadás helyét és dátumát adjuk meg, majd rövid fejregesztában foglaljuk össze az irat tartalmát. A közlés során elhagytuk a sztereotip megszólító és záró formulákat, s időnként a szöveg közben is kihagytuk az érdektelen részleteket. Pontosabb levéltári jelzet, korabeli iktatószám híján, a dátum alapján kereshetők vissza az eredeti iratok. Az intézet személyzetét bemutató vagy az egyes állaspályázókat ismertető táblázatoknál nem táblázatos formában közöljük a szövegeket, hanem az egyes személyekre vonatkozó részeket egy-egy bekezdésbe foglaltuk, anélkül, hogy az eredeti szövegen bármit változtattunk volna. Az olvasó az 1844 előtti és utáni szövegek között jelentős stílusbeli eltérést tapasztalhat. A korábbi iratokat latinból vagy németből mai magyar nyelvre fordítottuk. 1844 után viszont arra törekedtünk, hogy megőrizzük az eredeti reformkori magyar nyelvű szövegek stílusát.

A szövegek kiválasztásánál igyekeztünk eddig ismeretlen, illetve nem közölt forrásokat válogatni. Természetesen az elmúlt évtizedekben már többen tettek közzé részleteket, esetenként egész iratokat is a kor forrásaiból. Most itt csupán Magyary-Kossa munkásságára utalunk, de pl. két olyan forrás is szerepel a kötetben, amelyet Bakonyi Ferencné már közzétett a Magyar Állatorvosok Lapja 1987-es évfolyamában. Ezekről a forrásokról azért nem akartunk eltekinteni, mert lényegesnek tartottuk, hogy a legérdekesebb dokumentumok egy helyen, egy kötetben legyenek hozzáférhetőek. Kötetünk regesztái német fordításban is olvashatók a kiadvány végén.

A közölt forrásokról

A jelen kötet forrásanyag a ferenci abszolutizmus korától a magyar forradalom és szabadságharcig terjedő három évtizedet, lényegében a magyar reformkor izgalmas időszakát mutatja be az állatorvosképzés szempontjából. A korszak az állatgyógyászatban Hoffner József és Zlamál Vilmos nevével fémjelezhető, akik mindketten a magyar állatorvostudomány jeles alakjai voltak. A források nagy része mégis egy szegényes körülményekkel, elhelyezési problémákkal, sokszor kicsinyességekkel küzdő intézet életébe engednek bepillantást. Szándékosan közöltünk bővebb részleteket az intézet épületének állapotáról, valamint az újabb épületkeresésekről. Igen fontosak azok a tervezetek, amelyeket Hoffner József tollából olvashatunk az intézet reformjáról, amelyekben a kor jelentősebb európai tanintézeteivel hasonlítja össze a pesti körülményeket. A negyvenes évekből Zlamál Vilmos hasonló előterjesztéseit emeljük ki, különösen a szabadságharc időszakában készített

reformjavaslatait. A kötet utolsó dokumentuma, amelyet Zlamál Kossuth Lajos kormányzó elnöknek írt, a korszak zárásának is tekinthető. Ebben javasolja már az állatorvostudomány teljes függetlenítését és önállósítását, ami a következő korszakban meg is valósult.

Reméljük, hogy sorozatunk második kötetét is haszonnal forgathatják majd a magyar felsőoktatás és a magyar állatorvostudomány története iránt érdeklődő kutatók.

Budapest, 1990. december

Dr. Szögi László

A FORRÁSOK JEGYZÉKE

1. Pest, 1817. jan. 7.
Az Egyetemi Tanács igazoló jelentést kér Tolnay Sándortól és Brunkala Román intézeti adjunktustól az Állatorvosi Intézet épületén végzett javításokról.
2. Pest, 1817. máj. 31.
Schuster Jánosnak, az Orvosi Kar kémia professzorának szakvéleménye Tóth István Fejér megyei birtokos által beküldött lórüh elleni gyógyszeréről.
3. Pest 1817. szept. 24.
Tolnay Sándor kérelme az Egyetemi Tanácshoz az Állatorvosi Intézet épületének katasztrofális állapotáról.
4. Pest, 1818. máj. 27.
Az Állatorvosi Intézet könyvtári anyagáról Tolnay Sándor professzor halála után felvett leltár.
5. Pest, 1819. máj. 29.
Az Orvosi Kar által kiküldött professzori bizottság jelentése az Állatorvosi Intézet új oktatási rendjéről, elhelyezéséről és helyéről az egyetem szervezetében. (A jelentés a külön csatolt egyéb véleményekkel együtt 1819. jún. 15-én került a Kar Tanácsa elé.)
6. Pest, 1819. máj. 29.
Böhm Károly professzor kiegészítése az Állatorvosi Intézet reformjára vonatkozó jelentéshez.
7. Buda, 1819. aug. 3.
A Helytartótanács utalványozza az Állatorvosi Intézet részére vásárolt új eszközök árát. 385/1819. sz.
8. Buda, 1820. dec. 12.
A Helytartótanács Brunkala Román intézeti adjunktusnak a tanári funkciók ellátásáért helyettesítési díjat utal ki. 507/1820. sz.
9. Buda, 1821. jún. 12.
A Helytartótanács újabb építési összegek kifizetését engedélyezi. 229/1821. sz.

10. Buda, 1821. okt. 16.
A Helytartótanács Kozarits György állatorvosi intézeti asszisztens fizetését utalványozza. 429/1821.
11. Pest, 1822. szept. 27.
Az Orvosi Kar professzori bizottsága az Állatorvosi Intézet reformjára vonatkozó újabb tervezetet nyújt be a Karnak.
12. Buda, 1822. nov. 5.
A Helytartótanács információkat kér a Boszniában kitört marhavész tovaterjedésének megakadályozási lehetőségeiről.
13. Pest, 1826. júl. 3. után
Az Állatorvosi Intézet céljaira bérlendő épület tárgyában az országos főorvos és az Orvosi Kar igazgatójának vezetése alatt összeült bizottság ülésének jegyzőkönyve.
14. Buda, 1826. okt. 12.
Hoffner József professzor előterjeszti az Állatorvosi Intézet asszisztense részére szerkesztett munkaköri utasítást, valamint az intézeti gyógykovács hasonló munkaköri szabályzatát. Az Orvosi Kar ezt jóváhagyásra a Helytartótanács elé terjeszti.
15. Pest, 1826. okt. 26.
Hoffner József véleménye az asszisztensi állásra folyamodókról.
16. Buda, 1826. okt. 30.
A Helytartótanács Vadovich Györgyöt az állatorvosi asszisztensi állás elnyeréséről értesíti.
17. Buda, 1826. nov. 13.
Az intézeti gyógykovács működésére és feladataira vonatkozó szabályzat.
18. Buda, 1826. nov. 13.
Az intézeti asszisztens munkájára és feladatira vonatkozó szabályzat.
19. Pest, 1826. nov. 19.
Hoffner professzor leírása az Állatorvosi Intézet és a professzori lakás elhanyagolt és romló állapotáról.

20. Buda, 1826. dec. 26.
Lenhossék Mihály orvoskari igazgató előterjesztése a Helytartótanácsához az Állatorvosi Intézet részére bérlendő új épületről.
21. Buda, 1827. febr. 20.
Helytartótanácsi leirat az Orvosi Kar igazgatójának, amelyben az állatorvosi intézet új épületének kiválasztására egy tanári bizottság kiküldését rendeli el.
22. Buda, 1827. márc. 4.
Lenhossék Mihály orvoskari igazgató tanári bizottságot küld ki az állatorvosi intézet új épületének kiválasztására.
23. Buda, 1827. márc. 27.
Az orvoskari igazgató jelentése a Helytartótanácsnak az állatorvosi intézet számára kiválasztott épületről.
24. Buda, d. n. 1827. márc. 27. után
Helytartótanácsi felterjesztés az uralkodóhoz Havas József pesti ügyvéd házának bérbevétele céljából az állatorvosi intézet részére.
25. Buda, 1827. ápr. 24.
A Helytartótanács kisebb összegeket utal ki az állatorvosi intézet működésének biztosítására.
26. Buda, 1827. jún. 5.
A Helytartótanács közli, hogy a Havas-féle ház helyett másik épületet kell keresni az intézet számára. Egyben közlik, hogy az intézetben második asszisztensi állás betöltésére kerülhet sor.
27. Buda, 1827. aug. 3.
Az orvoskari igazgató az új intézeti épület használatbavétele kapcsán az új intézeti kovács kiválasztására és a szükséges teendők megtételére hívja fel az intézet igazgatóját.
28. Buda, 1827. aug. 13.
Az orvoskari igazgató állásfoglalása az új intézeti gyógykovács alkalmazásának feltételeiről és a gyógyításhoz szükséges gyógyszerek költségeinek viseléséről.

29. Pest, 1827. szept. 18.
Jegyzőkönyvi kivonat az Egyetemi Tanács ülésének határozatából, amelyben az állatorvosi intézet költöztetésével és új szolga felvételével kapcsolatban foglal állást.
30. Pest, 1827. nov. 1.
Az állatorvosi intézet oktatási rendje az 1827/28-as tanévre.
31. Pest d. n. 1827 után
Az orvos-sebészeti tanulmányok új tantervi szabályzata a különböző képzési ágak részletes tantervének felsorolásával.
32. Pest d.n. 1827 után
A gyógykovácsok tanfolyamának tanrend tervezete.
33. Pest d. n. 1827 után
Az állatgyógyászok tanfolyamának tanrend tervezete.
34. Pest, 1830. aug. 28.
A pesti Egyetem Orvosi Karának állásfoglalása az állatorvosi intézet új oktatási rendjéről.
35. Pest, 1831. nov. 28.
Hoffner József professzor véleménye az állatorvosi intézet könyvtára részére megvételre felkínált szakkönyvekről.
36. Pest, 1832. márc. 16.
Hoffner József professzor újabb javaslata az intézeti könyvtár folyamatos bővítésére.
37. Pest, 1832. ápr. 1.
Aláírás nélküli vélemény az Orosi Karnak az állatorvosi intézet új oktatási rendjéről kialakított állásfoglalásával kapcsolatban. A szerző nyilván Hoffner József, az intézet igazgatója.
38. Pest, 1833. júl. 29.
Hoffner József kéri, hogy az Egyetemi Tanács őt az Orvosi Kar más professzoraihoz hasonló besorolásra terjessze elő.

39. Buda, 1833. nov. 26.
A Helytartótanács Flór Ferenc orvosdoktornak az állatorvosi intézeti asszisztensi állásba való kinevezését megerősíti.
40. Pozsony, 1835. márc. 27.
Cziráký Antal egyetemi elnök értesíti a tanácsot, hogy az uralkodó Hoffner József állatorvos professzor új besorolását megerősítette.
41. Pest, 1835. szept. 2.
Hoffner József előterjeszti az asszisztensi állásra jelentkezők névsorát döntés céljából az Orvosi Kar igazgatójához.
42. Bécs, 1836. aug. 5.
Az Udvari Kancellária értesítése a Helytartótanácsnak az országos főállatorvosi állás szervezéséről.
43. Pest, 1838. febr. 13.
Az Egyetemi Tanács felhívja Hoffner tanár figyelmét, hogy az intézeti kovácsműhely jövedelmével folyamatosan és pontosan számoljon el.
44. Buda, 1838. ápr. 25.
Lenhossék Mihály orvoskari igazgató az állatjárványtan oktatásának negyedévről a harmadévre való áttételét rendeli el.
45. Pest, 1838. szept. 28.
Hoffner József kéri az Egyetemi Tanácstól, hogy a patkolási munkák jövedelméről évente csak egyszer kelljen elszámolást készítenie.
46. Buda, 1839. márc. 15.
Az orvoskari igazgató előterjesztésére az Egyetem elnökéhez, az állatorvosi oktatás javasolt korszerűsítéséről és egy állandó segédtanár (docens) kinevezéséről.
47. Pest, 1839. aug. 8.
Hoffner József intézeti tanár a patkológép felállítási és az épület tetőzetének javítási költségeit kéri megtéríteni.

48. Pest, 1839. szept. 20.
Hoffner József szakvéleménye Zlamál Vilmos országos főállatorvosnak a marhavész meggátolására alkalmazott oltási kísérleteiről és módszerének jelentőségéről.
49. Pest, 1840. febr. 9.
Hoffner József előterjesztése az Egyetemi Tanácshoz, melyben az intézet részére kibérlendő épületek ügyében egy szakértő bizottságot javasol kirendelni.
50. Pest, 1840. szept. 23.
Hoffner József javasolja, hogy az intézetnél megürült állatorvosi asszisztensi állásra pályázatot írjanak ki.
51. Pest, d.n. 1842.
Táblázatos kimutatás az állatorvosi tanszékre pályázókról.
52. Pest, 1843. nov. 24.
Zlamál Vilmos által készített házi szabályzat az állatorvosi intézet oktatói és segédei részére.
53. Pest, 1843.
Táblázatos kimutatás az állatorvosi asszisztensi állásra pályázókról.
53. Buda, 1844. jan. 2.
A Helytartótanács értesíti Stáhly Ignác orvoskari igazgatót, hogy Zlamál Vilmos országos főállatorvos helyettesítési díját kiutalták.
55. Pest, 1844. aug. 1.
Táblázatos kimutatás az állatorvosi intézetben alkalmazásban álló személyekről.
56. Pest, 1844. szept. 3.
Zlamál Vilmos jelentése az 1843/44-es tanév főbb adatairól és eseményeiről.
57. Pest, 1845. március 8.
Zlamál Vilmos, aki több mint egy évig helyettesítette az intézeti oktató kovácsot, kéri helyettesítési díja kifizetését.

58. Pest, 1845. ápr. 2.
Tíz állatorvostanhallgató kérvénye a Helytartótanácsához, amelyben részükre az Orvosi Kar többi tanfolyamain kiállított ünnepélyes oklevélhez hasonló diploma kiállítását kérik.
59. Buda, 1845. ápr. 8.
A Helytartótanács értesíti az Orvosi Kar igazgatóját, hogy az uralkodó engedélyezte Zlamál Vilmos részére a tiszteletbeli sebészstanári oklevél kiadását.
60. Buda, 1846. febr. 24.
A Helytartótanács megtagadja Zlamál Vilmos intézeti igazgatói lakásának átalakításával kapcsolatos költségek kifizetését.
61. Buda, 1846. szept. 9.
A Helytartótanács utolsó kivételként mégis kifizeti Zlamál lakásának helyreállításával kapcsolatos költségeket.
62. Pest, 1846. szept. 11.
Zlamál Vilmos a jelentkezők közül Szabó Alajost javasolja kinevezni a megürült tanársegédi állásra.
63. Pest, 1846. nov. 12.
Juraschek János kovácslegény kérvénye az Orvosi Kar igazgatójához, melyben pótlólagos beiratkozási engedélyt kér az állatorvosi tanfolyamra.
64. Pest, 1847. márc. 10.
Zlamál Vilmos által kiadott jellemzés Szabó Alajosról az állás pályázatára való felhasználás céljából.
65. Buda, 1847. ápr. 6.
A Helytartótanács értesíti az Orvosi Kar igazgatóját arról, hogy az uralkodó ezután a bécsi állatorvosi intézetbe kiküldendő magyar hallgatók részére biztosítja az oda- és visszautazás költségeit.
66. Pest, 1847. máj. 20.
Az intézeti szolgák kérvénye Zlamál Vilmos professzorhoz, amelyben a nagy drágaság miatt fizetésemelés kieszközlését kérik.

67. Buda, 1848. febr. 1.
A Helytartótanács a Moldvában és Galiciában pusztító marhavész megakadályozása ügyében alkalmazott védőoltásról szakvéleményt kér az egyetemtől.
68. Pest, 1848. márc. 10.
Heitzmann Márton országos főállatorvos véleményes jelentése a keleti marhavész elleni védekezés módjáról és a védőoltások alkalmazásáról.
69. Pest, 1848. márc. 11.
Az orvoskari igazgató szakvéleményt kér a kar tanáraitól az országos keleti marhavész ügyében tett előző állásfoglalásukról. Mellékelve az Orvosi Kar tanárai által aláírt szakvéleményt.
70. Pest, 1848. máj. 5.
Zlamál Vilmosnak az állatorvosi intézet igazgató tanárának részletes javaslata az intézet átfogó reformjáról.
71. Pest, 1848. jún. 8.
Az Orvosi Kar bizottságot küld ki egy Dispensatorium (Gyógyszerkönyv?) kidolgozására.
72. Pest, 1848. júl. 19.
Zlamál Vilmos báró Baldacci tüzérezredeshez írt levelében állatorvosokat ajánl a tüzérezrednél szervezendő társzekeres osztályhoz.
73. Pest, 1848. okt. 19.
Szász Károly vallás- és közoktatási minisztériumi államtitkár Balassa János orvoskari igazgatót bizza meg a tábori sebészi tanfolyam megszervezésével, s egyben intézkedik a tábori kovácsok tanfolyamának megindításáról.
74. Pest, 1849. febr. 24.
Balassa János kari igazgató felszólítja Zlamál Vilmos tanárt, hogy 24 hallgatónak tanulmányaik folytatása iránti kérvénye ügyében tájékozódjon és a kovácstanfolyamot lehetőleg március végéig fejezze be.
75. Debrecen, 1849. máj. 7.
Klapka György helyettes hadügyminiszter utasítása a pesti szállítási parancsnokságnak, hogy az Egyetemen megnyitandó állatorvosi tanfolyam hallgatóinak a tanfolyam idejére havi illetményt biztosítson.

76. Szolnok, 1849. máj. 12.
Vinkovits József „állati főorvos” a vallás- és közoktatásügyi miniszternél oktatónak jelentkezik a pesti Egyetemen megnyitandó állatorvosi tanfolyamra.
77. Debrecen, 1849. máj. 17.
Horváth Mihály vallás- és közoktatásügyi miniszter megküldi az állatorvosi intézet igazgatójának Vinkovits József ajánlkozó levelét.
78. Debrecen, 1849. máj. 22.
A Hadügyminisztérium egészségügyi osztálya megküldi Zlamál Vilmosnak a tábori kovács tanfolyamra általuk ajánlott hallgatók névsorát.
79. Debrecen, 1849. máj. 26.
A Honvéd tüzérség parancsnoksága újabb névsort küld a tábori kovács tanfolyamra beiskolázandó hallgatókról.
80. Pest, 1849. jún. 4.
A pesti nemeztörtség főparancsnoka közli az állatorvosi intézet igazgatójával, hogy egyelőre nincs módja az intézeti személyzetet teljesen mentesíteni a nemzetőri szolgálat alól.
81. Pest, 1849. jún. 16.
Horváth Mihály vallás- és közoktatásügyi miniszter jelentést kér az állatgyógyászati tanfolyam megindításáról.
82. Pest, 1849. jún. 17.
Flór Ferenc a Hadügyminisztérium Egészségi osztályának vezetője értesíti Zlamál Vilmost a gyógykovácsoknak a honvédségbe való besorozásának módjáról.
83. Pest, 1849. jún. 18.
Zlamál Vilmos az állami szállító hivataltól kéri a tábori gyógykovács tanfolyam hallgatói részére az illetmények kifizetését.
84. Pest, 1849. jún. 20.
Zlamál Vilmos kéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy az intézet teljes személyzetét mentesítsék a nemzetőri szolgálat alól.

85. Pest, 1849. jún. 20.

Szabó Antal a pesti katonai szállító hivatal parancsnoka közli, hogy csak a honvédség által kirendelt gyógykovács tanfolyami hallgatók ellátásának fedezésére van felhatalmazása.

86. Pest, d. n. (1849. június vége ?)

Aláírás nélküli, de nyilvánvalóan Zlamál Vilmos által fogalmazott előterjesztés Kossuth Lajos kormányzó államelnökhöz az állatorvosi oktatásban és az intézetben feltétlenül bevezetendő változásokról.

FORRÁSKÖZLÉS

1.

Pest, 1817. jan. 7.

Az Egyetemi Tanács igazoló jelentést kér Tolnay Sándortól és Brunkala Román intézeti adjunktustól az Állatorvosi Intézet épületén végzett javításokról.

Mielőtt a jelentések ügyében, amelyeket a Királyi Tudományegyetem Állatorvosi Intézetének épületein elvégzett javításokról az előbb említett javítások megvizsgálására hivatalosan kiküldött bizottság az Egyetemi Tanácsnak 1816. december 22-ei keltezés alatt, és az állatorvostan tanár ura a fent nevezett bizottságnak már korábban benyújtott, az Egyetemi Tanács a magas Magyar Királyi Helytartótanácsához előterjesztést tenne, a részletes beszámolót, amely 966 Ft 56 krajcárra számolja ki a Heischinger mester által, Tolnay tanár úr és adjunktusa, Brunkala tanúsága szerint az Állatorvosi Intézet épületein 1815. november 20-ától 1816. november 28-áig bezárólag elvégzett ácsmunkákat, ugyanezen fent nevezett tanár úrnak és adjunktusának helyreigazítás ellenében visszaküldi: Hogy beszámoljanak arról, kinek az engedélyével és rendelkezésére végezték el az ugyanezen részletes beszámolóban 1815. november 20-ától 1816. április 30-áig bezárólag felsorolt és 551 Ft 2 krajcárt kitevő munkákat? És ha netalán ők saját kezdeményezésből rendelkeztek azok elvégzéséről, adjanak számat arról, miért nem értesítették erről a tettükről előzetesen az Egyetemi Tanácsot?

Hiába támogatja ugyanis állítását, illetőleg ezt az ügyet az, hogy az állatorvos-tudomány tanár ura az Egyetemi Tanácstól 1816. október hónapban, 322. jegyzőkönyvi szám alatt az Állatorvosi Intézet épületein megtenni szükséges javítások megvizsgálása céljából kiküldött bizottságnak benyújtott jelentésében (amelyet ugyanezen tanár úrnak és adjunktusának helyreigazítás ellenében át fogunk nyújtani) azt mondja, hogy tudniillik: a kérdéses ácsmunkákról 1815. február 15-én az Egyetemi Tanácsot értesítette; minthogy azok a munkák, amelyekről Tolnay tanár úr állítása szerint 1815. február 15-ei (dátum) alatt beszámolt, mások és különböznek azoktól, melyeket az előbb érintett részletes beszámolóban 1815. november 20-ától 1816. április 30-áig bezárólag mutat be; hiszen ezeket, miután arról Tolnay tanár úr 1815. május 12-ei dátum alatt, saját 215. számán a magas Magyar Királyi Helytartótanácsához jelentést tett, ugyanezen magas Kormányozók a nekik járó 293 ft 30 krajcár pénzüsszeget 1815. november 21-ei dátum alatt, 31.407 számmal átutalta, már elvégezték, és a Királyi Egyetem házi pénztárának 1816. április 27-én ténylegesen kifizették. Ezért, mivel ezekből világosan kiténik, hogy a szóban forgó munkák nem egyeznek meg azokkal, amelyről az állatorvostan tanár ura az Egyetemi Tanácsnak 1815. február 15-ei dátum alatt állítólag értesítést küldött, adjon az előbbi kérdésre megfelelő, alapos számlákkal fölszerelt magyarázatot.

2.

Pest, 1817. május. 31.

Schuster Jánosnak, az Orvosi Kar kémia professzorának szakvéleménye Tóth István Fejér megyei birtokos által beküldött lórüh elleni gyógyszeréről.

A következő, a dologra tartozó előzmények áthatók ki az iratokból, alulírott véleménye szerint. – Tóth Istvánt, Fejér vármegyei birtokos gazdát, akit Tstellár (?) József, Veszprém vármegyei lakos a lórüh gyógyításának fogására kitanított, s aki azt már egy ideje gyakorolta, Esztergom vármegye hatósági orvosa Újfalú helységben mégis rávette, hogy – amint a hír járja – a rühes lovak arzénos kúráját kipróbálja.

A gyógymód szerzője azt állítja, hogy ez a rüh elleni gyógyszer arzénból és fehér higanyból áll (a B. vizsgálatban a 3. és 4. kérdésnél); (azaz) arzén és fehér higany ugyanolyan minőségű porából áll; ő sajátlagosan mindegyik alkotórészből másfél fontot vett (a B. vizsgálatban a 4. kérdésnél); viszont az ellenőrző vizsgálatban azt mondja ugyanő, hogy az ökörhólyagba zárt keverékben két font arzén van a másfél helyett, tehát aligha egyezik meg saját magával. Azt mondja ezen felül (a B. vizsgálatban a 4. kérdésnél), hogy ő eredetileg 12 font fehér higanyt és 2 font fehér arzént vett, és pedig Székesfehérvárott. Az alkalmazás módja állítása szerint abból áll, hogy a faggyúval eldolgozott, kenőcs állagúvá tett gyógyszert felkenik a lovakra, legalkalmasabb meleg napokon (a B. vizsgálatban a 3. kérdésnél). Sajátlagosan pedig, (ahogy) Győr vármegye főszolgabírója, Wargha László jelenti, Tóth István minden egyes rühes ló bekenéséhez egy itcze kenőcsöt vett, (azaz) a kenőccsé eldolgozott por-arzénból és higanyból két kis kávéskanálnyi, ami nem elég világos, minthogy arzén és higany készítménye porrá örölt keveréke már volt – úgy tűnik tehát, hogy talán saját porrá örölt és összekevert gyógyszeréből vett két kanálnyi.

Hogy milyen hatása van a Tóth-féle kúrának, azt mondják, nem ismert. Ugyanis a gyógyszer szerzője, Tóth István azt állítja, hogy csak három bajóthi ló, s azok már előtte is nagyon betegek voltak, pusztult el. A főszolgabíró, Wargha László viszont azt meséli, hogy csak Győr vármegye környén 15, a Tóth-féle kúrának alávetett ló pusztult el. A kúrából felgyógyult lovakról sem a szerző, sem a főszolgabíró nem emlékezik meg.

Végül említést érdemel, hogy más sebészek és patkoló kovácsok ugyanazon alkalommal a lovaknak ezzel a betegségével más gyógyszerekkel szállnak szembe: kénvirágból, tűzporból, timsóból, fehér vitriolból és kőrisbogárporból lenolajjal vagy napraforgóolajjal főzéssel keletkező (ti. gyógyszerrel); máshol kőrisbogárporból és olajból készített kenőccsel; még máshol csupasz mákolaj felkenésével.

. . .

A konklúzió és a kémiai elemzés eredménye a következő:

A Győr vármegyei Tóth István által benyújtott gyógyszer a lórüh ellen a szublimált maró higany és a fehér arzén keveréke, éspedig a szublimált maró higany 2 részéhez egy rész fehér arzén aránylik.

3.

Pest, 1817. szept. 24.

Tolnay Sándor kérelme az Egyetemi Tanácshoz az Állatorvosi Intézet épületének katasztrofális állapotáról.

Alulírott ismét arra kényszerül, hogy a tekintetes Egyetemi Tanácsnak alázatosan jelezze azt, hogy az Állatorvosi Intézet épületében sürgősen és elkerülhetetlenül javítások szükségesek, tudniillik, hogy az intézet épületének teteje, a kollégiumok szobája, valamint a tanár és az adjunktusok lakása felett teljesen megromlott és egy nagy nyílás van rajta, ezért váratlan felhőszakadás esetén sem órát tartani, de legkevésbé a szobákban lakni nem tudunk, ezenkívül hogy az épület tetőzetének ereszcsonnájára teljesen szétmállott, már-már összedőléssel fenyeget, továbbá az istállók teljesen tönkrement ajtajai majdnem kiesnek.

Ennélfogva alulírott a tekintetes Egyetemi Tanácsnál aziránt könyörög, hogy ez ügyben méltóztasson valakit szemrevételezés végett kiküldeni, és eközben is legalább a legszükségesebbeket javíttassa ki ácsokkal és kőműves mesterekkel.

4.

Pest, 1818. május. 27.

Az Állatorvosi Intézet könyvtári anyagáról Tolnay Sándor professzor halála után felvett leltár. (A könyveket kiegészített címleírással közöljük.)

Könyvek

A) Az Intézet alapításakor Tolnay prof. úr által megtartva

1. BARBARET, Abhandlung über die Epidemischen Krankheiten des Viehes... Wittenberg, 1770.
2. BERGEN, J. Chr. Anleitung für Landwirthe zur Verbesserung der Viehzucht. Berlin, 1781.
3. Der Bienenstock, eine ökonomische Wochenschrift. Wien, 1769.
4. BLUMENSCHNEIDER, M. G. Vollständiger Unterriecht für den Landmann, wie sich selber bey herrschenden Vieuseuchen ... zu verhalten habe. München, 1787.
5. BLUMENSCHNEIDER, M. G. Vollständiger Sammlung praktischer Heilungsarten aller Vieuseuchen... München, 1787.
6. BOURGELAT, Zergliederung der Pferde. Danzig, 1772.
7. BRUGNONE, G. Werk von der Zucht der Pferde, Esel und Maulthiere... Prag, 1790.
8. BUFFON, Allgemeine Naturgeschichte, Berlin, 1771-1774.
9. CAMPER, Peter Vorlesungen über das heutige herumgehende Viehsterben... Kopenhagen, 1771.
10. CAMPER, P. Ueber das Anstecken der Viehseuche... Greifswald, 1783.
11. CLASS, D. F. Der Hausvater als sein eigener Vieharzt... Leipzig, 1788.
12. CLERC, Theoretisch- und praktischer Versuch über die ansteckenden Viehseuchen... Wien 1767.
13. FALCK, N. D. Untersuchung der sogenannten Viehseuche... Hamburg, 1782.
14. GIBSON, W. Abhandlung von den Krankheiten der Pferde... Göttingen, 1780.
15. GLASER, J. Fr. Abhandlung von der tödlichen Knoten-Krankheit unterm Rindviehe... Leipzig, 1780.
16. GRAUMANN, P. B. Chr. Abhandlung über die Franzosenkrankheit des Rindviehes... Rostok, 1784.
17. HASTFER, Fr. Ausführlicher Unterricht von der Zucht und Wartung der besten Art von Schafen. Leipzig, 1785.
18. HUSSTY, Z. G. Discurs über die medizinische Polizei. Pressburg, 1786.
19. IONSTONI, J. Theatrum universale omnium animalium... Frankfurt, 1775.
20. WILHELM, Josephus Anatomie der Säugethiere. Göttingen, 1787.

21. JUNG, J. H. Lehrbuch der Vieharzneykunde. Heidelberg, 1785-1787.
22. KERSTING, J. A. Unterricht Pferde zu beschlagen... Göttingen, 1777.
23. KERSTING, J. A. Nachgelassene Manuscripte über die Pferdearzneiwissenschaft... Berlin, 1789.
24. KNOBLOCH, J. Sammlung der vorzüglichsten Schriften aus der Thierarzney. Prag, 1785.
25. KOCZIAN, A. Prüfung der Ursachen von der Hornviehseuche... Wien, 1769.
26. KORABINSKY, J. M. Geogrfaphisch-Historisches Produkten Lexikon von Ungarn. Pressburg, 1786.
27. LENTIN, L. Fr. B. Grundsätze zu der von Königlicher Churfürstlicher Regierung zu Hannover... Vorbauungschur gegen die Hornviehseuche... Göttingen, 1776.
28. LEOPOLD, J. Chr. Der durch vieljährige Erfahrung klug gewordene Landwirht. Leipzig, 1788.
29. LINNÉ, Carl. Vollständiges Natursystem. Supplement. Nürnberg, 1776.
Vollständiges Natursystem. Nürnberg, 1773-1775.
30. LINNÉ, Carl. Icones plantarum medicinalium. Nürnberg, 1784.
31. LINNÉ, Carl. Vollständiges Pflanzensystem... Nürnberg, 1777.
32. LIPPERT, X. J. Des Ritters Carl von Linné schwedischer Pan, oder Abhandlung für Fütterung der einheimischen Thiere der Schweden. Wien, 1785.
33. LINNÉ, Carolus. Systema vegetabilium secundum classes ordines genera species... Göttingen, 1784.
34. LINNÉ, Karl. Pflanzensystem nach der vierzehnten lateininschen Ausgabe... München, 1785.
35. HALLER-EBERHARD. Onomatologia medica completa, oder medicinisches Lexicon. Frankfurt, 1772.
36. PAULET, Beyträge zu einer Geschichte der Viehseuchen... Dresden, 1776.
37. PENNANT, Th. Thiergeschichte der nördlichen Polarländer. Leipzig, 1787.
38. PLINIUS, Naturgeschichte. Rostock, 1764.
39. PRIZELIUS, J. G. Vollständige Pferdewissenschaft. Leipzig, 1777.
40. REIMARUS, H. S. Betrachtungen über die besondern Arten der thierischen Kunsttriebe. Hamburg, 1773.
41. REINDERS, G. Beobachtungen und Versuche meistens durch Einimpfen an dem Riendvieh gemacht... Wesel, 1777.
42. ROBERTSON, D. Pferde-Arzeney-Kunst, oder gründlicher Unterricht die äusserlichen und innerlichen Gebrechen der Pferde... Frankfurt, 1772.

43. SAGAR, J. B. M. Abhandlung von den wahren Kennzeichen der Hornviehseuche... Wien, 1782.
44. SCHMUNDT, C. G. Preisschrift... betreffend die Fütterung und Pflege der milchenden Kühe. Berlin, 1787.
45. LESKE, J. Johann Christian Schubart's ökonomisch-kamera-listische Schriften. Leipzig, 1786.
46. SIND, Unterricht in den Wissenschaften eines Stallmeisters... Göttingen, 1775.
47. STOIXNER, L. Praktisch-ökonomische Abhandlungen von der Viehzucht und dem Federvieh. Nürnberg, 1788.
48. STRUNZ, Franz. Freimütige Briefe über die Schafzucht in Böhmen und Österreich. Wien, 1788.
49. TODE, J. Cl. Geschichte der Einimpfungen der Hornviehseuche... Kopenhagen, 1775.
50. WOLSTEIN, A. J. A' marha-veszélyről való könyv... Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1784.
51. WOLSTEIN, A. J. A' marha-dögről való jegyzések... Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1784.
52. WOLSTEIN, A. J. A' barom-állatok seb-gyógyítása tudományáról írt könyvek. Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1785.
53. WOLSTEIN, A. J. A' marha veszélyről szóló könyvetske... Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1786.
54. SCHOSULÁN, M. J. A' falusi embereknek írt oktatás... Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1786.
55. FUGGER, Márk (kiad. WOLSTEIN, A. J.) - - úrnak a 'lovak neveléséről írott könyve... Ford. Tolnay Sándor. Bécs, 1786.
56. TOLNAY, S. – Barmokat orvosló könyv. Pest, 1795.
57. TOLNAY, A. Artis veterinariae compendium pathologicu... Pest, 1799.
58. TOLNAY, S. A' lovak külső szép, vagy rút termetek', 's hibái'megesmeréséről és azoknak... orvoslásáról. Pozsony, 1804.
59. TOLNAY, S. Institutiones de praecavendis, et curandis luibus cornutorum pecorum... Buda, 1816.
60. TOLNAY, S. Oktatás a 'marha dögnek megelőzéséről és orvoslásáról... Buda, 1816.
61. TOLNAY, A. Belehrung über die Vorbeugungs – und Heilmittel gegen die Seuchen des Hornviehes... Ofen, 1816.
62. Vollständige Vieharzneykunst für den Landmann, vom Verfasser des Veterinarius. Salzburg, 1787.
63. VINK, H. Vorlesungen über das Wiederkäuen des Rindviehes... Leipzig, 1779.
64. VITET, Unterricht in der Vieharzneykunst. Lemgo, 1773.
65. WERNER, C. G. Oekonomisch-praktischer Katechismus des Kleebaues. Erfurt, 1787.

66. WIEGAND, J. Anleitung zu einem österreichischen Land- und Hauswirtschaftskalender. Wien, 1772.
67. WIEGAND, J. Der wohlerfahrene Landwirth... Leipzig, 1777.
68. WILLBURG, A. C. Anleitung für das Landvolk in Absicht auf die Erkenntniss und Heilungsart der Krankheiten des Rind-Viehes... Nürnberg, 1781.
69. WOLSTEIN, J. G. Die Bücher der Wundarzney der Thiere. Wien, 1784.
70. FUGGER, Marx. Zucht der Kriegs- und Bürgerpferde... herausgegeben von J. G. Wolstein. Wien, 1786.
71. WOLSTEIN, J. G. Das Buch von innerlichen Krankheiten der Füllen, der Kriegs- und Bürgerpferde. Wien, 1787.
72. WOLSTEIN, J. G. Das Buch für Thierärzte im Kriege, über die Verletzungen... Wien, 1788.
73. ZEHENTER, J. C. Gründliche Abhandlung der Kunst Pferde zu kennen... Frankfurt an der Oder, 1775.
74. Zungenkrebs oder Maulkäule des Rindviehes. Göttingen, 1787.

B) Az Egyetemi Könyvtár részére különböző időben vásárolt könyvek

(Megjegyzés: a könyvek az Intézetben maradtak. A Szerk.)

75. BUFFON, Naturgeschichte der vierfüssigen Thiere, Berlin, 1772.
76. ERXLEBEN, J. Chr. P. Einleitung in die Vieharzneykunst. Göttingen, 1769.
77. FRENZEI, J. Th. G. Praktisches Handbuch für Thierärzte und Ökonomen... Leipzig, 1794.
78. SEUTER, Mangel Hippatria. Ein... schönes und nützliches Buch von der Rossartzney. Augsburg, 1599.
79. Hülfreich Unterricht von Krankheiten der Pferde. Pest, 1790.
80. KRÜNITZ, J. G. Oekonomische Encyclopädie, oder allgemeines System der Staats-Stadt-Haus-u. Landwirtschaft. Berlin, 1782.
81. Lehrbuch der populären Thierheilkunde für aufgeklärte Dekonomen. Nürnberg, 1797.
82. MITTERPACHER, L. Elementa rei rusticae in usum academiaram Regni Hungariae. Buda, 1777.
83. PLOUCQUET, W. G. Schwäbischer Rossarzt Unterricht die Krankheiten der Pferde zu erkennen und zu curiren. Tübingen, 1780.
84. Der deutsche Ross-Arzt, für Verwalter, Schmiedemeister, und für die lieben Bauersleute. Graz, 1791.
85. RUINI, Carlo. Anatomia et medicina equorum nova, das ist neues Ross. Buch... ins Teutsch gebracht... Franckfurt, 1603.
86. VEGETIUS, P. Mulomedicina... opera Ioan Sambuci. Basileae, 1574.

C) Az Intézet részére az Egyetemi Könyvtár számláján könyvüzletből vásárolt könyvek

87. Anleitung für das Landvolk, das Vieh sowohl in gesunden als kranken Tagen gehörig zu behandeln. Augsburg, 1790.
88. LEEB, F. Praktische Beobachtungen zum Behuf der Pferdezucht im Königreich Ungarn und Grossfürstenthum Siebenbürgen. Wien, 1790.
89. DEHLMANN, K. A. Versuch eines chirurgischen Handbuches für neu angehende Hufschmidte und Pferdeärzte. Leipzig, 1789.
90. Pferdekenne der ungarische...
91. TÖGL, M. A. Anfangsgründe zur Anatomie der Pferde. Wien. 1791.

5.

Pest, 1819. máj. 29.

Az Orvosi Kar által kiküldött professzori bizottság jelentése az Állatorvosi Intézet új oktatási rendjéről, elhelyezéséről és helyéről az egyetem szervezetében. (A jelentés a külön csatolt egyéb véleményekkel együtt 1819. jún. 15-én került a Kar Tanácsa elé.)

Méltóztatott a tekintetes Orvosi Kar alulírottakat kiküldeni abból a célból, hogy a pesti Magyar Királyi Egyetem Állatorvosi Intézetének új működési rendjéről a Legmagasabb Hely megbízásából tervet dolgozzon ki, amelyet az ugyanezen helyről kibocsátott kérdésekre válaszolva, mint ilyet, a magasabb kormány szerv elé lehet terjeszteni.

A tekintetes Orvosi Kar ezen kívánságának megfelelni szándékozva alulírottak 1819. május 13-án az Állatorvosi Intézet épületében ülést tartottak a nemes Orvosi Kar dékánjának, tekintetes Streitt János úrnak elnöklete alatt, egyben a gyakorlati mathézis tanárának, tekintetes Schmidt György úrnak, a Királyi Tudomány Egyetem nagyságos rektor urának jelenlétében, aki már az előző bizottságnak is tagja volt, az intézet számára igénybe veendő vagy megépítendő épületek ügyében.

Ezen ülésen a következőket intézték:

- I. Felolvasták a kegyes udvari dekretumokat, a magas Magyar Királyi Helytartótanács kegyelmes intimatumait és a Magyar Királyi Tudomány Egyetem excellenciás elnök urának leiratait, mindazt, ami a tárgy megvilágítását szolgálja.
- II. Ezen iratokkal együtt természetesen (felolvasásra került) a magas Magyar Királyi Helytartótanács 1817. július 1-én, 18.965 sz. alatt kibocsátott intimátuma, amely ékesszólóan előadja, hogy Ő Szent Felsége elrendelte, terjesszék fel a pesti Állatorvosi Intézet új működési rendjének tervét, amely sorban a következő négy pontot foglalja magában, rendszeresen kidolgozva:
 1. Mely tudományokat és milyen rendben kell oktatni?
 2. Hány tanár szükséges ezek oktatásához?
 3. Milyen fizetés illeti meg az egyes oktatókat?
 4. Vajon az intézet jelenlegi épületei megfelelőek-e, illetve hogyan lehet ilyet szerezni?

Alulírottak pontról-pontra haladva sorra vették az előadott tárgyakat. A tárgyalás során viszont az volt alulírottak szándéka, hogy – mivel a magas Magyar Királyi Helytartótanács 1809. január 24-én 1914. sz. alatt kibocsátott kegyelmes intimátuma a bécsi Állatorvosi Intézet tervének megvalósítására adott megbízást és ezt annak idején ide és a pesti Állatorvosi Intézetnek is átküldték, ami akkor mégsem valósulhatott meg, a terv végrehajtásához szükséges tanárok és épületek hiánya miatt az volt alulírottak szándéka, hogy a pesti Állatorvosi Intézet számára egy valamikor megvalósítandó ideális vázlattervet készítsenek, amely a tantárgyak oktatását és azok oktatási rendjét illetően a bécsivel egyenlő értékű, csak kisebb létszámú és kevesebb fizetésű tanító személyekkel van ellátva.

A fenti pontokat és elveket mindig szem előtt tartva alulírottak egyhangúlag egyetértettek a következőkben:

Az 1. pontra vonatkozóan:

Mely tudományokat kell oktatni? milyen rendben?

Az állatorvosi studium legyen nyilvános rendes tárgy, mint az orvostudomány része.
Az állatorvosi tanfolyam legyen háromféle:

- a) Az orvosok és sebészek hallgassák az állatjárványtan nyilvános tanfolyamát a nyári szemeszterben, húsvétól augusztus végéig, háromszor egy héten, magyar és német nyelven, ahogy az sebészhallgatóinknál és egyéb tudományszakok esetében is van.
- b) A patkoló kovácsok, akik a mester-fokozatra és a céhbe való bejutás jogára áhítoznak, hallgassák az állatjárványtani és lóorvosi tanfolyamot, évente november kezdetétől augusztus végéig.
- c) Az állatorvosi tanfolyam viszont legyen kétéves,
 - mert, ha a humán orvostudomány megtanulására a kormányzat öt évet tartott szükségesnek, a bizonyosan nem könnyebb állatorvoslás legalább két teljes évet kíván, hogy ez idő alatt az állatorvos jelöltek az összes alapvető fontosságú tudományba beavatottá váljanak és alapos tudásra szert téve a közalkalmazásra, valamint törvényes javadalmazásra inkább alkalmasak legyenek, mint ezidáig a legfeljebb csak az állatjárványtanban kiképzett tanulók;
 - az állatorvoslás hallgatására csak azokat a jelölteket vegyék fel, akik a normális iskolákat elvégezték, azaz olyanokat, akik akár magyarul, akár németül biztosan tudnak és a két nyelven mind olvasni, mind írni képesek;
 - az állatorvosi tanfolyamon bevezető-elméleti és alkalmazott-gyakorlati tárgyakat kell előadni, amelyek a következőképpen futnak egymás után, illetve egymás mellett
 - a. bevezető, elméleti tárgyak
 - a fizika alapelemei
 - a természetrajz alapelemei

 - állatanatómia, kiegészítésként járul hozzá a lovak külsejének tana,
élettan, takarmányozástan

 - a lovak szaporodásának tana
 - lovaglástan

- b. alkalmazott, gyakorlati tárgyak
 - állatgyógyszertan: gyógyító anyagok, táplálékok;
 - növényteni gyakorlatok; gyógyszerkémia, a receptírás mestersége

 - általános kórtan és gyógykezelés,
 - speciális kórtan és gyógykezelés

 - külső és belső gyakorlat
 - (itt a paták gyógyításáról és azok operációjáról esik szó)

 - állatjárványtan

 - törvényszéki állatorvostan

Az előadandó tantárgyak ellen talán fel lehetne azt hozni, hogy az idő szűkösségéhez mérten (két év) túlságosan sok; de a bevezető tárgyakat röviden fogják tárgyalni, hogy több idő maradjon az alapvető és gyakorlati ismeretekre; ezenfelül az előbbi felsorolásban az egyes tárgyak speciális részeit is felsoroltuk (hogy ezáltal világossá váljék a módszer lényege és annak a sajátos célra való alkalmazása), úgyhogy a tárgyak számát összevonásokkal szűkíteni lehet. Az első évet csaknem teljesen az állatanatómiára és élettanra kell fordítani, mivel a lehető legrövidebb ideig foglalkoznak a fizika elemeivel, valamint az általános természetrajzzal és a háziállatokkal foglalkozó tárgy alapjaival, úgymint novemberben és decemberben, tehát az anatómiára és az élettanra majdnem nyolc hónap marad, úgy, hogy az utolsó időben ezekhez járul a lótenyésztésről és lovaglásról szóló tan. A második év egészében a gyakorlati tárgyak előadásával és magával a gyakorlattal teljen el; kiegészítésként csatlakozzék a törvényszéki állatorvostan alapjai.

A tervezett tanfolyam sajátos menetét a kétéves állatorvosi tanfolyam csatolt tanrendtervezete tartalmazza hónapokra, napokra és órákra beosztva.

A 2. pontra vonatkozóan:

Hány tanár szükséges ezek oktatásához?

a)

- a) Két tanár. Egy (tanár) ugyanis annyi munka elvégzésére, annyi tantárgy előadására nem elegendő; két tanár szükséges tehát a munka mennyisége, ezenfelül a váltakozó helyettesítés, végül a Magyarországon sajátos két nyelv (a magyar, a német, sőt talán még a szláv is) miatt, melyen a népszerű tudományokat elő kell adni.

- b) Az egyik a kórtan és az állatgyógyászati gyakorlat tanára legyen; ő egyben a rangidős és az Állatorvosi Intézet igazgatója, az épületek, a múzeum és az eszközök gondnoka. A másik pedig az anatómia és az állatélettan tanára legyen. A kórtan tanára Pesten a Bécsben két tanár (úgy mint a kórtan tanára és az intézeti igazgató) között megosztott tantárgyakat tanítja.
 - c) Télen mindkettőjük három órát tanít; nyáron az anatómia tanár 3 órát, a kórtan tanára 4 órát (tanít).
- b) Két korrepetítor segíti a tanárokat A korrepetítorok fontossága kitűnik abból, hogy a nagyon elfoglalt tanárok mellett asszisztenseknek kell lenniök, mert a nehezebb felfogású diákok kiművelésére a korrepetálás és a tanult anyag újratárgyalása a legnagyobb mértékben szükséges és mert a nyilvános korrepetálást szabályosan és a legjobban kell végezni. Ez magyarázza, hogy Bécsben a korrepetítotrok is (akik egyben az asszisztensek helyettesítését is ellátják) állandó alkalmazottak.

A korrepetítor-jelöltek legyenek végzett állatorvosok, akár sebész-, akár orvosjelöltek, és legyenek jártasak mindkét anyanyelvben. Az egyik az anatómia, a másik a kórtan korrepetítora legyen. Kinevezésük az illetékes tanár javaslatára történjék az asszisztensek kiválasztásának eddig szokásos módja és szabálya szerint.

A korrepetítorok feladat legyen:

Legyenek jelen az illetékes tanár minden előadásán, hogy megértsék azt, amit majd előadniuk és ismételtetniük kell. A tanár által oktatott tantárgyakat nyilvánosan, megállapított órákban magyarázzák, elemezzék, kérdezzék ki; segítsék és helyettesítsék az illető tanárt.

A korrepetítor tisztsége két évig tartson, legfeljebb még egyszer két évre lehessen megerősíteni, mint ahogy az más asszisztenseknél már van; végül váltsák egymást a korrepetítorok tisztségükben úgy, hogy mindegyik tisztségének első évében az anatómia professzorának, a második évben pedig a kórtan tanárának segédkezik.

- c) Az asszisztens kovács, azaz a tanító patkoló kovács. Legyen egy belőle és legyen egy kovácslegénye.

A tanító kovács legyen végzett állatorvosi kovács, mindkét hazai nyelvet a lehető legjobban ismerje a használat szintjén, kinevezése az intézet igazgatójának javaslata alapján történjék, ahogy a korrepatítoroké.

A tanító kovács feladata legyen:

A patkolási gyakorlat tanítása, asszisztálás a sebészeti műtétéknél. Tisztsége két évig tartson, viszont hasonlóan a fentiekhez, legfeljebb még egyszer két évre lehessen megerősíteni.

Mind a tanító kovács, mind az ő segédje fizetést kapjon, úgy azonban, hogy az előbbi az Állatorvosi Intézet kovácsműhelyének használatáért semmiféle évi díjat ne fizessen, mint ahogy ez eddig volt, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy ez mindig az intézet kárával történik, minthogy az ilyen díjat fizető kovácsmester más kovácsmunkákat is kénytelen elvállalni, hogy a díjat meg tudja fizetni. A fizetéssel bíró kovácsmester viszont – mivel díjat fizetnie nem kell –, a patkoláson kívül semmiféle kovácsmunkát elvégezni ne merészeljen, csakis a számára kijelölt tantárggyal foglalkozzék, amit ezután könnyen meg is tehet.

A 3. pontra vonatkozóan:

Milyen fizetés illeti meg az egyes oktatókat?

Minthogy az állatorvostudomány tanárai, mint ilyenek, Bécsben kisebb fizetést élveznek, mint az orvosi kar tanárai, akik általában évi 2000 ft (jövedelemmel) rendelkeznek, ezért Pesten ugyanezt az elvet kell követni.

a) A kórtan tanárának évi fizetése	1000 ft
ezen felül, mint az intézet igazgatója	
(az épületek, múzeum, eszközök gondnoka) kap	200 ft
Az anatómia tanárának legyen	800 ft
ám azzal a feltétellel, hogy minden fontos,	
járuelkos munkában az igazgatót hasznosan	
helyettesíti feladata ellátásában	
Az egyes korrepetitoroknak legyen	300 ft
	300 ft
A tanító patkolókovácsnak legyen	200 ft
A tanító patkolókovács segédjének legyen	<u>100 ft</u>
A fizetések évi összege tehát kitesz	2900 ft
- b) Mindegyiknek biztosítsanak megfelelő szállást, munkájuk súlya, jövedelmük közepes állapota és az intézet távoleső volta miatt.

A 4. pontra vonatkozóan:

Vajon az intézet jelenlegi épületei megfelelőek-e, illetve hogyan lehet ilyet szerezni?

A kérdés megvilágítására alulírottaknak úgy tetszett, hogy a válaszadás alapelveit előadják és kalkulációba bocsátkozzanak a tervnek megfelelő szükséges helyiségekről, és ezek meghatározása után döntsék el: vajon a jelenlegi épületek megfelelőek-e.

a) Szükséges helyiségek az Állatorvosi Intézet javasolt tervének megvalósításához:

Az első, azaz az oktatásra és az oktatók elszállásolására szolgáló épület helyiségei:

Két előadóterem az egyidőben előadó két tanárnak:

Előkészítő szoba és konyha az anatómiai előadóhoz, amely egy elmozdíthatatlan és egy elmozdítható tűzhellyel van ellátva a főzetek, nyeletek stb. készítéséhez.

Egy nagyobb múzeum csontvázak, anatómiai preparátumok, élősdiék, kórtani preparátumok; gépek, eszközök, patkók és szemléltető gyógyszerkészítmények szekrénye, az állatorvosi könyvtár szekrényének őrzésére.

Lakás a rangidős tanár, az Állatorvosi Intézet igazgatójának.

Lakás az anatómia tanárának.

Lakás a korrepetitoroknak: mindegyiknek legyen saját szobája és a kettőnek együtt egy közös konyhája.

Az épületek helyiségei összesen:

- előadóterem, múzeum	3
- szoba	10
- konyha	4
- éléskamra	<u>2</u>

Összesen egy szintnél 150 négyszögöl

A második épület helyiségei, melyet egy, a melléképületek és az istállók számára való belső udvar különít el.

Lakás a tanító kovácsnak.

Kovácsműhely két fűtatóval, vas- és szénraktárakkal, melyek a föld alatt is lehetnek.

Lakás az istállószolgáknak.

Takarmánytár.

Istállók a lovaknak:

- 2 12-12 lónak, összesen 24-nek
- 1 a feltehetőleg mirigy betegségben szenvedő lovaknak
- 1 a nyálkabetegségben szenvedőknek
- 1 az egyéb fertőző betegségben (rühkórban) szenvedőknek
- 1 a különböző vad, elkülönítőben lévő lovaknak.

Összesen 6 istálló 46 lónak (egy lóra 3 négyszögölt számolva) 138 négyszögölt.

Istállók:

kettő a marháknak, egyenként 6 jószágnak = 12 jóság számára: egyik a fertőző betegségben szenvedőknek, másik a másféle betegségben szenvedőknek. Jószágonként 3 négyszögölt számolva.

Istálló:

egy a sertéseknek, 12 jószágra méretezve, jószágonként 1 négyszögölt számolva.

Istálló:

a juhoknak, 12 fertőző betegségben szenvedő jóság számára, 12 más betegségben szenvedő jóság számára.

Istálló

a kutyáknak, többféle elkülönítésben.

A második, azaz az istállókat befogadó épület helyiségeinek száma összesen:

műhely, raktárak	3
szobák	3
konyhák	2
istállók	11
Összesen	294 négyszögöl

Az épületeken kívüli területek:

Hajlék a kovácsműhely, a patkoló szerkezet és műtétek számára	25 négyszögöl
Az első épület udvara (szélesség 10 öl, hosszúság 20 öl)	200 négyszögöl
Udvar az istállók épülete mögött	200 négyszögöl
Füves térség a felgyógyult állatoknak	200 négyszögöl
Vágóhíd	<u>20 négyszögöl</u>

Az épületeken kívül szükséges területek összege: 645 négyszögöl

A szükséges helyiségek összterülete négyszögölben:

A tanításra szolgáló épület területe	150 négyszögöl
Az istállók épületének területe	294 négyszögöl
Az épületeken kívüli területek	<u>645 négyszögöl</u>
Összesen:	1089 négyszögöl

- b) Az Állatorvosi Intézet jelenlegi épületei nem megfelelőek, sőt hozzáigazítani sem lehet azokat a javasolt terv céljaihoz.

A jelenlegi épületek állnak:

egy egyemeletes épületből, amely magában foglal:

egy előadóteremnek szolgáló szobát

egy múzeumnak szolgáló szobát

fent 4 kis szobát, két konyhát

lent 5 kis szobát, 2 konyhát

három egészen kicsi kamrácskát

egy kettős istállóból az egyik legfeljebb 10, a másik 4 ló számára, amelyhez egy pihenő csatlakozik, egy pihenő helyiséggel.

A jelenlegi épületek tehát nem kielégítőek a bővítésre szoruló intézet számára, sőt mégcsak nem is megjavíthatóak, új épületekkel sem lehet azokat növelni. Nem javíthatóak ugyanis

azért, mert silány anyagokból épültek, szinte mindig az összeomlás szélén állnak, évente javítgatásokra szorulnak, ami nyilvánvaló minden látogatónak és világos a magas kormányzók számára is az ezen épületekre évenként elköltött összegekből. Teljesen újakat (ti. épületeket) kell tehát építeni, hiszen ezeket az épületeket új függeléssel sem lehet kiegészíteni, mivel az egész régi épület a közötte és az istállók között középen elhelyezkedő udvar egy részével együtt mindkét oldalon túlnyúlik szomszédok telkének vonalán és kifut egy igen szűk utcára.

Az Állatorvosi Intézet jelenlegi telkének nagysága 1129 négyszögöl, de minthogy abból a Pesti Szépítő Bizottság fentebb említett terve szerint le kell metszeni (a bizottság saját bevallása szerint bizonytalan becslése alapján 80 négyszögölt), a gyakorlati mathézis tekintetes tanár urának számítása szerint 132 négyszögölt (az észak felé néző sarki kocsmá irányában), csak 997 négyszögöl marad. De minthogy már a legkorábbi működéshez is 1089 négyszögöl szükséges, ezért a mi telkünk már most sem elégséges, sőt, ha még elég is lenne a telek az összes tervezett helyiség számára, sem lehetni itthagyni az Állatorvosi Intézetet, mivel egy ilyen intézet telkének akkorának kell lennie, hogy a jövőben bármely bővítmeny hozzácsatlakozhassék az intézethez. A jelenlegi telek elhelyezkedése és berendezése viszont nem megfelelő az Állatorvosi Intézet számára, minthogy más épületek között helyezkedik el, amelyek legföljebb zsindegyel, még inkább szalmával fedettek, és nem kis tűzveszélyt jelentenek. Minthogy a jelenlegi kert olyan mélyen fekszik, hogy mindkét oldalról, a szomszédok újabban feltöltött telkei miatt, a vizek ide állandóan lefolynak, viszont a meglehetősen tágas kert feltöltése nagy költséggel járna, amelyet jobb lenne inkább másvalamire fordítani. A jelenlegi telek értéke az épületek beszámítása nélkül négyszögölonként öt forint (nemrégiben ennyiért kerültek eladásra a Stahl-féle kert számára a szomszédos kertek, amelyek annyira lesüllyedtek, hogy föld odahordásával kellett feltölteni őket), tehát összesen 5645 ft, a legalacsonyabb áron, mivel a lemetszésre kerülő négyszögölekért kártalanítást kell fizetni. Körülbelül ugyanennyit érnek a jelenlegi épületek anyagai és a különböző kőműves munkák, úgyhogy az Állatorvosi Intézet telke az épületekkel együtt körülbelül 11 ezer forintra becsülhető.

c) Új telket és új épületeket kell tehát szerezni az Állatorvosi Intézet működéséhez.

Új telket könnyen lehet majd szerezni, minthogy egyrészt a jelenlegi, a város lakott részében lévő telek nagyobb összegért adható el, és az újat a város másik, alig lakott jó helyen, úgymint a várostól keletre fekvő, és leginkább pedig a Kerepesi úti részen olcsóbb áron lehet megvenni.

Az Állatorvosi Intézet számára szükséges:

Megfelelő nagyság a majdani bővítések könnyű elvégzéséhez; úgymint botanikus kert számára (amelyről eddig még nem esett említés), az ösztöndíjasok lakása számára, amely Bécsben is szokásba jött, stb.

Fekvése ne legyen túlságosan távoleső, hogy a tanuló hallgatóságnak, a beteg állatoknak, a látogató, vizsgálódó idegeneknek kényelmesen elérhető legyen, és hogy a tanító kovács is többször taníthassa és gyakoroltathassa a patkolást.

A városhoz való közelebbi fekvésből aligha keletkezik nagyobb kellemetlenség (vagy talán kisebb) annál, ami az embereknek szánt kórházakból és a vágóhidakból háramlik (ti. a városra), amely utóbbit a városból kiűzni mégsem lehet.

Alulírottak megsejmeltek négy eladó telket, melyek a következő tulajdonságokkal bírnak:

1. Wimmer Ferenc telke a Józsefvárosban, az 1.168, 69, 70. sz. alatt. Az egész, négy részből álló telek nagysága a hivatalos beszámoló szerint 4408 négyszögöl, úgyhogy ha esetleg az Állatorvosi Intézet számára megvételre kerülne, (és) annak egy harmad részét, amelyen vendégfogadó van és amelyet 13.811 forintra becsülnek, másoknak átengednének, a (maradék) összesen még 3427 négyszögöl, az értéke pedig nem egészen 23 ezer forint. A telek a Kerepesi út egy távoli szöglete, szemben a Vásártérrel, két utcára nyílik, egy dombon fekszik, kerttel és füves telekkel bír, sőt tágas istálló és néhány lakóépülete is van. Viszont igen messze található.
2. A Harl –, hajdan Gabler-féle telek
A Wimmer-félével szemben északra fekszik; a város felé néző részét utcák fogják átvágni, hogy oda házakat építsenek, úgyhogy a telek a vásárlások alkalmával újra és újra kisebb lenne. A távolabbi része (amelyen magtár áll) mégis 2424 négyszögöl lenne, viszont ezt ismét egy utca fogja átvágni. A telek egyébként lapos, sík, sőt mély és távoleső fekvésű. Egy négyszögöl 2 forint 30 krajcártól 3 ft-ig terjedő árban van.

3. Müller Antal lókereskedő telke

A Szt. Rókus épületének vonalában van, a Kőfaragó utca sarkánál jobbra; három utcára nyílik, 5525 négyszögöl nagy, lakóépülettel és istállóval. Fekvése mély, különösen a déli részen. Legkisebb ára 80 ezer ft.

4. A Rongyos Lámpásnak mondott Dőry telek

A Magyar Királyi Tudomány Egyetem botanikus kertjéhez dél felől csatlakozik, két utcára nyílik (hátul az Öt Pacsirta utcára) 2167 négyszögöl a nagysága. Értéke a tulajdonos távolléte miatt nem ismert.

Alulírottak a fent elősorolt telkekről azt az ítéletet merészelik előhozni, hogy a pesti Állatorvosi Intézet számára az 1.-es pont alatt bemutatott, Wimmer-féle telek ér a legtöbbet magas fekvése, nagy kiterjedése, bizonyos épületei és azok anyaga miatt, amelyeket a jövőben fel lehet használni, (továbbá mert) homokos hely szomszédságában van, nem messze a kőbányáktól, stb.; ára mégis mérsékelt, úgyhogy a magasabb áron eladott jelenlegi telek ennek megvételéhez, sőt részben használatbavételéhez is elég lesz.

A Harl-féle telek az utcák átvágásai miatt kisebb a méltányosnál, alacsony fekvése miatt a később felépülő új lakóépületek ki lennének téve a lefolyó vizeknek.

A Müller-féle sem alacsony fekvése, sem magas ára miatt nem javasolható.

A Rongyos Lámpásnak nevezett telek mind nagyság, mind két utcára néző elhelyezkedése, mind a botanikus kert szomszédsága miatt, ami szükségtelenné tehetné, hogy intézetünkhöz külön kertet kelljen emelnünk, (továbbá) könnyű megközelíthetősége miatt a diákok, a lakosság, a külföldi látogatók és végül a beteg állatok számára ajánlatossá teszik, viszont amiatt nem látszik javasolhatónak mégsem, mert az ilyen intézeteket a városok területétől távolabb kell elhelyezni, és mert a telket az elfogadhatónál magasabb áron kellene megvenni.

A költségek tervezetét az új épületek felépítéséhez, amelyet Eberle építész és Heischinger ácsmester dolgozott ki, csatoljuk, együtt a tervvel és annak magyarázatával a tudomány és az állatorvoslás mesterségének igényei szerint felépítendő épületekről.

Az épületek előterjesztett terve ugyanaz, mint ami részletesen előadásra került az intézet új alapokra helyezett működéséhez szükséges helyiségek soráról. Ez az épületek ideális, az összes helyiséggel felszerelt terve.

Az építész költség-terve	50 401 ft-ot
az ácsmesteré	<u>25 020 ft-ot</u> tesz ki
összesen:	75 421 ft-ot
	50 266 ft, mint az eddig költségek kétharmada egyéb munkákra fordítható
A teljes összeg	125 687 ft

A tervezett költséget növelni fogja az az összeg, amelyet a kovács-, asztalos-, fazekas-, kőfaragó-, üveges-, és festő-mázoló mesterek munkájára kell kifizetni, akiket az Építészeti Igazgatóság szokott együttesen fölvenni az építész és az ács által előadott összeg kétharmadáért.

De a tervezett költségek minden körülmény között csökkenni fognak, mert bizonyos építési anyagok a tervbe vett helyen mindenfelé megtalálhatóak és majdan felhasználhatóak lesznek; mert az anyagokat a legközelebbi szomszédságból lehet odaszállítani, sőt esetleg bizonyos épületek, mint olyanok már időlegesen használatba is vehetők; csökkenni fog minden tervbe vett költség nagymértékben akkor, ha a minden dolog árának időről-időre történő és folyamatos emelkedése miatt a szükséges épületeket lassanként és későbbben építenék fel. Végezetül alulírottaknak az a véleménye, hogy a felvázolt intézmények és a tervbe vett épületek csak akkor válnak valósággá, ha a körülmények és a Királyi Tudomány Egyetem pénzalapjának számlái azt megengedik.

Ezekkel tehát előadtuk a pesti Állatorvosi Intézet új ideális működési rendjének vázlatát, amelynek (elkészítésére) a Legmagasabb Helyről kaptunk megbízást, ám alulírottak feladatuknak érzik még egy ötödik pont kiegészítésként való hozzáfűzését arról, hogy:

5. pont: Milyen kapcsolat fűzze az Állatorvosi Intézetet az Orvosi Karhoz?

Ennek a kapcsolatnak a szükségessége kiviláglik abból, hogy

- az állatgyógyászat legfőbb célja a szervezet ismerete, amelyet helyesen és teljességében az orvosi tudományok tanfolyamán adnak elő; (hogy) az állatgyógyászat gyakorlati célja orvosi cél, ami egyébként az (állat)gyógyászatéval azonos;
- azoknak a tantárgyaknak a hiányát, melyeket az Állatorvosi Intézetben nem szoktak többnyire tanítani, időközben az állatgyógyászatban ki kell tölteni, (azaz) az Orvosi Karnak kell teljesebbé tenni és kiegészíteni, amely az állatgyógyászat kívánalmaival, vonatkozásaival jól törődik;

- c) állatjárványok esetén (amelyek időnként emberi betegségek járványaihoz kapcsolódnak) fontos, egyeztető jellegű közintézkedéseket kell tenni;
- d) az állatorvosi bizonyítványok segítségével hozott törvényszéki ítéleteket mindenféle orvosi tudomány professzorai által adott bizonyítványok teszik megalapozottabbá;
- e) részben mindkét helyen azonosak a diákok, és sajátosan az orvos és sebész hallgatókat ugyanazok az egyetemi törvények kötelezik, ha alárendeltebb és magasabb tisztségre pályáznak az Állatorvosi Intézetnél is.

Az Állatorvosi Intézet és az Orvosi Kar összekapcsolódásának szükségességét mindenütt felismerték, ami kitűnik abból, hogy az ilyen intézet tanárai mindenütt az orvosi kar tagjai között nyernek besorolást a tiszti címtárakba. Ám alulírottak azt kívánják, hogy ez a kapcsolat a tiszti címtár felsorolásán kívül valóságos is legyen, ezért egy ilyen kapcsolat legfőbb pontja (a következőkből) állnak:

- A jól működő Állatorvosi Intézet az Orvosi Kar intézményeinek legyen része.
- Az Állatorvosi Intézet tanárai vegyenek részt az Orvosi Kar ülésein.
- Az Állatorvosi Intézet tanárainak véleményeit, jelentéseit az Orvosi Kar felügyelje.
- A legalább évente elkészített jelentések az Állatorvosi Intézet helyzetéről kerüljenek felterjesztésre az Orvosi Kar elé, amely továbbítja fölfelé.

Ily módon alulírottak a rájuk bízott feladatnak eleget téve bizottsági munkálatukhoz csatolják a korábban átküldött eredeti iratokat, amelyek a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetének új működési rendjével kapcsolatosak.

A nemes Orvosi Karnak alázatos szolgái:

Streitt János
dékán

Lenhossék Mihály
bizottsági tag

Schuster János
a bizottság írnoka

Böhm Károly J.
a közegészségügy
ny. r. tanára.

6.

Pest, 1819. máj. 29.

Böhm Károly professzor kiegészítése az Állatorvosi Intézet reformjára vonatkozó jelentéshez.

Alulírottak az Állatorvosi Intézetben előadott (tan)anyaggal és annak felosztásával kapcsolatban az itt következő apró megjegyzései vannak:

A következő tantárgyak, mint amilyen a lovak küllemtana, a lovaglástan és az állatjárványtan, nincsenek a helyükön és külön tárgyakat sem alkotnak, hanem részei egy és ugyanazon tudománynak, úgymint az állategészségügyi igazgatásnak. A dolgot így képzelem:

1-ször.

A lovak küllemtanáról szóló stúdium azt tárgyalja, hogy kell bizonyos külső jelekből a ló rossz vagy jó minőségéről ítéletet alkotni, márpedig ezek a jelek vagy a ló egészséges állapotára utalnak és ebben az esetben a külső állapot tana az anatómiának képezési részét, vagy beteges állapotára és akkor a pathológiához tartozik; sőt gyakran kérdésessé válik, hogy vajon hasonló fogyatékoságok gyógyíthatók vagy nem gyógyíthatók-e, amihez a külső és belső betegségek gyógyításának ismerete kívánatos, világos tehát, hogy a lovak külső állapotáról szóló tant csak az állatorvosi tanfolyam végén lehet a hallgatóknak sikerrel előadni.

2-szor.

Ezen tantárgynak pedig kétféle célja van: vagy hogy a segítségével a használatnak leginkább megfelelő lovat lehessen kiválasztani, vagy hogy a segítségével az állatorvos polgári törvényszéki pereket döntsön el. Az első esetben a lovak küllemtana az állategészségügyi rendszethez tartozik. A második esetben a törvényszéki állatorvostanhoz, tehát mindenképpen az állategészségügyi igazgatáshoz. De a többi tantárgy is: a lovak szaporodásáról, a lovaglásról és az állatjárványokról a közállategészségüghöz tartozik.

...

Az állatorvoslás tudományának egészéből vett számos alapelvet, amelyek szerint a bírói végzés érdekében az állatorvosok a kétes törvényszéki pereket eldöntik, mi a törvényszéki állatorvostanba soroljuk. Ez tehát és az állategészségügyi rendszet az állategészségügyi igazgatáshoz tartozik, amely csak az összes többi állatorvosi tantárgy elvégzése után, a tanfolyam végén adható elő gyümölcsözően a hallgatóknak.

Az Állatorvosi Intézetben tehát a stúdiumokat ebben a sorrendben kell tanítani:

az első évben: a fizika és a természetrajz alapelemei, állatanatómia (= zootomia), élettan (= physilogia), állatgyógyszertan (= zoopharmacologia), növénytani gyakorlatok (= botanica-demosntrationes), gyógyszeralapanyagok, gyógyszerkémia (= chemia pharmaceutica) és a receptírás mestersége (= ars furmulandi) értendő.

második évben: általános és speciális kórtan (= pathologia generalis et specialis), a külső és belső betegségek általános és speciális gyógykezelése (= therapia generalis et specialis), orvosi gyakorlat (= praxis medica), és gyakorlati sebészet (= chirurgia practica), állatorvosi igazgatás (= veterinaria publica).

Ami az Állatorvosi Intézet számára való telket illeti: a Wimmer-féle, az 1-es pont alatt, a többenél alkalmasabb.

Azt mondja Tekintetes Schuster úr a nemes Fakultáshoz írt jelentésében, hogy a bizottság az Egyetem Nagyságos Rektor urának elnöklete alatt ülésezett. Ez nem állhat meg. A nemes Kar, ha jól emlékszem Tekintetes Streitt Dékán urat nevezte ki elnökké, a Nagyságos Rektor pedig legalábbis, mint a gyakorlati geometria tanára vált szükségessé.

Egyébként egészében hozzájárulok a kidolgozott tervhez.

7.

Buda, 1819. aug. 3.

A helytartótanács utalványozza az Állatorvosi Intézet részére vásárolt új eszközök árát. 385/1819. sz.

Szent Császári-Királyi és Apostoli Felség Magyar Királyi Helytartótanácsának nevében a pesti Királyi Tudomány Egyetem Egyetemi Tanácsával rendeletileg közöljük: Meggyőződván e helyen az Állatorvosi Intézet számára az operációknál a vadabb lovak megfékezésére szolgáló szíjjeszközök beszerzésének szükségességéről, a Közalapok Pénztári Hivatala megbízást kap arra, hogy az e célra szükséges 60 ft összeget az Egyetemi Alapból ugyanezen Egyetem házi pénztárába a szokott eljárással utalja át.

8.

Buda, 1820. dec. 12.

A Helytartótanács Brunkala Román intézeti adjunktusnak a tanári funkciók ellátásáért helyettesítési díjat utal ki. 507/1820.

Brunkala Románnak, az állatorvostan tanárát helyettesítő adjunktusnak, az egész 1819/20-as tavalyi iskolaév alatt üresedésben levő állatorvos-tudományi tanszéken betöltött helyettesítésért a teljes, 1200 ft fizetéséből a sajátjaként a mondott időszak nagyobb részéért,

azaz 10 hónapért jár	1000 ft – krajcár
hozzáadva a 100 %-os pótlékot	1000 ft – krajcár
Saját 400 Ft fizetésének a feléből, 200 ft-ból kisebb, úgymint kitevő összeg jár ugyanezen időbeli terminusra.	166 ft-t
Hozzáadva a 100 %-os pótlékot	166
azaz együttesen	2333 ft 20 krajcár

Mivel pedig a helyettesítő személy a fentebb említett helyettesítési időre, azaz 10 hónapra egész 400 ft fizetését, a százalékban vett pótlékkal együtt ténylegesen már felvette,

ezt felszámítva, ami	666 ft 40 krajcár
kifizetésre marad még a helyettesítő számára	1666 ft 40 krajcár,

ezért a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál intézkedés történt, hogy a fent említett összeget a nevezett helyettesítőnek, Brunkalának a szokásos nyugtatvány ellenében az Egyetemi Alap számlájára fizesse ki, amiről az Egyetemi Tanácsot a javadalmazott (személy) megegyező útbaigazításának végett az év végi október 6-ai (dátumú) 328. sz. jelentés ellenében ezennel tájékoztatjuk.

9.

Buda. 1821. jún. 12.

A Helytartótanács újabb építési összegek kifizetését engedélyezi.

229/1821. sz.

Intézkedés történt a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál arról, hogy az Állatorvosi Intézet épületének és istállóinak javítására a Királyi Tudomány Egyetemenél kiadott költségeket, melyeket az Építkezési Igazgatóság 283 ft 4 krajcárral kiegyenlített, az Egyetem házi pénztárába fizessék be, (és) erről az Egyetemi Tanácsot, hivatkozással a múlt év január 21-i 15. sz. értesítésre, a hitellevelek visszaküldése mellett, azzal együtt értesítsék, hogy a házi pénztárat efelől értesítsék, és utasítsák arra, hogy ezt az

összeget a számláira, mint bevételt, vezesse rá, a kézművesek követeléseit elégítse ki, és az egyes tételeket az illető kézművesek nyugtatványai ellenében teljesítse.

10.

Buda, 1821. okt. 16.

A Helytartótanács Kozarits György állatorvosi intézeti asszisztens fizetését utalványozza. 429/1821. sz.

Kozarits Györgynek, az orvostudomány baccalaureusának, a Királyi Tudomány Egyetemen az állatorvostan tanárának asszisztensévé történő kinevezésével kapcsolatban semmiféle megjegyzés hozzánk nem érkezett; az Egyetemi Tanácsnak a múlt év május 30-i, 333 sz. értesítésére ezennel azzal válaszolunk, hogy a többi asszisztenssel megegyező, évi 300 ft rendszeres fizetésnek az újonnan kinevezett asszisztens, Kozarits számára a házi pénztárhoz a szokásos eljárással történő átutalása érdekében a szükséges intézkedéseket a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál megtettük.

11.

Pest, 1822. szept. 27.

Az Orvosi Kar professzori bizottsága az Állatorvosi Intézet reformjára vonatkozó újabb tervezetet nyújt be a Karnak.

Tekintetes Orvosi Kar!

Alulírottak az 1821. május 1-én kelt 11.358. sz. kegyelmes intimátumnak engedelmessé, a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézete tervének kidolgozásával megbízott bizottság tagjai ezennel egy ilyen, új gonddal, a legsajátosabb igényekre figyelve kidolgozott tervet a legalázatosabban benyújtanak, az útmutatásul és eligazításul átküldött iratok visszaküldése mellett jelzett kivonatban, amit Schuster készített el. A munkálat bázisául a bécsi Állatorvosi Intézet terve szolgál minden lényegi részét illetően, ami mind eredeti teljességében, mind tartalmi kivonatában szem előtt volt; a másik bázist pedig a tekintetes pesti Orvosi Kar 1819. június 15-én kelt, már egyszer beterjesztett, ám minden megjegyzés nélkül félretett terve adja, amely, minthogy ennek a munkának az alapjait tartalmazza, még hozzá olyanokat, amelyekről semmi újat mondani vagy megállapítani nem lehet, úgymint a valamikor megépítendő épületekről szóló jegyzék, ismét beterjesztésre kerül. Alulírottak, miután elolvasták és átgondolták az iratokat, három ülésen egyhangúlag megállapodtak a következő pontokban, amelyeket táblázatos összefoglalásban adnak elő, és képi összehasonlításban a bécsi

Állatorvosi Intézettel, mint prototípussal, úgy, hogy az itthoni olvasóknak és bírálóknak kitűnjön itt, mi a megegyező és mi a különböző a két intézetben.

I.

Bécsben:

A tanító személyzet állapota: most 10 személyből áll (11-ből állt azelőtt):

- A bromatologia, pharmacologia, nosologia (kórtan), therapia, orvosi klinika tanára,
- a patkolás, a törvényszéki állatorvostan (=veterinariae forensis), sebészet, sebészeti műtétek tanára,
- a természetrajz, fizika, kémia, higiénia, pathológia, epizootiologia (állatjárványtan) tanára,
- az anatómia, physiologia, küllemtan tanára.

(Nota bene: valamikor 5 tanár volt.)

A korrepetítorok szintén 4-en vannak (váltakozva az egyes tudományok között, kivéve az anatómiáét, annak sajátos alkalmazása miatt),

- Tanító patkoló kovács	1
- Moduleur	<u>1</u>
	10 tanító

A bécsi tanárok fizetése:

- az 1-ső tanáré:	2000 ft
- a 2-ké:	1500 ft
- a 3-ké:	1200 ft
- a 4-ké:	1000 ft
- az 1-ső korrepetítoré:	700 ft
- a 2-ké:	600 ft
- a 3-ké:	500 ft
- a 4-ké:	400 ft
- a tanító kovácsé:	600 ft
- a moduleuré:	<u>800 ft</u>
	9300 ft

Pesten:

Legyen 5 állandó személy:

- Az elmélet tanára:
természetrájk, fizika, kémia, anatómia, fiziológia, külalaktan, lovaglástan, patkolástan, higiénia; - bromatológia, általános pathológia, általános therapia.
- A gyakorlat tanára:
az orvosi állatgyógyászat praxisa, sebészet, sebészeti műtétek, nosológia, azaz kórtan, és speciális therapia, törvényéki állatorvostan, epizootiológia (állatjárványtan):
- Két állandó korrepetitor:
- egy az elmélet prof. mellett, a másik a gyakorlat tanára mellett, azaz egyik az anatómiáé, fiziológiáé, másik a gyakorlaté.
- A tanító patkoló kovács; két év után elmozdítható.

A két tanár itt elégséges, mert a rájuk bízott tudományok mind a legszorosabb kapcsolatban állnak, mert a tanár egyedülléte a szisztematikusan összevont tudományokhoz és a tanárhoz illik, és a diákoknak többnyire hasznos, mert az ilyenek többfélesége legfeljebb csak a kényelmet növeli, és végül, mert az elmélet tanára egész évben csak két tudományt vagy tantárgyat tanít folyamatosan, úgymint az anatómiát és a fiziológiát, a többi tantárgyat pedig csak néhány hónapig; ugyanígy a gyakorlat tanára csak a klinikai gyakorlatot tanítja egész évben, más tudományokat pedig szemeszterenként vagy néhány hónapig.

A két tanár között az órák kellő szétosztása érdekében az elmélet tanárához került a bromatológia és a pharmacológia, a gyakorlat tanárához a törvényszéki állatorvostan.

A pesti tanárok fizetése legyen:

a rangidős tanaré:	1200 ft (1000 ft mint tanaré, 200 ft mint igazgatóé),
a második tanaré:	800 ft
a korrepetitoroké:	300 ft (mint az asszisztenseké az Orvosi Karon) 300 ft
a tanító kovácsé:	200 ft legyen a fizetése mindig, semmi bérleti díjat ne fizessen, mint ahogy az Bécsben szokás)
a kovács segédjéé:	<u>100 ft</u>
összesen:	2900 ft

hozzáadva a 4 istállószolga 144 ft-os fizetését = 576 ft.

A személyi állományra az éves kiadás: 3476 ft legyen.

Mindnek legyen szállása.

A vezető tanár idősebb vagy érdemekben gazdagabb a bécsi terv 87.§-a szerint, tehát Pesten akár az elméleti, akár a gyakorlati tanár lehet.

II.

Az előadásra kerülő tantárgyak ugyanazok, mint amelyek a bécsi Állatorvosi Intézet tervében részletesen és szabatosan fel vannak sorolva. Alulírottak részletes, a legfelsőbb jóváhagyással ellátott táblázatot csatolnak, amely egyrészt a bécsi egyetemnél, sajátosan az Állatorvosi Intézetben 1821/22-ben tartott órák nyomtatott katalógusa, másrészt a bécsi Állatorvosi Intézet tervének 31. §-a szerint tartott pesti állatorvosi tanfolyam mintájára készült. De ezen felül, hogy ennek a táblázatnak az értelme mélyebb megértésre találjon, annak következéseit megállapítsák, kivonatolva először az órák rendjét, másodsor azok napjait, harmadszor mindazt, ami az órák szerint a tanárookra háramlik.

1-ször a leckék szemesztereit illetőleg:

<p>Az elmélet tanára oktatja</p> <p>1. szemeszterben</p> <p>9-10 óráig: a természetrajzot, hygiéniát, 10-11 óráig: lóantómiát (=hippotómia) 11-12 óráig: a patkolás elméletét 2 hónapig fizikát, kémiát 3 hónapig</p> <p>2. szemeszterben:</p> <p>8-9-ig: a lovak küllemtanáról 3 hónapig a lovaglásról 2 hónapig 9-10-ig: bromatológiát, pharmacológiát, szerdán pathológiát, általános therápiát</p>	<p>A gyakorlat tanára oktatja</p> <p>8-9 -ig klinikát 9-10 -ig sebészetet és műtéteket 2 hónapig speciális therápiát 3 hónapig</p> <p>7-8-ig klinikát 9-10-ig törvényszéki állatorvostant, szerdán 11-12-ig: speciális therápiát, este 5-6-ig: állatjárványtant</p>
--	---

2. a leckék napjait illetőleg:

- a) Mindkét tanár a hét öt napján tart collégiumokat. Ezzel az elrendezéssel kompenzálódik az órák száma a nálunk elkülönítve magyarul és németül tanuló hallgatók számára, minthogy Bécsben a collégiumokat csak német nyelven és néhány tantárgyból csak bizonyos napokon szokás tartani.
- b) A magyar és a németül tartott órák legyenek váltakozó napokon (váltakozó években ugyanis nem lehetnek, minthogy az állatgyógyászok tanfolyama kétéves, a patkoló kovácsok az egyéves tanfolyamot évenként kötelesek elvégezni, mégis azokkal egyszerre veszik fel az órákat).
- c) Szerdai napokon egész szemeszterben az órák szerint magyarul és németül egyszerre tanít a két tanár: ezen a napon tanít az elmélet tanára bromatológiából és pharmacológiából 2 órát, azaz 4-et, a gyakorlat tanár törvényszéki állatorvostanból 2 órát, azaz 4-et, úgymint kettőt délelőtt, kettőt délután, váltakozva magyarul és németül. Ez az elrendezés, minthogy ezeket a tantárgyakat Bécsben csak két hónapon át, éspedig hetenként négy órában tanítják, nálunk viszont bármelyik nyelven az egész szemeszter folyamán hetenként két órák a leckék, többet tesz, mint kompenzál.

3. a leckék óráit illetőleg:

Az első szemeszterben az elmélet tanára novemberben és decemberben 3 órát tanít, a többi hónapban 2 órát. A második szemeszterben áprilistól júniusig 3 órát, a többi hónapban 2 órát. Szerdai napokon 4 órát, bromatológiát és pharmacológiát, úgymind 2 órát magyarul, kettőt németül.	A gyakorlat tanár tanít 2 órát tanít 3 órát Szerdai napokon 4 órát törvényszéki állatorvostant, úgymint két órát magyarul, kettőt németül.
--	--

III.

Bécsben a hallgatóság áll:

- 4. éves orvostan hallgatók
2. éves sebész hallgatók
- patkoló kovácsok
egyéves tanfolyam
- gyógykovácsok
- állatgyógyászok
kétéves tanfolyam

Pesten a hallgatóság legyen:

- ugyanazok hallgatják a nyári szemeszteren át az állatjárványtant,
- ugyanazok hallgatják az állatgyógyászat tanfolyamát és az egyéves állatjárványtan tanfolyamot,
- ugyanazok a kétéves tanfolyamot.

IV. Az Állatorvosi Intézet segédeszközei
Bécsben állnak

a) Helyiségek		Jószágok
Istállók lovak számára 8 jószág után számolva	12	96
Szarvasmarháknak 12 és 6 jószág után	2	18
Birkáknak 20 jószág után	1	20
Sertéseknek 12 jószág után	1	12
Beteg kutyák számára, veszetztség-gyanús kutyák számára		
		146 jószág kutyák nélkül.

Fürdető víztározó

Két előadóterem

Könyvtár

Két múzeum: az anatómiai–patológiai készítmények és modellek számár; felszerelések és kötések számára.

1 terem 2 szobával a boncolás számára:

1 kamra a hullák,

1 kamra az áztatás (=maceratio) számára.

Egy kis botanikus kert a növényi táplálékok számára

Gyógyszertár és laboratórium

Kovácsműhely 6 kohóval

Két kisebb kovácsműhely

Két kovácsszín, géppel

b) Állatok szaporításra, tenyésztésre

Két igásló

Két vagy három tehén

Hús birka

c) Az igazgatás módja

A polgári igazgatás igazgató és adminisztrátor alá van helyezve.

Az adminisztrator 600 ft fizetéssel rendelkezik.

Szolgáló személyek vannak 11-en,

összesen 1824 Ft fizetéssel.

A katonai igazgatás a katonai parancsnokság alá van helyezve.

Szolgálatot teljesít: 45	őrmester	1
	káplár	4
	lógondozó	<u>40</u>
	összesen:	45 férfi

Pesten legyenek:

a) Helyiségek		Jószágok
Istállók lovaknak	2	24
12 jószág után számolva		
A fertőző beteg lovaknak	4	22
5-6 jószág után számolva		
Szarvasmarháknak	2	8
4 jószág után		
Birkáknak	2	12
6 jószág után		
Sertéseknek	1	6
6 jószág után		
		72 jószág kutyák nélkül.

Két előadóterem, az egyikben van a könyvtár szekrénye.

Egy múzeum.

Előkészítő szoba, konyhával (egyúttal gyógyszeres konyha is).

Füves terület.

Kovácsműhely (vonószerkezettel a vadabb lovak számára).

- b) Pesten egészséges lovakat nem fognak gondozni, minthogy nálunk lótenyészetet bárhol lehet látni, minthogy állami tenyészló ügyosztály létezik, minthogy az Intézet felgyógyult lovaival fuvarozást lehet végezni. Egészséges teheneket sem fognak gondozni. Birkákból hat állatot fognak gondozni, a birkák oltása miatt.

- c) Az igazgatás módja

Pesten csak polgári igazgatás legyen, és az tartozzon a vezető tanár alá, aki egyben az Intézet igazgatója is; a bevételek és kiadások kalkulációját a második tanár vezesse a bécsi intézet tervében a 94-95. §-ban javasolt szabály szerint. Az összegzés a mi kisebb intézetünkben könnyen elkészülhet, annál is inkább, minthogy a magyar egyetemen egyébiránt a többi tanár katedrájának kiadásait vezetni szokta, melyeket magasabb helyre is betérjesztik.

Pesten a lógondozók legfeljebb négyen legyenek, az intézet növelésére lassanként kell őket fölvenni, rendszeres havi 12 Ft fizetéssel, mint a többi segédet a Magy Királyi Tudomány Egyetemen, akik viszont egyúttal a ház és az előadó termek, stb. tisztaságára is felügyelnek. Közöttük a rangidős feladata legyen egyben a házfelügyelőség. A lovak gondozását részben a patkoló kovácsok is sorban elláthatják. A gondozás felügyeletét váltakozva végzi a két korrepetitor.

V.

Az Állatorvosi Intézet pesti épületeiről mind a jelenlegi, mind a majdan szükségessé váló állapotot illetően hosszasan és szabatosan esett szó az 1819-ben beterjesztett és itt ismét csatolt tervben (ugyanennek a 4. pontra vonatkozó kifejtésében!), ahol bizonyítást nyert új, tágasabb és azontúl jobban megfelelő területtel ellátott épület valamikori felépítésének a szükségessége.

De mert mostanában, már több éve a közalapítványok egész állapota feltehetően aligha képes nagyobb költségek viselésére; mert különösen a Magyar Királyi Tudomány Egyetem alapja a terhek alatt elsüllyedni látszik, alulírottak egyhangúlag azon a véleményen vannak, hogy egy ilyen építkezést el kell halasztani arra az időre, amikor a Magyar Királyi Tudomány Egyetem alapjának egésze kétségen kívül rendeződni fog, és állapota egyéb, nagyobb költségek viselésétől szabaddá válik. A mi Állatorvosi Intézetünk viszont egészen odáig az állatorvosi tudomány egészét tanítsa, de különös tekintettel a lovakra, amely célnak a jelenlegi épületek valamennyire megfelelnek: a jelenlegi épület ugyanis a felső emeleten egy előadó termet (amelyben az eszközöket is őrzik és a könyvtárat), egy múzeumot, négy kicsi szobát, két konyhát; az alsó szinten 5 szobát, melyek közül egy megfelel a fenti előadó teremnek, két konyhát, három kamrát foglal magában. Két istálló van, egymással szomszédosak: az egyik tíz ló számára, a másik négy ló számára, ennek oldalában van a kovácsműhely egy pihenőhellyel. – Tágas kert és füves pázsit. Ezeknek a helyiségeknek a számbavételéből kitűnik, hogy az elsődleges szükségletek számára van két előadó terem, elkülönített lakás a két tanár számára; a két korrepetítor egy szobával beérheti.

VI. Az állatorvosi gyakorlat pénzügyi elszámolása, amint az egész belső igazgatás, ugyanaz legyen, mint ami a bécsi intézetben a 69.§-tól a 83-ig bezárólag elő van írva, kivéve a katonai igazgatást, amit Magyarországon aligha lehet végrehajtani. Sajátlagosan pedig az állatoknak gyógyszerekkel és takarmánnyal való ellátása Pesten is legyen bécsi mintára a bécsi Állatorvosi Intézet 72. § szerint úgy, hogy

a lovak után naponként fizessenek a gyógyszerekért	37 ½ kr.
a takarmányért	<u>49 ½ kr.</u>
	1 ft 27 kr.
a szarvasmarhák után	37 ½ kr.
	<u>27 ½ kr.</u>
	1 ft 5 kr.

a sertések után	29 kr.
mint a juhok és kecskék után	<hr/>
	29 kr.
a kutyák után	
luxus kutyák után	48 kr.
nagy kutyák után	37 kr.
kicsi kutyák után	26 kr.

A 78. § értelmében a polgároknak szabad az állatoknak hozott saját takarmánnyal való ellátása. Az elhagyott, a reménytelen betegségben szenvedő, a kísérletezésre vagy új megfigyelés elvégzésére fölvetett állatokat, mint gyanús, veszett stb. kutyák, ingyen veszik föl és ápolják. Mindenképpen jogos ugyanis az, hogy fizetség jár egy olyan intézetnek, mely saját tudományos tevékenységével csak a köz javát mozdítja elő, amit, megerősítve a bécsi intézet példájával is, alulírottak véleménye, sőt meggyőződése szerint nálunk is meg kell csinálni, és amit a bevételek és kiadások legnagyobb pontossággal vezetett számadásával, a bécsi tervben előírtak szerint, könnyen és a szokásos segítség mellett meg lehet valósítani.

VII.

A pesti Állatorvosi Intézetnek a Magyar K. Tudomány Egyetem Orvosi Karához fűző kapcsolatért az 1818-as bizottsági munkálat az 5. pontban tudományos alapokon okadatolva kiállt, ezért a bécsi Állatorvosi Intézet tervének is részét alkotja és annak teljes harmadrészét teszi a 84. §-tól egészen az utolsó, 106. §-ig terjedő fejezet, ahol mint alapelv ismétlődik:

Az Állatorvosi Intézet legyen a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Orvosi Kara intézeteinek a része (a bécsi terv szerint is), ezért tanárai ugyanazokat a jogokat élvezzék, őket ugyanazok a törvények kötelezzék, mint a Magyar K. Tud. Egyetem Orvosi Karának tanárait. A megbízások teljesítése, a vélemények alkotása, a jelentések elkészítése ugyanazon eljárással történjék, ugyanúgy fogjanak hozzá, mint az Orvosi Karnál.

Ezek azok a jelentős, részletesen eladott, a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetének szervezetére tartozó elemek, amelyeket alulírottak vélekedése szerint nálunk majd meg lehet valósítani. De mivel ugyanezek úgy vélik, hogy egyébiránt a bécsi Állatorvosi Intézet egész tervét adaptálni kell (kivéve néhány apró, fent említett elemet: a tanító személyek kisebb számáról, kisebb fizetéséről, a katonai igazgatás kizárásáról), ezért kérik, azért, hogy minden részét illetően hűségesen lehessen megvalósítani, számukra a bécsi Intézet tervének eddig még át nem adott függelékének átadását, hogy a két intézet belső állapotát tekintve teljesen hasonló szerkezetűvé válják.

Az a függelék pedig 9 pontból áll, közöttük fontosak: az állatgyógyász hiteles bizonyítványa, ugyanennek fogadalomtétele, az inspicáló napi jelentése a beteg állatok állapotáról az igazgatóhoz, magának az igazgatónak éves jelentése ugyanazekről, kettős bizonylat az egészséges állatok számára nyújtott fizetésekről.

a Tekintetes Orvosi Kar legalázatosabb szolgálói

Streitt J.

Schuster J., mint jegyző

Böhm C.

Schordan S.

12.

Buda, 1822. nov. 5.

A Helytartótanács információkat kér a Boszniában kitört marhavész towaterjedésének megakadályozási lehetőségeiről.

A legfelsőbb helyről érkezett értesítés szerint Boszniában marhavész tört ki, amelynek következtében csak egyedül Bisnach helységben is úgy 40 állat elpusztult már, minthogy pedig fontos, hogy különleges gondossággal állják útját annak, hogy a hasonlóképpen a vésszel megfertőzött barmoknak behajtásával ez a baj a Császári – Királyi fennhatóság alá eső területeken, s főleg azokon, amelyek ezt elszenvedik azáltal, hogy az ilyen barmok az országba be szoktak lépni, ne terjedjen el, amiképpen ez ügyben ezen vármegye alispánjához megfelelő intézkedéseket közvetlenül a legmagasabb helyről már – ahogy az megerősítést nyert – leküldtek, úgy Fentebb Tisztelt Uraságod azt, ami a marhavész megelőzésére szabályként megállapítást nyert, ezennel idézze emlékezetébe, összekapcsolva azzal, hogy a bajnak akár növekedéséről, akár csökkenéséről időről-időre a saját útján birtokába jutott információkat a Királyi Helytartótanácsba késedelem nélkül eljuttatja, de egyúttal arra is gondosan odafigyel, hogy a boszniai marhákkal való kereskedelem elé alapos és méltányos indok nélkül semmiféle akadály ne gördüljön.

Pest, 1826. júl. 3. után

Az Állatorvosi Intézet céljaira bérlendő épület tárgyában az országos főorvos és az Orvosi Kar igazgatójának vezetése alatt összeült bizottság ülésének jegyzőkönyve.

1. Miután a Havas-féle házat, amelyet a mondott célra a bizottság ajánlott, tulajdonosa, mivel a felterjesztett szerződés legfelsőbb jóváhagyására nem tudott tovább várni, magánhasználatra építette fel, úgy, hogy többé állatorvosi intézet céljára nem fordítható, ez a bizottság, hogy a felsőbb rendeleteknek megfelelhessen, az összes épületeket, valahányat Pest városának egész területén a megjelölt célra vagy felajánlottak, vagy legalább is ajánlottak, megszemlélte és azok minősége tekintetében bővebb nyomozást folytatott.

Megszemlélvén és átvizsgálván nyolc ilyen házat és telket, a bizottság úgy találta, hogy ezek közül egy sem alkalmas a kívánt célra és erre nem alakítható át. Ugyanis mind úgyszólván kieső és szerfölött félreeső külvárosi utcákban fekszenek, úgy hogy sáros időben alig lehet hozzájuk odajutni, ezenkívül egy sincs közöttük, amely javítás nélkül és új, nagyobb költségbe kerülő építkezések nélkül állatorvosi intézetül szolgálhatna. Ezekhez járul az, hogy az efféle házak tulajdonosai aránytalanul magas árakat követelnek és olyan feltételeket javasolnak, amelyek ezen bizottság felfogása szerint éppenséggel semmi szín alatt el nem fogadhatók.

2. Egy pesti polgár, Müller Antal, folyamodványt nyújtott be, amelyben a Józsefvárosban, a Szent Rókusról elnevezett városi kórház mögött lévő házát ajánlja fel a vele szomszédos telekkel együtt. Minthogy a folyamodó házát és a valóban nagy kiterjedésű háztelkeket összegében 30.000 konventiós forintért, csak az utóbbi telkeket pedig – a házat és a 13. számú telket leszámítva – 12.000 konventiós forintért kínálja eladásra, és minthogy azok az épületek, amelyek jelenleg ott állnak, a mostani állapotukban állatorvosi intézetül semmiféleképpen nem alkalmazhatók, hanem sok ezer forinton először új épületeket kellene azon a helyen építeni: a bizottság ezen ház megszerzését egyáltalán nem javasolja, amennyiben most nem valamely telek megvásárlásáról és épületek építéséről, hanem egyedül már elkészült és tüstént lakható s bérért kibérelhető házról van szó.

3. Egy másik folyamodványt Csintalan Ignác, Pest vármegye kiszolgált főbiztosa nyújtott be, amelyben az általa javasolt feltételekkel az előbb említett városi kórházzal átellenben a 291. és 293. szám alatt fekvő épületeit ajánlja fel a szóban forgó állatorvosi intézet számára.

Megszemlélvén ezeket a házakat és fontolóra vevén azok minéműségét, továbbá megtekintvén azokat a feltételeket, amelyeket a tulajdonos javasolt, a bizottság közös felfogással úgy találta, hogy azok állatorvostani intézet céljára nem alkalmasak és azok a feltételek, amelyeket a felajánló előterjesztett, az épületek minőségével és értékével nem állanak méltányos arányosságban. Ugyanis azok az utcák, amelyekben ezek a házak fekszenek, sáros időben úgyszólván járhatatlanokká válnak, az összes épület vályogtéglából van összeróva és nagy tűzveszélynek van kitéve. Ezenkívül a lakószobák mind földszintesek és nagyon alacsonyoknak látszanak. Ezekhez járul az, hogy az ajánlattévő a még szükséges épületeket, amiből különben a többiek is vannak, vályogból akarja felépíteni, azonban azzal a feltétellel, hogy ezen a címen neki 2000 ft előleget adjanak oly módon, hogy 1000 ft évi bérből mindenegyves negyedévben csak 100 ft-ot vonjanak le, ezenkívül a szerződés egyfolytában 12 évre kötendő meg és azután az intézet céljára a házaiban eszközölt egyes változtatásokat a Kir. Tud. Egyetem költségén kívánja a régi állapotba visszaállíttatni és saját személye számára a házban szállást óhajt fenntartani.

4. Heinrich lovászmester úr az ő gondozása alatt álló, Hertschut család-féle házat kínálja, s amint a szerződés tervezetből kiviláglik, a következő feltételek mellett:
 - 1) Hogy a ház most azonnal béreltessék ki, hogy így a lakóknak fel lehessen mondani és a ház a legközelebbi Szent Mihály ünnepnapján a Kir. Tud. Egyetemnek átadható legyen;
 - 2) Hogy a ház a Kir. Tud. Egyetem részéről 1200 ft évi bérért 16 folytatólagos évre béreltessék ki.
 - 3) Hogy ez az évi bér a Kir. tud. Egyetemi alapból minden évnegyedben 300 ft-onként fizetessék ki.
 - 4) Hogy hat év eltelte után, ha a házat a Kir. Tud. Egyetem nem tartja meg továbbra is, a negyedévi felmondási határidő tartassék be.

Az ajánlattevő a következő feltételekre kötelezi magát:

- 1) Hogy az egész házat, a mellette fekvő kerttel együtt hajlandó átengedni az állatorvostani intézet részére.
- 2) Hogy az istállókat, kovácműhelyt, kovácsszint, a hallgatók termét és a többi, a neki tervezet szerint kijelölt részt úgy óhajtja a tulajdonosok költségén elvégeztetni, hogy f.é. október 15-re minden készen legyen.
- 3) Hogy minden javítást, ami időközben a házban, istállókon, kovácműhelyben, kovácsszínben stb. szükséges lesz, magára vállal.
- 4) Végül arra az esetre, ha a ház időközben eladásra kerülne, a leendő vevőt arra kötelezendőnek ismeri el, hogy ezen aláírt szerződés pontjainak pontosan való betartására köteleztessék.

A bizottság véleménye szerint a Hertschut-féle ház a következő indokok alapján az állatorvosi intézet számára mindenképpen kibérlendő:

- 1) Mivel az említett intézetnek minden tekintetben megfelel, amennyiben az alsó traktusában ... tágas szobái, ... konyhái, kovácműhelye, ... ló- és baromfiistállói, kamrái és tágas udvara van, a felső traktusában pedig ... tágas szobája, nagy hallgató-terme, konyhái és kamrái.
- 2) Olyan kényelmes helyen fekszik, hogy a tanulók mindenkor idővesztés nélkül mehetnek oda és a beteg lovak és barmok könnyen küldhetők az intézetbe.
- 3) Kettős bejárata van, amely két utcára nyílik és erős, szilárd anyagokból van építve, úgy, hogy tűzveszélynek kevésbé van kitéve.
- 4) A szomszédságban kert van, ahol gyógy- és takarmánynövényeket lehet elvetni, hogy azok a kovácsok és állatorvosok számára szemléltető eszközül szolgáljanak az oktatásban.
- 5) Amennyiben ez a ház oly kényelmes helyen fekszik, remélni lehet, hogy az egyébként is házi kezelésbe veendő kovácműhely nagyobb jövedelmet fog hozni és elég tágas lesz a patkolást gyakorló kovácsok számára.
- 6) Ha végül fontolóra vesszük ennek a háznak külső alakját és belső állapotát, terjedelmes telkét, amely a Havas-félénél sokkal nagyobb, és ha ezenkívül figyelemmel vagyunk arra, hogy a szerződés nagyobb épület átalakítási költségelőirányzatot tartalmaz és hogy ugyanazt a bért kívánja a Kir. Tud. Egyetemtól, amit a mostani lakosok fizetnek, és ezenfelül időközben az összes javításokat minden megtérítés nélkül magára vállalja, mivel ezenkívül az építészeti igazgatóság adjunktusa, Hayne Ferenc úr úgy nyilatkozik, hogy az ajánlattevő által kívánt 1200 ft évi bér, tekintettel a ház értékére és használhatóságára igen mérsékelt; ezért a bizottság annál is inkább kibérlendőnek tartja ezt a házat az állatorvosi intézet

számára, minthogy az az igen nagyfokú kényszerhelyzet állott be, hogy a jövő télen a régi épületekben sem professor, sem asszisztensek nem tartózkodhatnak életük veszélyeztetése nélkül továbbra is, és így pénzért kellene számukra szállást kibérleni, ami egyébként is az egyetemi alap még nagyobb megterhelése révén történhetné meg, s végül ezekhez járul az, hogy egész Pest városában eddig az annyiszor emlegetett célra olyan alkalmas ház nem volt található.

14.

Buda, 1826. okt. 12.

Hoffner József professor előterjeszti az Állatorvosi Intézet asszisztense részére szerkesztett munkaköri utasítást, valamint az intézeti gyógykovács hasonló munkaköri szabályzatát. Az Orvosi Kar ezt jóváhagyásra a Helytartótanács elé terjeszti.

A Királyi Magyar Tudományegyetem állatorvos professzora az alázatosan csatolt visszajelentés mellett kegyes jóváhagyás végett előterjeszti az előbb említett állatorvosi professor asszisztense számára szerkesztett utasítást, az állatorvosi intézet kovácsa részére valót és egy másikat, a kovácslegényeknek szólót, valamint azon előadások áttekintését, amely szerint a kovácsok a patkolás tudományába elméletileg és gyakorlatilag oktandók lennének; egyszersmind kéri annak elrendelését, hogy többé kovácslegény ne bocsáttassék az országban „mesterség”-re csak olyan, aki okmánnyal igazolta, hogy a patkoló tudományt az állatorvosi intézetben hallgatta, és ebben a tudományban való elegendő ügyességének tanújelét adta.

Ami az állatorvosi professor asszisztense számára való utasítást illeti, abban minden arra az asszisztensre vonatkozó teendő bennefoglaltatik, s miután azon utolsó pontot hozzátartoztam, mellyel az asszisztens köteleztetik arra, hogy az állatorvosi intézettel kapcsolatos dolgokra komolyan ügyeljen, s egyszersmind megakadályozni igyekezzék, nehogy azok közül egyet is megrongáljanak, vagy éppenséggel elidegenítsenek, semmi kifogásolandó abban nincs.

Hasonlóképpen az állatorvosi intézet kovácsmestere számára való utasítás sem foglal magában semmi olyat, ami megjegyzést vonna maga után, valamint a kovácslegényekre vonatkozó utasítás is megfelelőnek mutatkozik minden pontjában.

Végül a patkolás tudományáról szóló elméleti és gyakorlati azon előadásoknak az áttekintése is, amelyeket a kovácsmesternek az említett állatorvosi intézetben tartania kell, úgy összeállítottak és megszerkesztettek tekinthető, hogy ellene semmi ellenvetés nem található. Ennélfogva alázatos véleményem az, hogy az előbb említett három utasítás s az imént említett, a patkolás tudományáról szóló előadás-áttekintés kegyesen jóváhagyandó és irányítóul s szem előtt tartás végett leirattal az állatorvostani professzornak s az állatorvosi intézet prefektusának az orvos-sebészi tudományi igazgató útján kiadandó.

Ami végül a fent említett állatorvostani professzor azon kérését illeti, ti.. hogy kegyesen rendeltessék el, hogy ne bocsáttassék „mesterség”-re és kebeleztessék a céhbe csak olyan kovácslegény, aki okmánnyal bizonyítja be azt, hogy a Királyi Tudományegyetem állatorvosi intézetében hallgatta az elméleti és gyakorlati patkolástant, és maga számára ebben a tudományban a szükséges ismeretet és ügyességet megszerezte: mondom, ez a kérés teljességgel egybefügg és egyezik az 1801. évi február hó 10-én kelt 2573. számú, körözés útján kihirdetett kegyes szabályrendelettel. Ő szent felsége ugyanis ebben a rendeletben kegyesen megparancsolni méltóztatott, hogy azon hat év eltelte után, amely alatt az állatorvosi kurzust hallgatni Pestre induló és az állatorvosi intézetben ezen tant hallgató kovácsoknak a törvényhatóságok pénztáraiból 30 kr. napidíj fizettetett, a patkoló kovácsok közül senki se bocsáttassék a nagyobb és kisebb városokban „mesterség”-re, aki nem igazolta magát törvényszerűen, hogy az állatorvostant az előirt módon kitanulta. Igen nagy érdek fűződik ahhoz, hogy ő szent felsége ezen rendelete minden módon végrehajtsassék, az állattenyésztés a házi gazdálkodásnak és a nyereséges kereskedelemnek úgyszólván a legerősebb ágát képezi az országban s az állatorvostanban kevés tanult kovács van Magyarországon.

Ahogy ez a kegyes rendelkezés ténylegesen egészségügyi is, így ő császári-királyi felsége magukat az állatorvostan kitanult kovácsokat is különleges és kegyes kegyelmében részesítette akkor, mikor kegyesen megparancsolta, hogy azok, jóllehet mesterségük gyakorlása tekintetében egyébként is mindenütt előnyben részesülnek, a gyakorta igen költséges remekmű elkészítése alól felmentendők.

Ennélfogva alázatos véleményem az, hogy az ország összes törvényhatóságaihoz intézendő újabb körrendelettel a legszigorúbb szem előtt tartás végett ismét kihirdetendő Ő felségének az a parancsa, hogy ezentúl a kovácsok közül senki ne bocsáttassék mesterségre, vagy ne kebeleztessék a céhbe, aki törvényes okmánnyal nem bizonyította be, hogy az állatorvos- és patkolástant nyilvános állatorvosi intézetben a megkívántató előrehaladással hallgatta.

Pest, 1826. okt. 26.

Hoffner József véleménye az asszisztensi állásra folyamodókról.

Végigolvasva az Állatorvosi Intézetnél lévő asszisztensi állásért folyamodók kérvényeit, amelyeket alulírottal véleményezés céljából tudattak, továbbá mérlegelve az állásért folyamodóknak a kérelmeket alátámasztó indokait és érdemeit, közülük a következő jelölést szeretné fölterjeszteni:

1. Vadovich György, aki az orvosi tanfolyamot a Királyi Egyetemenél valamiképpen hosszabb idő alatt, folytatólagosan végezte, minthogy közben alkalmazásban állt, az elsőbbséget akár abból kifolyólag is megérdemli, mivel ingyen és készségesen vállalta a helyettes asszisztensséget a polgári kórházban, amivel valódi érdemeket mutatott ajánlása érdekében. Figyelmet érdemel továbbá szegénysége, amely mellett ezidáig képes volt céljait elérni. Végül számba jöhet még nyelvismerete, úgymint a magyar, német és szláv nyelveké.
2. Heuffel János, magyar, a Pozsony vármegyei Modorból, ágostai hitvallású, aki az orvosi tanfolyamot folyó évben dícséretes érdemjeggyel végezvén, az állatorvosi tudományban nagyobb előmenetel elérésének vágyától vezetve aspirál az asszisztensi állásra. A nyelvekben való jártassága és alighanem tehetsége is, ha ebből következtetést lehet, erkölcsösségét felülmúlja. Egyébként alulírottnak nincs vagy korábbi az értesültsége.
3. Báumgárt Valentin, végzett sebészjelölt, aki viszont mint ilyen, habár rendelkezik a szükséges tulajdonságokkal, aligha érdemli meg, hogy a végzett orvosjelölteknek elébe tegyék, annál is kevésbé, mivel neki, minthogy célja nem az állatorvosi mesterségben és tudományban való tökéletesedés, annak elsajátítása, hanem más áll szándékában.

Továbbá Satrapa József, sebész, nemzetisége szerint cseh, és König János, szintén külföldi a jelölésbe már csak azért sem vehető fel, a haza fiainak javára szóló előítéllettől eltekintve, mert mindkettőt, mint nős embereket, az egyetem Orvosi Karánál érvényben lévő törvény az ilyen állástól távol tartja. Ami az utolsót illeti, aki már évekkal ezelőtt a bécsi Állatorvosi Intézetnél, mint növendék, a korrepetítori feladatokat folytatólagosan éveken keresztül

ellátta, mint ilyet az 1823. aug. 5-én kelt legmagasabb elhatározás megtiltja, hogy asszisztensnek válasszák, mégha figyelmen kívül is hagyjuk a magyar nyelvet, amelyet egyik sem ismeri.

Ezeknek alázattal való fölterjesztése mellett, várom Nagyságos elhatározását, tisztelettel lekötelezve halálomig.

16.

Buda, 1826. okt. 30.

A Helytartótanács Vadovich Györgyöt az állatorvosi asszisztensi állás elnyeréséről értesíti.

Vadovich György, végzett orvostanhallgató az állatorvostan tanárának asszisztensi állásában itt megerősítést nyert, azzal az orvos-sebészi tanulmányok direktora által reá rótt feltétellel, hogy először, legfeljebb három hónapon belül, a szigorlati vizsgát letenni köteles. Ezt azzal együtt közöljük az Egyetemi Tanáccsal, hogy az újonnan kinevezett asszisztensnek rendszeresen, folyó év november 1-től kezdődő fizetéséről, miután ugyanezen év augusztusának utolsó napjával elődje fizetésének kiutalása megszűnik, a házi pénztárnál a szokásos módon intézkedjék és javadalmazottat eziránt megegyezőleg értesítse.

17.

Buda, 1826.nov. 13.

Az intézeti gyógykovács működésére és feladataira vonatkozó szabályzat.

Utasítás a Pesti Királyi Tudományegyetem Állatgyógyászati Intézeténél alkalmazott „tankovács” részére.

1. A „tankovács” a Királyi Állatgyógyászati Intézetnél az Egyetem által alkalmazott és fizetett egyén.
2. Ennélfogva ő ebben a minőségében az intézet igazgatójának és professzorának van alárendelve, és asszisztensével együtt tartozik nekik az illető tisztelettel és köteles valamennyi általuk kiadott hivatalos rendelkezésnek engedelmességet tenni.

3. Mint az Intézet „tankovácsa” hivatásának megfelelően a patkolásnak elméletét a vele kapcsolatban közlendő tudnivalókkal együtt (a pata teljes anatómiájának, ugyancsak a ló, a szamár, az öszvér, sőt még az ökör anatómiájának ismertetésétől kezdve, mik az illető állat egészséges lábára felverendő jó patkóval szemben támasztott követelmények, milyenek kell lenni az ökör lábára felverendő patkónak) meg kell magyaráznia. Ezenkívül be kell mutatnia a vas különféle válfajait, a különböző országokban szokásos módszereket is. Rá kell mutatnia egyidejűleg ezeknek a módszereknek az előnyeire és hátrányaira. Meg kell tudnia magyarázni a változások okait is, hivatkozással a talajra és más helyi viszonyokra. Rá kell mutatnia arra, hogy mi az oka annak, hogy ebben az Intézetben alkalmazott patkolási mód épp erre a vidékre nézve a legcélszerűbbnek tűnik. Végezetül az állat patájának különféle károsodásairól és betegségeiről is szólnia kell, az ezzel kapcsolatban szükséges, a gyógyulást vagy legalább is a javulást elősegítő gyógypatkolásról, s ebben a vonatkozásban az orvosi eljárás módokról is beszélnie kell. Az ilyen paták és patkók bemutatásával – az Intézet gyűjteményéből – érzékeltetni kell a hallgatókkal a fenti tudnivalókat.
4. A professzor közvetlen felügyelete alatt kell neki a kurzuson részt vevő kovácsok számára a patkolás gyakorlatát vezetni. Ennélfogva a kurzus hallgatóinak az előírt órákban és napokban nemcsak a patkó felverését kell tanítania, hanem a patkó elkészítését, a patkószeg kikovácsolását az elfogadott legjobb módszer szerint kell előadnia. Azokról a hallgatókról, akik hanyagok, lusták, munkájukban ügyetlenek, sőt talán még az órákat is elhanyagolják, külön jegyzéket kell vezetnie, ezt a jegyzéket pedig a professzornak, ha nem is naponta, de legalább hetente át kell adnia. Másrészt a professzor azoknak a hallgatóknak a névjegyzékét adja át a kovácsnak, akik másnap nála alkalmazást kapnak.
5. Azok a patkók, amelyek a pata rossz formája vagy valamely sérülése miatt a szokásostól eltérő formát kell hogy kapjanak és amelyeknek feltevése különleges ügyességet és elővigyázatosságot igényelne, ezeket a patkókat vagy maga a „tankovács” kell hogy készítse, vagy az ő felügyelete alatt egy olyan hallgatója, akit ő erre alkalmasnak tart, vagy akinek erre való kiképzését ő jónak tartja, hogy így elérjük, hogy lassanként valamennyi hallgató megszerezze a szükséges készséget.
6. Valahányszor egy különleges vagy fontos eset fordul elő, olyan, amely szokatlan patkó felrakását igényli akár ló lábára, akár valamely más állat lábára a patkolószínen, akkor a „tankovács” azonnal jelentse ezt a professzornak, és mindazon hallgatókat akik, a közelben tartózkodnak és akiket nem köt le valami fontos munka, mindezeket hívja oda. A „tankovács” ezután az összegyűlt hallgatóság előtt mutassa be az esetet az alkalmazandó eljárással alaposan és érthetően és mindjárt mutassa is be azt gyakorlati kivitelezésben.
7. A patkolás gyakorlati tanításánál a „tankovácsnak” segítségül szolgáljon két olyan kovácssegéd, akit az egyetem fizet, ezeket pedig mindenkor sok közül válasszák ki, a professzor által kijelölt napon a kovácsműhelyben megtartott próbán. Itt a professzor

jelenlétében bebizonyíthatják készségüket, ügyességüket. Ekkor a választást a professzor hagyja jóvá. Neki a két intézeti istállószolga is rendelkezésére áll, hacsak valami fontos dolguk miatt a professzor előzetes hozzájárulásával távol nem maradnak. Ugyancsak a hallgatók számára tartott előadások idején is gondoskodni kell arról, hogy a patkoló munka ne akadjon meg.

8. Mint a patkolás, valamint a pata betegségeinek tanítója és a professzor segítője, neki is, mint az asszisztenseknek az a dolga, hogy az előforduló megfelelő esetekben, különösképpen a professzor távollétében, ott kell lennie, a vizsgálatot és a betegség megállapítását el kell végeznie, a betegség helyét ápolnia kell, és a professzor felszólítására a szükséges operációkat is el kell végeznie. Így tehát minden tekintetben a professzor segítségére kell lennie.
9. Minden, az Intézet számára, vagy a tanítást közvetlenül érintő munkákat tartozik fizetség nélkül elvégezni.
10. Külső személyek számára semmiféle más kovács-munkát nem vállalhat, mint a patkolást. Különösen nem vállalhat lógyógyászati kúrát semmiféle ilyen betegápoló helyen. Rendes, józan, erkölcsös életmódot folytasson úgy, hogy az Intézet jóhírét, a házirendet sem az ő, sem a hozzátartozóinak viselkedése a legkevésbé se zavarja meg vagy veszélyeztesse, sőt inkább lehetőleg emelje is azt.
11. A jelenlegi, a Királyi Magyar Egyetem részéről előírt adminisztrációval kapcsolatban a tankovács mindenkor és bármiféle patkolás esetén a Nagyságos Akadémiai Magisztrátus által kiadott előírás és szabályozás előírásaihoz kell hogy tartsa magát – mármint a taxa szempontjából - . Az ebből befolyt pénzekről egy saját maga által vezetett jegyzőkönyvet kell felfektetnie, amelyben megadja a ló tulajdonosának nevét, a felvert patkók számát és minőségét, mindezeket pontosan feljegyezve, és minden hét végén adja be annak a személynek, akit a Nagyságos Akadémia Magisztrátus vagy az Orvosi-Sebészeti Tanulmányok igazgatója arra kijelöl, hogy a kovácsműhely működéséből befolyt pénzeket elszámolja. Feltételezve azt, hogy a „tankovács” jó és szorgalmas munkája mellett a Királyi Egyetem által rendelkezésére bocsátott anyagokkal és szerszámokkal a legokosabban bánik, hogy ezáltal is az Intézet jóhírét és tekintélyét a lehetőséghez képest emelje és az Intézet iránti bizalmat a közönségnél megalapozza. A patkolás taxáját évente az Intézet igazgatójának benyújtott részletes és megindokolt javaslatban terjessze elő, hiszen a Nagyságos Akadémiai Magisztrátus állapítja meg a taxát, ha u.is meg kell változtatni azt, hogy ily módon a Nagyságos Akadémiai Magisztrátustól a szükséges döntést megkapja. Az érvényes taxát minden alkalommal tabella-formájában le kell írni, majd miután a prefektus aláírta, mind a kovácsműhelyben, mind a patkolószínpénben ki kell függeszteni.

12. Az magától értetődik, hogy köteles az általa használt, de az Intézet tulajdonát képező szerszámokat, modelleket, anyagokat stb. stb. a létező leltáraknak és katalógusoknak megfelelő jó állapotban, rendesen megőrizni. Az esetleg újonnan odakerülő darabokat azonnal a megfelelő folyószámok alatt a katalógusba fel kell vennie. Így ha a jegyzésekbe felvett valamely darab használhatatlanná válnék, vagy éppenséggel elvesznék, akkor neki ezt azonnal jelentenie kell a prefektusnak, aki majd ezután intézkedik.
13. Egyetlen célja, mint az állam jó és hűséges szolgájának csakis az lehet, hogy az Intézet jóhírét növelje, gyarapodását elősegítse. Ennek a célnak minden magánszemponot rendeljen alá, még akkor is, ha ez az ő egyéni előnyeinek feláldozásával járna is. Ő, mint közszolgálatban álló egyén minden erejével, teljes tudásával és képességével köteles annak a szakmának a szolgálatára, amelynek elkötelezte magát.

18.

Buda, 1826. nov. 13.

Az intézeti asszisztens munkájára és feladataira vonatkozó szabályzat.

Utasítás

az állatorvostani professzor asszisztense számára

1. Az állatorvosi intézet asszisztense az orvosi sebészettan igazgatója vagy helyettese és saját professzora alá rendeltetik, s velük szemben köteles tiszteletet, hivatalos ügyekben pedig engedelmességet tartozik tanúsítani.
2. Azon kell iparkodnia, hogy azon foglalkozásban és tudományban, amelyre most hivatalosan szentelte magát, amennyire tőle telik, a szükséges ismereteket, ügyességet és rátermettséget minél gyorsabban megszerezze, hogy ezzel együtt az állatorvosi tudományban és foglalkozásban, hivatala erejénél fogva elétűzött célnak a legpontosabban képes legyen megfelelni.
3. A professzor segítségére lévén állítva, köteles annak mindenben, amit a szükség mutat meg, működésével és tetteivel segítségre lenni, nevezetesen őt, ha esetleg akadályozva van, akkor az előadásokban és rendelésekben helyettesíteni, távollétében szerepét vállalni, s a rendelésekről és intézkedésekről a professzornak jelentést tenni. Az állatorvostan hallgatók fölött felügyelni oly mértékben, hogy az intézetben és istállóban fenntartassék a rend és nyugalom; az eszközöknek és berendezéseknek kellőképpen gondját viselni, s ha valami

olyan fordul elő, ami az intézet kárára történik, azt azonnal tudomására hozni a professzornak, vagy ha tőle telik, megakadályozni.

4. A professzor megsegítésére köteles az állatorvostan azon ágait, amelyet az szükségesnek tart, az általa meghatározandó órákban, útbaigazítása alapján a hallgatóknak előadni.
5. Az előadások és oktatások idején a beteg állatok számára tett rendelkezéseket és orvosi diabetikus előírásokat szorgalmasan fel kell jegyeznie, az oktatás végeztével pedig az intézet kézi gyógyszer-tárából kimérnie, hogy az ápolónak vagy más hallgatónak, akinek a beteg állatra való felügyelet és őrködés a kötelessége, a beteg állatoknak való beadás céljából átadja.
6. Legyen gondja arra, hogy a beteg állatok érkezése, azok morfológiája, azaz nagysága, kora, színe, jelei és jegyei, neme és a professzor kórisméje, a betegség, a belsőleg és külsőleg rendelt és alkalmazott gyógyszerek, nemkülönb az egész kúra eredménye, az eltávozás vagy kimúlás napja, a speciálisan erre a célra rendelt jegyzőkönyvbe röviden és rendszeren bevezettség.
7. A reggeli és délelőtti órákra meghatározott rendelkezéseknél, melyek nevezetesen télen 9 órakor, nyáron 7 órakor reggel, délután 4 órakor tartandók, nemcsak feltétlenül részt kell vennie, hanem fél órával hamarabb az istállókat s az abban lévő állatokat meg kell vizsgálnia, hogy vajon az előbbi vizsgálatok alkalmával történt rendelkezéseket végrehajtották-e s milyen hatást idéztek azok elő, és afelőli észrevételeit, amik az állatoknál nappal vagy éjjel történnek, a rendelés folyamán közölnie kell.
8. Az előbb említett napi két, meghatározott órákban történő rendelkezéseken kívül, kiváltképp pedig az etetés idején inspiciálja az istállókat, hogy lássa, hogy a tett rendelkezéseket kellőleg végrehajtották-e vagy pedig, hogy a betegek állapotának megváltozásával a rendelkezéseknek is meg kell változniok; - vajon az ápoló, vagy állat felügyeletére állított állatorvostan hallgató a tett rendelkezésekhez képest kellően járnak-e el tisztükben, a rendelt orvosságokat az állatokkal rendszeren és az előirt módon itatják-e; az esetleg elkövetett botlásokat rajtakapja s előzetes intés után gondatlanságukat vagy hanyagságukat a professzornak jelentse. Továbbá
9. Éjnek idején is meg kell látogatnia az istállókat, hogy a beteg állatokat megvizsgálja és megfigyelje, s a felfedezett beteges szimptomákat a professzornak jelentse. Ugyancsak, ha az ápoló vagy valamelyik az állatokra vigyázó jelölt hívja, nappal vagy éjjel, meg kell jelennie az istállóban, s veszélyes esetekben vagy magának rendelnie, vagy a professzor tanácsát kikérnie. Ennélfogva távozását és tartózkodási helyét az ápolónak be kell jelentenie, hogy tüstént megtalálható legyen.

10. A professzor betegsége vagy más akadályoztatása esetén az előírt órákban meg kell tartania a rendelkezéseket, és rendelkezéseiről a professzornak nyomban jelentést készítse s intézkedéseiről jelentést adjon. Kétes és súlyos betegségi esetekben mindig kérje ki előzetesen a professzor véleményét és útbaigazítását.
11. Az asszisztens kötelessége a jó rendnek és tisztaságnak az intézetben való fenntartása is, valamint gondjában kell lenni az iskola kellő fűtésére és szellőztetésére.
12. Az intézetben kimúlt állatok kórboncolásában részt vegyen és minden, a hulla boncolása alatt előjövő, feljegyzésre érdemes jelenséget szorgalmasan jegyezzen fel a betegség tünetének megírása céljából. Végül
13. Különleges érdemül fogják betudni és további ajánlásul szolgálni, ha állati betegségek lefolyásának jó és hív elírásával a professzort tudományos munkáiban segíti és az intézet múzeumát pathológiai vagy anatómiai preparátummal gazdagítja, vagy tudománykörének, valamint tevékenységi körének megfelelően bármely más módon az intézet tudományos hírnevén munkálkodik.
14. Végül ugyancsak az asszisztens kötelessége szigorúan őrködni afelett, hogy állatorvosi intézethez tartozó eszközök és más holmik ne rongálódjanak és ne vesszenek el.

19.

Pest, 1826. nov. 19.

Hoffner professzor leírása az Állatorvosi Intézet és a professzori lakás elhanyagolt és romló állapotáról.

Az egész egyemelet magas ház a régebbi kor legcélszerűtlenebb és legalacsonyabb színvonalú építészeti módjának példája, a nyomor igaz képe, már messziről elegendő arra, hogy az arra járóban csodálkozást és részvétet ébresszen. A főfalak részben át vannak lyukasztva, részben olyan repedések vannak rajtuk, amelyek szinte tenyérnyiek és az alaptól a párkányzatig terjednek. A homlokzat egészen a párkányzatig közel áll a teljes összeomláshoz, a tetőzet rendkívül rossz állapota miatt, az eső és szél következtében elmállott téglák és vakolatdarabok szakadatlan leesése miatt az arra járók számára életveszélyt jelent. A tetőzetet eredetileg zsindely borította és csaknem két hüvelyk széles, különböző hosszúságú deszkadarabokkal javították időről-időre. Mind a zsindelyek, mind a deszkadarabok a legnagyobb mértékben el vannak korhadva, és nagy szakaszokban át vannak lyukadva. Ily módon nemcsak hogy nem tud ellenállni az esőnek, de még csak egy kicsit is kitartóan nedves időjárás esetén a víz a stukatúrán keresztül befolyva minden szobában napokon keresztül a falak mentén lefolyva összegyűlik és azzal fenyeget, hogy a lépcső feletti bolthajtás össze fog omlani, mert repedések és

rések át- meg átluggatták, épp így a függőfolyosó stukatúrája – ahol lelógó fal- és vakolatdarabok borzasztó látványt nyújtanak – és mindez áll a korlátra is.

A professzor tulajdonképpeni lakása az első emeleten van, az ellenség keze által feldúlt és immár évtizedek óta a pusztító időjárásnak kitett, elhanyagolt képét mutatja. Tenyérnyi széles repedések vannak a falakon, hüvelyknyi széles moha és penész borítja a falat – ez tehát nem védi a benn a házban őrzött dolgokat sem a szél, sem az eső ellen.

Az ablakok részben hiányosak, részben rendkívül tönkrement állapotban vannak. Az ablakszárfaék és keretek teljesen el vannak korhadva, az előbbi alig-alig marad meg a falhoz erősítetten. Az ajtószárfaék csaknem mind ferdén állnak a falhoz, hogy azt megvédjék az azonnali összedőléstől, itt ezért állandóan ügyelni kell. A felső padozat az állandóan becsorgó esőtől már teljesen elkorhadt, közel van a bomláshoz. Az alsó ugyancsak elkorhadt, ha körüljárjuk, rendkívüli módon vigyáznunk kell, nehogy beszakadjon, vagy hogy leessünk. Három kis szobát foglal magában, amelyek ugyan inkább zugnak, mint bármi másnak nevezhetőek, e szobák közül a legtekintélyesebb és legnagyobb négy négyzetölnyi nagyságú, ha nem számítjuk bele az ajtó- és ablakfülkéket.

Az eredetileg az adjunktus számára épült, jelenleg a professzor által használt lakás a földszinten összesen három helyiségből áll, amelyek inkább börtönként, mint lakószobaként hatnak s amelyeknek legnagyobbika alig tesz ki 6 négyszögölet. Magassága alig egy öl, benne tehát lehetetlen feltett kalapban járkálni anélkül, hogy beverjük fejünket. A szintje a föld szintje alatt van, tehát rendkívül nedves és dohos az egész, az egészségre szerfölött káros. A padló teljesen el van korhadva, ennél fogva nagyobb szakaszokon át van lyuggatva, igen nagy óvatosságra van szükség, ha járunk rajta, nehogy lábunkat törjük, vagy legalább is, hogy lábunkat megsértsük. Ezek a korhadt, közbül is és a végeken is igen-igen korhadt és eresztekeiből kijött táblák vagy emelkednek, vagy süllyednek felváltva aszerint, amint lépegetünk rajtuk, és vagy az egyikre vagy a másakra tesszük a lábunkat. Ezenkívül a falakban és a padlóban lévő nyílások és lyukak helyet adnak a bennük és alattuk sereglő férgeknek, patkányoknak, egereknek, gyíkoknak a jelenleg fűtött szobában, de nemcsak éjjel, amikor is a szobában felhalmozott szerszámokat széjjelrágják, zizegésükkel, nyüzsgésükkel, kiáltásaikkal az alvást lehetetlenné teszik. Nappal pedig nagy számban, csapatostul, minden gátlás nélkül szaladgálnak vagy csúszkálnak. Ezek a szobák, amelyeknek az ajtajai, mind az eredetiek, mind az azóta készített ajtók nem rendelkeznek zárral, hanem zsineggel vannak bekötve, mindegyik közülük az alig három láb magas ablakon keresztül nyer világosságot – sőt az utca felől csak két láb magasan van az ablak. Így aztán még teljes napsütés esetén is alig-alig világos. A napfény beáramlását az otromba vasrács is akadályozza. Ez a rács még ma is egy régebben elkövetett betörésnek és rablásnak a világos nyoma, és akadályul szolgál arra, hogy benn a szobában olvasni és írni lehessen, hacsak egy kicsit is felhős az ég, a mostani évszakban pedig már délután három órakor világot kell gyűjtani.

Valamennyi fa- és kocsiszín, ill. raktár rendkívül rossz állapotban van. Nemcsak arra alkalmatlanok, hogy a bennük őrzött dolgokat a nedvességtől megóvják, de valósággal az összeomláshoz állnak jelenleg közel, valamennyi arra járót életveszélybe sodorják. Ugyanaz vonatkozik az istállóépületre is, ahol esős idő esetén az állatok és az emberek is a teljes átázásnak vannak kitéve, az ugyanoda tartozó kovácsműhelyben pedig – ha ilyen az idő – a munka több napon át szünetelni kényszerül. Ugyanígy a kocsiszín és a faraktár helyzete is, amelyeknek fából vannak a falai, és olyan az udvar és kert kerítése, hogy bárki, legyen az öreg vagy fiatal, minden nehézség nélkül átjárhat rajta, sőt az utóbbi napokon és éjszakákon játszva is megtehetette azt.

20.

Buda, 1826. dec. 26.

Lenhossék Mihály orvoskari igazgató előterjesztése a Helytartótanácsához az Állatorvosi Intézet részére bérlendő új épületekről.

Engedelmeskedve a folyó évi november 28-án kelt, 29,987. számú hozzám kibocsátott kegyes rendeletnek, alázatosan jelentem, hogy én több ház közül egyetlen egyet találtan olyat Pesten, amely az állatorvosi intézetnek minden tekintetben alkalmas lenne, nevezetesen a Taynai-félt, amely a Józsefvárosi külvárosban, az Ősz utcában fekszik és hogy én ezen célból annak tulajdonosához, Taynai János úrhoz, Komárom vármegyei, ó-gyallai lakoshoz fordultam, azonban december 19-én azt üzente nekem, hogy azt a házat, bár úgyszólván mindig üres, nem tudja nélkülözni.

Ajánlja azonban házat, amely a Kerepesi úton, nem messze a Hatvani kaputól fekszik, Havas József, Pest város rendes fiskálisa és római polgári, büntető és örökösödési jog helyettes tanára az egyetemen, amelyet a mellékelt terv alapján az említett állatorvosi intézet használatára a bekövetkező 1827-i augusztus végéig teljesen alkalmasnak és szolid anyagból alapjától kezdve újonnan akar felépíteni, de úgy, hogyha biztosítva lesz arról, hogy a jelzett ház 12 egymás után következő éven át évi négy fertályévenként fizetendő 1000 váltó forintért a pesti Királyi Tudományegyetem által, amint ez számítja, béreltessék ki.

Azt is kívánja azonban ez a háztulajdonos, hogy minél hamarabb jóváhagyandó szerződés által biztosíttassék, mivel annak a kovácsnak, amely most a házat bírja, február 2-án fel kell mondani és az építkezés megkezdésére mindjárt meg kell tenni a rendelkezéseket. Az én véleményem szerint ez az általam és az állatorvostan professzora által jelzett terv szerint felépítendő ház az állatorvosi intézet céljának teljesen meg fog felelni.

21.

Buda, 1827. febr. 20.

Helytartótanácsi leirat az Orvosi Kar igazgatójának, amelyben az állatorvosi intézet új épületének kiválasztására egy tanári bizottság kiküldését rendeli el.

A királyi kegyes elhatározás kézhezvételéből kifolyólag Fentebb Tisztelt Urasággal, mint az orvosi-sebészi tanulmányok direktorával rendeletileg közöljük:

Hogy a jelenlegi állatorvostan tanárral együttműködve, egy vagy két Orvos kari tanár bevonásával Pest városának környékén az Állatorvosi Intézet használatára minden tekintetben alkalmas épület keressen. Ha az akár a már javasolt Havasi-féle, akár más épület lenne, az Építészeti Igazgatóságnak egy, eziránt már pontosan értesült emberének felkérésével gondosan vizsgálta meg, hogy vajon az Állatorvosi Intézet céljára valóban megfelel-e majd, és vajon az ilyen épület számára megállapítandó bér – tekintve a kibérlésre kerülő ház értékét és általános használhatóságát – méltányos arányt jelent-e? Az eredményről pedig, az Építészeti Igazgatóság kiküldött embereinek és véleményének csatolásával, Fentebb Tisztelt Uraságod mihamarabb nyújtsa be ide jelentését.

22.

Buda, 1827. márc. 4.

Lenhossék Mihály orvoskari igazgató tanári bizottságot küld ki az állatorvosi intézet új épületének kiválasztására.

Mivelhogy a kegyelmes rendeletek erejénél fogva Pest városának környékén valami épületet kell keresnem, amelyet az Állatorvosi Intézet használatára megfelelően alkalmazni és bérbe venni lehet, és egyúttal az állatorvostudományé mellett más tanárokat is ezen tárgy megtárgyalására fel kell kérnem:

Tekintetes Bőhm Károly,
Schordan Zsigmond és
Hoffner József urakat

hivatalból arra kérem, hogy legyenek szívesek olyan ház felkutatásáról, amely minden szempontból megfelel és méltányos feltételekkel lehet bérbevenni, a közbeeső időben gondoskodni, és engem ezen bizottság tevékenységének kimeneteléről mihamarabb informálni. Talán megfelelő lenne az is, hogy a Városgazdálkodási Hivatalban tudakoznak eziránt, mivelhogy gyakran meg szokott történni, hogy a külvárosokban épületeket kínálnak eladásra, amelyeket egy időre bérbe lehet venni.

23.

Buda, 1827. márc. 27.

Az orvoskari igazgató jelentése a Helytartótanácsnak az állatorvoskari intézet számára kiválasztott épületről.

Folyó év február 20-án a 4589. sz. kegyelmes rendelet erejénél fogva az a feladat hárult rám, hogy a jelenlegi állatorvostan tanárral együttműködve és egy vagy két orvos kari tanár bevonásával Pest városának környékén az Állatorvosi Intézet számára minden tekintetben megfelelő épületet keressek. Engedelmeskedve a kegyelmes rendeletnek, először is megbíztam az állatorvostan tanárát, hogy minden lehetséges módon kutasson fel valami olyan épületet Pest városának környékén, amely a fentebb jelzett célnak megfelel, és ez ügyben még a Városgazdálkodási Hivatalhoz is menjen el. Folyó év március 4-én pedig ugyanezen ügyben egy külön bizottságot hoztam létre, amely három tanárból és az Orvosi Kar jegyzőjéből állt, és amelyet ismételten felszólítottam arra, hogy ilyen épületet keressenek, és küldetésük eredményéről minél hamarabb tájékoztassanak.

Amikor az említett bizottság március 24-én, elnökletem alatt az orvosi Kar épületében összeült, a megbízott tagok, amint azt az alázatosan csatolt jegyzőkönyv is tanúsítja, arról számoltak be, hogy egyetlen olyan épületet sem tudtak találni, ami a célnak megfelelne, és inkább azon az alapon hasonlították össze mindazon épületeket, amelyeket bérleti díjért felajánlottak, hogy melyek azok, amelyeket csak nagyobb költséggel lehetne az említett intézet számára alkalmassá tenni.

Három ilyen épületet javasoltak:

1. A Salczer-féjét, amely a Három dobos utcájában található. Ezt a bizottság, minthogy szemléje során megállapította, hogy a hozzá tartozó telek keskeny, hogy nyers téglából épült, kerítése és lépcsői fából készültek és ezen kívül felettebb messze fekszik, semmiképp sem találta megfelelőnek.
2. A Herschut féjét, amely az úgynevezett Tubák utcában található. Ennek külső alakja inkább megfelelni látszik, viszont már bérbe adták, és kocsmává fogják átalakítani, s mivelhogy megszerezni már nem lehet, tovább vizsgálni nem szükséges.

3. A Havas-féle ház. Ennek, minthogy legnagyobb részét először fel kell építeni, mind tervrajzát, mind telkét a bizottság bővebben áttanulmányozta, és úgy találta, hogy ezt a házat a következő okok miatt mindenképpen ajánlania kell:
- a) hogy a megfelelő helyen, tudniillik a Kerepesi főútvonalon van, egyenes vonalban a Hatvani kapu előtt helyezkedik el, úgyhogy a tanulók az Orvosi Kar épületében tartott előadásokról idővesztés nélkül, legfeljebb öt perc alatt odaérhetnek az állatorvosi előadásokra;
 - b) hogy állapota a legjobb lesz, minthogy jó anyagokból és egészen az Állatorvosi Intézet meghatározta szükségletek szerint építik fel, és ezért semmiféle a Királyi Tudomány Egyetem költségéből végzett átalakítást nem kíván;
 - c) hogy eléggé alkalmas telke van ahhoz, hogy a rajta lévő istállók a jövőben elegendőek legyenek, és a tulajdonos kötelezi magát arra, hogy majdan, bővítés esetén kész lesz a saját költségén még egy másik istállót építeni, továbbá az összes lakrész, mind a felső, mind az alsó traktuson tágas, és céljára alkalmas lesz, az iskolának magának és a múzeumnak egy nagy területű termet szerelnek majd föl;
 - d) hogy az épületet akkor is lehetne használni, amikor az Állatorvosi Intézet máshol való megszervezése és kibővítése válik szükségessé, minthogy két szobát ilyen célra a ház tervrajza szerint fönn lehet tartani;
 - e) hogy ez a ház takarékosági szempontból is ajánlatos, amennyiben semmit sem kellene ráköltetni, és még a szükséges időközbeni javítások elvégzésére is a tulajdonos, Havas ígéretet tett, továbbá mert kovácműhelye olyan alkalmas helyen fekszik, hogy belőle még jövedelmet is lehet remélni, amely az intézet sok költségét fedezné;
 - f) ajánlatos a ház ezen kívül az Állatorvosi Intézet közhasznúságával összefüggésben is, minthogy remélhetőleg ezen alkalmas helyen annyi beteg ló fog összegyűlni, hogy nagyobb lesz a tanulók gyakorlata és bőségesebb jövedelem is, amely a magántulajdonban lévő lovak ápolásából származik, hasznot ígérhet az intézet számára;
 - g) ezekhez járul végül a tűzvéssel szembeni védettsége és azok az elfogadható feltételek, amelyeket a tulajdonos Havas javasolt.

Az előnyök okainak alapos mérlegelése után felszólítottam az Építészeti Igazgatóságot, hogy az ez ügyben kibocsátott kegyelmes határozat értelmében küldjön ki olyan személyeket, akik a fentebb érintett Havas-féle házról műszaki szempontból megvizsgálják.

A Királyi Legfelsőbb Építészeti igazgatóságnak az ügyben kiküldött adjunktusa, Heyne Ferenc a múlt hónapban, március 26-án más bizottsági tagok jelenlétében a mondott ház tervrajzát és a tulajdonos, Havas által javasolt feltételeket, valamint magát a telket minden egyes részletében gondosan megvizsgálta, és ezek elvégzése után, amint azt az alázatosan csatolt bizottsági jegyzőkönyv mutatja, a következőket állapította meg.

- a) Egyáltalán nem kétséges számára, hogy, tekintve a teleknek az Orvosi Kar épületének szomszédságában való elhelyezkedését, tekintve továbbá az épületeket, amelyeket az állatorvostan tanárának javaslata szerint építenek fel, és tekintve egyrészt az istállókat, a kovácműhelyt, az előadótermet, a múzeumot és az egyéb helyiségeket, másrészt az intézetükhöz tartozó személyek számára szolgáló lakrészeket, a Havas-féle ház minden szempontból megfelel.
- b) Megállapította továbbá az Építészeti Igazgatóság adjunktusa, hogy a jövőben a tűzveszély tekintetében a legnagyobb biztonság lesz a házban, amennyiben a házat teljesen újonnan építik fel, és tűzfalakkal választják el a szomszédos házaktól, az alsó traktuson pedig boltívekkel látják el.
- c) Végül megállapította az Építészeti Igazgatóság adjunktusa, hogy a felépítéséhez szükséges költségek szükségszerűen oly nagyok, hogy ezer c.m. ft bér, amelynek megadását a tulajdonos Havas József kívánja, alig hozza vissza az elköltésre kerülő tőke négy százalékát, és maga a szerződés, amelyet folytatólagosan 12 évre kötnek meg, tekintetbe véve a jelenlegi körülményeket, szintén elfogadható. Alaposan mérlegelve tehát azt, hogy az említett Havas-féle házat teljesen az Állatorvosi Intézet meghatározta igények szerint építik fel, hogy igen alkalmas helyen található, teljes biztonságot ígért, és az intézet céljaira minden tekintetben megfelel, hogy ezen kívül az épületek értéke, az építészetben jártasak véleménye szerint könnyen el fogja érni a 40.000 ft-ot, így tehát az ezer c.m. bérleti díj aligha hoz vissza többet a ráfordított tőke négy százalékos kamatánál, ezt a házat a K. T. Egyetem említett Állatorvosi Intézete számára annál is inkább bérbeveendőnek tartom, mivel más, erre a célra megfelelő házat Pest városának környékén, habár a legnagyobb ügybuzgalommal kerestük, találni nem tudtunk, és még remélni sem lehet, hogy valamikor valami más ház az intézet céljaira így megfelelhessen, mint ez, amely egyenesen az állatorvostan tanárától megszabott és az általam átnézett terv szerint lesz felépítve.

Mínthogy pedig ezt a házat az őszi ünnepekig meg kell szerezni, hiszen az állatorvosi iskola a régi omladozó épületében tovább semmiképpen sem maradhat, Császári Királyi Fenségedet és a Magas Magyar Királyi Helytartótanácsot alázatosan meg kell arra kérnem, hogy az oly sokszor említett Havassal a szerződés megkötéséhez szükséges dolgokat kegyelmesen méltóztassanak elrendelni.

Buda, d.n. 1827. márc. 27. után

Helytartótanácsi felterjesztés az uralkodóhoz Havas József pesti ügyvéd házának bérbevétele céljából az állatorvosi intézet részére.

Abból kifolyólag, hogy a pesti királyi tudományegyetem állatorvosi intézetének mai épülete, miután megtekintetett helyisége és állapotánál fogva semmiképpen sem felel meg a célnak és olyan romladozó állapotban van, hogy többé semmi tatarozást sem bír el s tovább nagyobb veszély nélkül nem lakható, amint ezt az említett egyetem akadémiai hatósága minapi válasziratában, csatolván egyúttal az állatorvostan professzorának jelentését, az itt csatolt mellékletek alapján tisztelettel kifejtette; a királyi helytartósági tanács megbízta kebelbeli tanácsosát, mint az orvos-sebészettan igazgatóját, hogy igyekezzen Pest városában olyan magánházat keresni, amely az említett intézetnek kellőképpen megfeleljen, a feltételeket meg terjessze elő javaslatban, amelyek mellett ilyen ház az említett célra addig, míg az egyetemi alap helyzete megengedi, hogy az intézet használatára új telket vehessenek és a szükséges épületeket felépíthessék, mérlegelés tárgyává legyen tehető. Ennek következményeképpen az orvos sebészettan igazgatója alázatosan megteszi mellékelt jelentését, és javasolja egyszersmind, hogy e célból Havas Józseffel, a pesti polgári fiskálissal szerződés köttessék.

Mivel pedig az egyetemi alap jelenlegi helyzete teljességgel útját állja annak, hogy az országban egyébként igen nagy fontosságú állatorvosi intézet számára új épületek emeltessenek, akár, hogy most azonnal költségesen vállalkozhassék erre, akár, hogy rövidebb időn belül nagyobb erőfeszítéssel is bevégezhesse azt, a mai állatorvosi épület pedig fenyegető összedülés küszöbén áll, további tatarozást sem tűr, továbbá, hogy az említett Havas által következő 1827. év augusztusa végére a neki az orvos-sebészettan igazgatója és az állatorvostan professzora által ajánlott terv szerint felépítendő ház a célnak teljességgel megfelel és mindeddig más, erre a célra alkalmazhatóbb ház Pest városában található nem volt és a professor által javasolt a háznak mintegy kibérlési feltételei az említett Havastól elfogadhatónak látszanak, mégpedig főként, ha a bérletek száma a reális szerződés megkötése után utólagosan, megfelelő mérlegelés alapján, az egyetemi alapból ilyen épületek fokozatos emelésére elegendő határidőre csökkenthető lenne, minden tekintetben: a királyi helytartósági tanács alázatosan kéri Szent Felségteket, hogy kegyesen beleegyezni méltóztassék, hogy a fent nevezett Havas Józseffel kötött, több, további megegyezés szerinti külön jelzett egymás után következő 1000 conventiós forint évi bérrel szóló szerződés a csatolt, felsorolt pontok alapján jóváhagyassék, és az említett állatorvosi intézet régi épülete, amely egyébként többé semmire sem használható fel, utólagosan adassék el s erről intézkedni lehessen, azon alázatos kérelem hozzáadásával, hogy Szent Felségtek e tárgyban előzőleg méltóztassék kegyes rendeletét kiadni, amennyiben az említett ház tulajdonosát erről a következő január hó végéig értesíteni kell.

25.

Buda, 1827. ápr. 24.

A Helytartótanács kisebb összeget utal ki az állatorvosi intézet működésének biztosítására.

A folyó év január 25-én kelt 31. sz. előterjesztésre az Egyetemi Tanácsnak ezen leirattal válaszoljuk; éspedig, ami az 1228 ft 31 kr értékű összeget illeti, amelyet állatorvosi- és kovács eszközöknek részint a kijavítására, részint újonnan történő beszerzésére az állatorvostan tanára előterjesztett és az Egyetemi Tanács is kifizetni kért, ezt, minthogy a szükség így kívánja, együtt azzal az összeggel, ami a kovácsmester által adott és itt szokásosan visszatartott számlák szerint 28 ft 12 kr értéket tesz ki, az Egyetem házi pénztárában saját céljára befizetni jóváhagyták, és a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál az Egyetemi Alap számlájára az állatorvostan tanárának a részére szóló kiutalásáról, hiteles iratokkal igazolt számlák utólagos adásának ellenében, intézkedés történt, azzal a feltétellel, hogy az érintett kovácseszközök beszerzésénél a lehető legnagyobb takarékoságot tartsák szem előtt, amikor pedig ezt elintézték, gondoskodjanak leltár készítéséről az előírt módon, és annak egy példányát a számlákkal együtt ide küldjék fel, a jövőben pedig hasonló költségterveket, amelyeket az illetékes kézművesek előzőleg aláírtak, az Egyetemi Tanácsnak, hogy az ide fölterjessze, nyújtsanak be.

Ugyanígy intézkedés történt az Állatorvosi Intézet épületén elkerülhetetlenül szükséges „igényelt” javításokra, a költségterv tanúsága szerint 162 ft 37.468 kr értékű összegnek ugyanígy az egyetem házi pénztára számára, szintén a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál, szintén az Egyetemi Alap számlájára az erről szóló építkezési elszámolás beadásának ellenében történő kifizetéséről. Ami az Állatorvosi Intézet használatára az 1826/27-es iskolai évre pótlólagosan rendelt 3 öl tűzifát illeti, ezt a múltra nézve jóváhagyjuk, a jövőre nézvést viszont, amennyit a kért, a rögzített 3 öl helyett, 6 öl fának ugyanígy, megegyező célból való kifizetéséhez kell, ide értve az intézet állatorvos asszisztensének a szobájának fűtését is, eziránt az Egyetemi Tanácsnak kell gondoskodnia arról, hogy az egész egyetem használatára szolgáló tűzifa beszerzéséhez szükséges összeírás alkalmával, amelyet a házipénztár pénztárosa évente elvégez, és magasabb jóváhagyás végett fölterjessz, fordítson figyelmet az előzetes szükségletekre.

Ami továbbá az állatorvostan tanára számára az írószerek jóváhagyását illeti, mondott tanárnak ezen a címen az Egyetemi Alapból külön semmit sem juttatnak. Ha valami ilyesfélére van szüksége az Állatorvosi Intézetnek, akkor azt ő közvetlenül abból a 100 ft összegből kell, hogy elintézzze, amelyet a mondott intézet évi rendes szükségleteire az 1812. március 13-án kelt, 9260 sz. magas intimátum erejénél fogva állapítottak meg. Egyébként minthogy nevezett tanárnak a gyakori állatbetegségekről évente be kell nyújtania véleményeit és hivatalos jelentéseit; ezekre, mint amelyek a közrendészet

tárgyát képezik, a szükséges írószereket az írószerkészletnek a Helytartótanácsi Főirattárnál már meglévő raktárából, az 1814. november 15-én kelt, 29.228. sz. intimátum értelmében az állatorvostan tanárának nyugtatóvány ellenében át fogják adni. Egyébiránt az Egyetem házi pénztárát, mint az állatorvostan tanárát is, eziránt megegyezően értesíteni kell a fent említett előterjesztéshez csatolt költségtervek mellékletben történő visszaküldésével.

26.

Buda, 1827. jún. 5.

A Helytartótanács közli, hogy a Havas-féle ház helyett másik épületet kell keresni az intézet számára. Egyben közlik, hogy az intézetben második asszisztensi állás betöltésére kerülhet sor.

A folyó év március 29-én ide benyújtott fölterjesztésével összefüggésben Fentebb tisztelt Uraságodnak, mint az orvos-sebészi tanulmányok direktorának a következőket tartja rendeletileg közlendőnek a Királyi Helytartótanács:

1. Hogy, mivel az illetékes Orvos kari tanárok összejövele szerint a Havas-féle ház, melyet magánhasználatra nagyobb részben már ily módon felépítettek, az Állatorvosi Intézet közcélú hasznosítására semmiképpen sem alkalmazható, valami más, olyan épületet keressen Pest városának környékén, amely megfelelően szolgálhatna Állatorvosi Intézetül, és amelyet a legmagasabb elhatározás megérkeztekor erre a célra azonnal bérbe lehet venni, méltányos feltételek mellett, és hogy amint ráakadtak egy ilyen épületre, kérje fel az Építészeti Igazgatóságot, amelyet a mai napon eziránt utasítottak, hogy azt vizsgálja meg, és tekintettel annak értékére, minőségére, és használhatóságára, adja elő véleményét: hogy vajon a bérleti díj, amelyet érte követelnek, méltányos arányban áll-e; és végezetül mindezekről ide megfelelő jelentést nyújtson be.
2. Hogy a jelenlegi állatorvostan tanár könnyebbségére az eziránt tett javaslat szerint, még egy asszisztentst rendeljenek a tanár mellé, az Egyetemi Alap új megterhelését elkerülve; mivel küszöbön áll a botanika tanár asszisztensének megváltozása, hogy ez a tanszéknek semmiféle kárára ne lehessen, amint az a korábbi időkben volt, a kémia tanár asszisztensének róják ki, hogy egyben legyen a botanika tanár segítségére is; azért a fizetésért pedig, amit eddig a botanika tanárának asszisztense kapott, egy másik megfelelő asszisztentst nevezzen ki az állatorvosi iskola számára, és a szokott módon megerősítésre a fizetés kiutalásáról terjesszen fel ide javaslatot. Végül, azokat a tantárgyakat, melyeket az Állatorvosi Intézetnél tanítani szoktak, az iskola teljeskörű rendezéséig és megszervezéséig, hogy ott valóban

állatorvosi mestereket lehessen képezni, a jelenlegi tanár és a két asszisztens közül az illetékes tanárok beleszólásával a megfelelő módon osszák szét.

És végül:

3. Hogy az állatorvostan tanárát utasítsa arra, hogy a közbülső időben, amíg véletlenül az Állatorvosi Intézet számára másik épületet nem találnak és bérelnék ki, valamiféle szállást akár a volt állatorvosi épület, akár azoknak az épületeknek, melyekben időközben az elméleti állatorvosi előadásokat tartják, az alkalmas szomszédságában a Királyi Tudomány Egyetem Alapjából fizetendő mérsékelt bérleti díj ellenében keressen, és erről Fentebb Tisztelt Uraságod közvetítésével ide benyújtásra kerülő jelentést készíttessen.

27.

Buda, 1827. aug. 3.

Az orvoskari igazgató az új intézeti épület használatbavétele kapcsán az új intézeti kovács kiválasztására és a szükséges teendők megtételére hívja fel az intézet igazgatóját.

Mint most már az állatorvosi intézet számára alkalmas épületek rendeltettek, mindazon dolgokban, amelyek az egészségügyet célozzák, sürgősen kell cselekednem. Ennélfogva uraságoddal a következőket kell hivatalból közölnöm.

Az Állatorvosi intézet kovácsa a mai napon azzal a feltétellel adta át írásban lemondását, hogy időközben, míg másikat neveznek ki, előbb élvezett javadalmazása mellett folytathassa tisztét. Ezeknek következményeképpen a következőket kell uraságoddal közölnöm.

1. Az említett kovácsnak, Weszely Ignácnak ki kell jelenteni, hogy semmiféle észrevétel nem fordul elő az ellen, hogy addig, míg helyettest nem állítanak, vagy másik kovácsot nem neveznek ki, a régi épületben folytatathassa tisztét és élvezze előző fizetését és szállását.
2. Mivel közérdek, hogy másik kovács beállításáról, mégpedig minden tekintetben alkalmazásáról tárgyalás folyjon és megfelelő rendelkezés történjék, mindenekelőtt jelentendő nekem:
3. Milyen javadalmazást élvez a kovács?

4. Milyen véleménye van uraságnak a jövő Kovács helyzetének megállapítása körül; mivel a Kovácsműhely házi kezelésbe lesz veendő, teendőinek tekintetbevételével és összehasonlítva a Bécsi Kováccsal (Lehrschmidt), milyen fizetéssel látandó el:
5. Mivel mindjárt a jövő iskolai év kezdetén van szükségünk alkalmas Kovácsra, a mostani pedig nem alkalmazható, időközben olyan arravaló egyén terjesztendő elém és hozandó javaslatba, aki kellőképpen be tudja tölteni.
6. Nyilatkozni kell nekem, milyen módozat mellett találhatnánk alkalmas Kovácsot: vajon elméleti és gyakorlati verseny útján, vagy pedig direkt meghívás útján, ha esetleg a Bécsi intézetben található volna olyan, aki a magyar és a német nyelvet tökéletesen érti.
7. Az állatorvosi intézetnél működő Kovács számára utasítás dolgozandó ki, amely az általa előadott tantárgyakat is magába foglalja, vagy ha a már előzetesen létező utasítás a célnak teljességgel megfelel, az az asszisztens úr által lemásolandó és hozzám felterjesztendő.

Intézetünk más dolgaival vonatkozásban, amely intézet befejezettségét most vetjük meg, a következők hajtandók végre:

1. Gondoskodni kell arról, hogy azok a Kovácsszerszámok és eszközök, amelyekre az Akadémiai Magisztrátusnak már kiutalt pénze van, idejében és a lehető takarékosággal készüljenek el, a bemutatott jegyzékkel megegyezően.
2. Kidolgozandó és nekem bemutatandó az Uraságnak és a két asszisztense által tartandó előadások jegyzéke.
3. Vázolandó az a mód, hogyan vehető ezentúl az intézet előnyére házi kezelésbe a Kovácsműhely és hogy a magánosok minő árat fizessenek a patkolásért.
4. Miután végül remélendő, hogy az állatorvosi intézet most már felvirágzik és magánemberek nagyobb mértékben fogják hasznát venni, minden tekintetben tökéletesen számszerű javaslat készítendő számomra, hogy minő feltételek alatt veendők fel ezentúl az intézet és a tanulók előnyére gyógyítás céljából lovak és más állatok. Mindez pedig letisztázva, mihelyt lehet, mindjárt felterjesztendő.

Buda, 1827. aug. 13.

Az orvoskari igazgató állásfoglalása az új intézeti gyógykovács alkalmazásának feltételeiről, és a gyógyításhoz szükséges gyógyszerek költségeinek viseléséről.

Weszely Ignác, eleddig oktató kovácsa a pesti Királyi Tudomány Egyetem állatorvosi intézeténél, az alázatosan mellékelt kérvényét mutatta be nekem, amelyben azt kéri, hogy törődött egészségi állapota miatt bocsáttassék el azon feltétellel, hogy addig, míg másik kovács állítatik a nevezett intézethez, előzőleg volt javadalmazásával hagyassék meg tisztében, és épségben maradjon az a joga, hogy annak idején valamelyes jutalmazásért folyamodhasson.

Mivel pedig folyamodó kötelessége és teendői elvégzésére nem képes és az állatorvosi intézet alkalmas oktató kovácsot nem nélkülözhet, az állatorvostan professzora általam felhívott, hogy valami alkalmas egyént keressen, aki az oktató kovács tisztét a közbeneső időben kellően betölteni képes, míg a tényleges kovács a maga módja szerint beállítható lesz.

Előterjesztett javaslatában pedig az említett állatorvostani professzor, Espár István gyógykovácsot, aki az állatorvosi tanfolyamot a pesti intézetnél végezte és akit az előterjesztő jó tulajdonságaiért dicsér, helyettesítőként és az imént megnevezett Espár István kovács benyújtotta kérvényét, amelyben ezen tisztnek a reá való ruházását kéri.

Alázatos véleményem pedig az, hogy a folyamodó Espár István, míg az oktató kovács a szokásos módon be lesz állítható, tehát f. é. október 15-től állíttassék be helyettesnek és a mostani kovács, Weszely Ignác addig az ideig hagyassék meg tisztében előzőleg volt javadalmazásával. Mivel pedig a helyettes kovácsnak a kovácsműhelyből semmi további jövedelme nem lesz a 200 ft fizetésen és lakásán kívül, javaslom, hogy részére évenként két öl fa utaltassék ki kegyesen. Az ezentúl az állatorvosi intézetnél működő oktató kovács beállításánál a következőket tartom alázatosan szükségeseknek:

1. Rendelettel irandó elő és körül a leendő kovács helyzete, mivel egyrészt a kovács újoncokat köteles oktatni a patkolás mesterségére, mind elméletileg, mind gyakorlatilag és pedig két, magyar és német nyelven, másrészt pedig, mivel egyedül évi fizetésére korlátoztatik, amennyiben az ezentúl házilag vezetendő kovácsműhely jövedelmei magának az állatorvosi intézetnek fognak gyümölcsözni, nem pedig, ahogyan eddig volt, az intézet kovácsának.

Az állatorvostan professzora azt véleményezi, hogy a kovácsnak a szokásos percenttel és három öl fával együtt 400 ft fizetés utaltassék ki. Ezen javaslattal, mint méltányossal szemben semmi ellenvetésem sincs. Annál kevésbé járulok azonban ugyanannak a professzornak ahhoz a kívánságához, amellyel azt kéri, hogy a már 120 ft fizetéssel és percenttel beállított kovácslegényen kívül még egy második ilyen legényt is fel kell fogadni, amennyiben a gyógykovács újoncok egyébként is kötelezve vannak arra, hogy nagyobb ismeret és gyakorlat szerzése céljából a kovácsműhelyben dolgozzanak s az oktató kovácsnak és segédjének segítségére legyenek. Tüzifa pedig a kovácssegédnek, aki egyébként is az intézetben lakik, amint ezt az említett professzor is óhajtja, egy öl lenne kiutalandó.

Miután körülírták és meghatározták az oktató kovács helyzetét, a napilapokban hirdetendő mind elméleti, mind gyakorlati verseny, melyet két, t. i. magyar és német nyelven kell kiállítani, azzal a számítással, hogy a bécsi intézetben kiképzett, a hazai nyelvet értő kovácsok is kihívassanak. Ezáltal történik majd az, hogy a versenyzők közül igazságos választás lesz megejthető.

Az állatorvostani professzor előterjesztésében foglalt 5. 6. és 8. pontokkal vonatkozásban, a gyógykovács instrukciójával, az állatorvosi intézetben ezentúl tartandó előadások jegyzékével az abban az intézetben gyógyítandó állatok ellátásával kapcsolatban, amennyiben az indítványoztatik, hogy amint ez méltányos is, a gyógyszereket az illető felek fizessék meg, nincs semmi ellenészrevételem, mindazonáltal hozzáteendőnek tartom azt, hogy az oly gyógyszerek, amelyeket gyógyíthatatlan állatoknak csupán a tapasztalatszerzés és a tudomány öregbítése céljából adatnak be, továbbra is a Királyi Tudomány Egyetem költségén szereztessenek be.

Pest, 1827. szept. 18.

Jegyzőkönyvi kivonat az Egyetemi Tanács ülésének határozatából, amelyben az állatorvosi intézet költöztetésével és új szolga felvételével kapcsolatban foglalnak állást.

Azon négyrendbeli kéréssel kapcsolatban, amelyet az állatorvostan tanára és intézetének igazgatója, Hoffner József úr, ezen Egyetemi Tanácsnak a folyó év augusztus 14-én kelt folyamodványának közvetítésével előadott, a következők határozatbavételére történt javaslat.

Az 1.-t illetően: Az Állatorvosi Intézet tulajdonához tartozó bútorok átszállításának költségét a Királyi Tudomány Egyetem házi pénztárából a fent említett tanárnak nyugta és ezenfelül az Egyetemi Tanácsnak nyújtandó részletes elszámolás ellenében (hogy a maga idejében a magas Magyar Királyi Helytartótanácsnál a házi pénztár számára visszatérítést lehessen kérni) biztosítani kell, mégis azzal a feltétellel, hogy mivel ez a költség, amelyet 32 conv. ft-ra mutattak ki, nagyobbban tűnik a méltányosnál, a bútorok átszállításáért kifizetésre kerülő ár tekintetében lépjenek előzetes egyezsége; visszatérítés mellett a legnagyobb takarékosággal, a folyamodó tanár az Orvosi Kar dékánjával kölcsönös egyetértésben és az átszállítást biztosító munkások, valamint a fuvaros, és csak azt a pénzösszeget fizessék ki előleg formájában a házi pénztárból a fent említett tanárnak, az átszállítás biztosítására, amelyet az egyezségben megállapítottak.

A 2.-t illetően: Miután az Állatorvosi Intézet részére a magas Magyar Királyi Helytartótanács 1804. augusztus 6-án, 10407 sz. alatt kiadott intimátumának erejénél fogva havonta 10-ft-tal, amelyet a Királyi Egyetem házi pénztárából kell fizetni, második szolga alkalmazását határozta el; semmi akadálya sincs annak, hogy a folyamodó tanár 10, illetőleg a százalékos részesedés időtartamára 20 ft-nyi megállapított összeg ellenében egy második szolgát is kiválaszthasson, ám azzal a feltétellel, hogy a tanár úr kiválasztottját a Királyi Egyetem Nagyságos Rektor Urának, akinek egyébiránt az új Ratio Educatio 158. §. erejénél fogva a Királyi Egyetemre szolga fölvétele a hatáskörébe tartozik, minthogy az elnöki szék betöltetlen, jóváhagyás végett fölterjeszteni köteles.

Végül a 3. és 4. kérést illetően, a magas Magyar Királyi Helytartótanácsnak, ezen tárgyban kegyelmes határozat meghozása végett, az Egyetemi Tanács a mai napon felterjesztést tett.

Egyébként ezen határozatokról az állatorvostan tanárt az Orvosi Kar dékán urának közvetítésével tájékoztatni kell.

Pest, 1827. nov. 1.

Az állatorvosi intézet oktatási rendje az 1827-28-as tanévre.

RENDJE

A Magyar Kir. Tudományos Egyetemnél a Baromorvosi Intézetben az 1827/8 esztendei Sz. András Havának elejétől kezdve Sz. Jakab Havának végéig tartandó közönséges Tanításoknak.

Az Tanítmányok	A Hallgatók	A Tanítások ideje és Órája	Az Előadó	A Szerzők és Munkák
A Háziállatok Természet Historájok	A Baromorv. Nevendékek és Kovácsok	Sz. András és Karátson Hava reggeli 8-9 óráig	Hoffner kir. tanító	Kézirat szerint
Az Állati Bontz és Élettudomány	Ugyan Azok	Boldogasszony és Böjtelő Hava. Ugyanakkor	Ugyanaz	Kézirat szerint
A közönséges Kór- és Gyógyszertanítvány	Ugyan Azok	Böjt Más és Sz. György Hava. Ugyanakkor	Ugyanaz	U.a.sz.
A különös Orvosi és Seborvosi Tudomány	Ugyan azok	Pünköst havától végig. Ugyanakkor	Ugyanaz	U.a.sz.
A Járvány Nyavalya Tanítmány	4. év. orv., 2. év Seb, Baromorv. Nev.	Sz. György hava kezd. végig du. 5-6. Hétfő és Tsöt.	Ugyanaz	U.a.sz.
A Helyes Patkolásról	A Baromorv. Nevendékek és Kovácsok	Sz. András havával kezdve Hétf. és Tsöt. du. 3-4-ig	A Tanító Kovács Mester	Kézirat szerint
A Lovak külsejök és Házi Állatok tart-ról	Ugyan Azok	Pünköst havával kezdve végig reggeli 9-10 óráig	Vürth Segéd	U.a.sz.
Orvosi Rendelések és Lekötések az Istállókban	Ugyan Azok	Az egész esztendő által reggeli 7-8 óráig	Hoffner kir. tanító	A józan ész és tapasztalás szerint
Gyakorlások a Műhelyben és patkolóhídon	Ugyan Azok	Egész esztendőn által minden nap, vasárn. és ünnep kivéve	A Tanító Kovács Mester	Kéziratja és a Mesterség Törvénye sz.

31.

Pest, d. n. 1827. után

Az orvosi-sebészi tanulmányok új tantervi szabályzata a különböző képzési ágak részletes tantervének felsorolásával.

Az orvosi-sebészeti tanulmányok új szervezési rendje:

A fentiek tíz részre bonthatók: Az első a magasabb orvosi-sebészeti stúdium, a második a magisztérium, a harmadik a patronátus, a negyedik a szülészeti, az ötödik a szemészet, a hatodik a fogászat, a hetedik a gyógyszerészet, a nyolcadik a kémiai doktori fokozat, a tizedik a szigorlat [kilencedik nincs!].

Avégett, hogy véghez vigyük az első, 5 évfolyamot állapítottunk meg.

I. évfolyam

- a) bevezetés az orvosi sebészeti stúdiumban és speciális természettudomány, naponta 1 óra,
- b) anatómia, mindkét félévben, naponta 1 óra,
- c) botanika, a második félévben, naponta 1 óra.

II. évfolyam

- a) magasabbfokú anatómia és fiziológia, naponta 1 óra,
- b) általános és gyógyszerészeti kémia, naponta 2 óra.

III. évfolyam

- a) általános kórtan és therápia naponta 2 óra az első félévben,
- b) farmakológia és farmakológiai áruisme, recept-írás isme, diaetika naponta 2 óra, a második félévben,
- c) elméleti szülészeti a nyári félévben, naponta 1 óra,
- d) a házi emlősállatok fertőző és nem fertőző betegségeinek ismerete a nyári félévben hetente háromszor, minden alkalommal 1 óra.

IV. évfolyam

- a) az orvosi gyakorlati tanítás és gyakorlat a betegágy mellett, naponta 1 óra,
- b) előadások a belgyógyászati betegségek speciális pathológiájáról és terápiájáról, naponta 1 óra,
- c) sebészeti gyakorlati képzés a betegágyaknál, naponta 1 óra,
- d) sebészeti-operációs előadások, ugyanennek bemutatásával egybekötött képzés tetemeken, a téli félévben naponta 1 óra,
- e) előadások a speciális sebészti pathológia és terápia köréből, a nyári félévben, napi 1 óra.

V. évfolyam

- a) az előző év folytatása, a, b, c, d, e,
- b) előadások a szemészet köréből (szembetegségek), naponta 1 óra, olyanformán, hogy a szembetegségekről minden félévben egy teljes kurzust adjanak elő,
- c) klinikai tanítás a szembetegségekről, a betegágyaknál naponta 1 óra,
- d) előadások a törvényszéki orvostan köréből, a téli félévben naponta 1 óra,
- e) előadások a törvényszéki orvostan köréből, nyári félév, naponta 1 óra,
- f) törvényszéki tetem-boncolások, egyes hallgatók részvételével. Valahányszor sor kerül erre, a professzorok tartsák magukat a Tanulmányi Bizottság 1809. október 4-én kelt 724. sz. és az 1811. augusztus 31-én kelt 1468. sz. dekrétumához.
- g) „előgyakorlatok” a törvényszéki boncoláshoz. A törvényszéki orvostan professzorának asszisztense ezeket a gyakorlatokat a tanulmányi felügyelő utasítása szerint (Bécsben az aligazgató utasítása szerint) kell hogy tartsa, éspedig honorárium nélkül a hallgatók előtt.

Azok a hallgatók, akik orvostudományi doktorok akarnak lenni, a IV. évfolyamban kötelesek résztvenni a c, d, e jel alatt felsorolt előadásokon és tanórákon, de az V. évfolyamban már nem kötelesek erre.

Azok a hallgatók, akik az orvostudományok és a sebészet doktorai akarnak lenni, jelentkezzenek már a IV. évfolyam elején az aligazgatónál és a sebészeti klinika professzoránál, és kötelesek mind a IV., mind az V. évfolyamban a c, d, e. jelű előadásokon, gyakorlatokon és a tanórákon szünet nélkül jelen lenni, és valamennyiüknek be kell bizonyítani az operációkban való jártasságot.

Miután ezek a személyek nem vehetnék részt az V. tanévben a szembetegségekről szóló előadásokon, ezért a VI. évfolyamban egy féléven át foglalkozniuk kell ezzel.

A sebészet magiszteriuma

A sebészeti magiszteriumot csak olyan egyetemen lehet megszerezni, amelyen magasfokú orvosi-sebészeti képzés folyik. Aki a sebészet magisztere akar lenni, annak igazolnia kell, hogy szabályszerűen elvégezte mint nyilvános rendes tanuló valamelyik belföldi tanintézet hat gimnáziumi osztályát, ezenkívül az első „haladó osztály” (Fortgansklasse) valamennyi félévi vizsgáját letette. Ezután egy olyan egyetemen, amelyen az orvostudomány és sebészet magasfokú és egyúttal teljes oktatása folyik, egy ilyen egyetemnek „kisebb” orvosi-sebészeti stúdium III. évfolyama után még két évig kell látogatnia mint rendes hallgatónak az előadásokat. Ez mindig az első osztály folytatása kell legyen. Végezetül a tanulmányai befejezése után vizsgáznia kell, nyilvános vizsgán a műszerekből és a kötözési ismeretekből. Ez azért szükséges, hogy a sebészeti klinika professzorától megkaphassa a bizonyítványt, amely tanúsítja, hogy ezt a vizsgát is letette.

A polgári és országos sebészek képzésére szolgáló orvosi-sebészeti stúdiumok

Aki e stúdium elvégzésére készül, annak bizonyítania kell, hogy négy grammatikai iskolát elvégzett az első osztályú minősítéssel egy nyilvános tanintézetben, vagy hogy egy főiskolán a három „normál-osztályt” végezte, majd ezután egy polgári seborvosnál három évig tanult, és erről egy rendes „tanlevelet” kapott.

I. évfolyam

- a) bevezetés a sebészet stúdiumába,
- b) fizika a téli félévben, naponta 1 óra,
- c) általános és gyógyszerészi kémia, a nyári félévben naponta 1 óra,
- d) botanika a nyári félévben, naponta 1 óra
- e) anatómia, egész évben naponta 1 óra,
- f) bonctani gyakorlatok, egész évben, naponta (a fizikát, kémiát és botanikát ugyanaz a professzor adja elő).

II. évfolyam

I. félév

- a) fiziológia az évfolyam elejétől, naponta 2 óra, a fiziológia tanítása után (!),
- b) elméleti szülészet, csakis orvostanhallgatók és sebészethallgatók részére, naponta,
- c) általános orvosi-sebészeti pathológia és therápia, naponta 2 óra, egészen a félév végéig.

II. félév

- a) gyógyszerészeti ismeretek, phamraceutikus áruismeretek, receptírás és diaetika, naponta 2 óra,
- b) elméleti szülészet, csakis orvostan- és sebészeti hallgatók részére, naponta 1 óra,
- c) állatorvosi ismeretek hetente három alkalommal, mindig 1 óra.

III. évfolyam

I. félév

- a) gyakorlati orvosi tanítás a betegágy mellett, naponta 1 óra,
- b) speciális orvosi pathológia és therápia, előadások e tárgyról, naponta 1 óra,
- c) gyakorlati sebészet, előadások, naponta 1 óra,
- d) előadás a speciális sebészeti pathológia, therápia és operációs ismeretek, műszerek és kötészeti ismeretek, naponta 1 óra,
- e) műtéti (operációs) gyakorlatok tetemen, a professzor jelenlétében, ill. távollétében az asszisztens jelenlétében,
- f) törvényszéki orvosi ismertek, naponta 1 óra.

II. félév

- a) az első félévi a, b, c, d, e folytatása,
- b) sebészeti műtétek gyakorlása és a kötés felrakása tetemekre,
- c) szemészet, napi 1 óra

Miután a hallgató előírás szerint befejezte a III. évfolyamot, köteles a kórházakban 1 hónapig a belső, 1 hónapig a külső betegségek osztályát szorgalmasan látogatni, a megfelelő kórházi orvosok és sebészek rendelésénél jelen lenni. A neki adott rendelkezésekhez tartania magát, és a kórházi szolgálathoz alkalmazkodnia kell.

A növendékek, akik nem tanultak polgári sebész mellett, hanem közvetlenül a gimnáziumi osztályok után sebészeti tanulmányokba kezdtek, a kéthónapos kórházi látogatások helyett három hónapos ingyenes sebészeti gyakorlatra mennek. Szolgálati idejük letelte után mindkét osztály hallgatói a megfelelő főorvostól vagy sebésztől bizonyítványt kapnak szorgalmukról, alkalmazhatóságukról,

ügyességükről. Olyan bizonyítvány nélkül, mely szorgalmukat, dicséretes használhatóságukat ki nem mondja, senki közülük nem bocsátható szigorlatra.

Az igazgató határozza meg - ha sok a hallgató – hogy közülük kiket és milyen rendben engedjen a kórházlátogatásra és kórházi szolgálatra. Soha nem engedhetnek tíznél több hallgatót egyszerre a betegosztályra, gyakornoki szolgálatra pedig egy szobára csak kettő mehet.

Szülészet

- a) elméleti oktatás a szülészet köréből, két félévben.

A nők a téli félévben kapják az oktatást és ehhez férfiakat nem engednek. A férfi hallgatók a téli félévben és a jelzett tanévben;

- b) gyakorlati oktatás és szülészeti gyakorlat a szülőotthonokban, és pedig

1. előadás, naponta 1 óra,

2. előadás és gyakorlat a vajúdo nők ágyánál.

Ez az oktatás mind a férfi, mind a női hallgatók számára két hónapig tart. Csak mérsékelt számban bocsáttatnak, és pedig a tanulmányi igazgató határozza meg a számukat erre az oktatásra. Az orvostudományi és sebészeti jelöltek csak szigorlat letétele után, ha mind az orvostudományból, mind a sebészetből megfelelő eredménnyel vizsgáztak

Szemészet

Szemészi szigorlatra csak az orvostudományok doktorait, a sebészet doktorait és a sebészet magisztereit lehet bocsátani.

Fogászat

Aki ebből a szakból akar szigorlatozni, annak legalább is a sebészet „patrónusának” kell lennie.

Gyógyszerészeti stúdiumok

Ha valaki ezt a szakot kívánja tanulni, annak igazolnia kell, hogy egy nyilvános tanintézetben a négy grammatikai osztályt előírás szerint sikerrel elvégezte, a gyógyszerészetet a mostani rendtartás szerint kitanulta, hogy egy belföldi gyógyszertárban legalább négy évig dolgozott mint segéd, és erről bizonyítványa van.

A gyógyszerek kurzusa két évig tart.

Az első évfolyamban

Ásványtan, állattan, növénytan.

A második évfolyamban

Kémia és gyógyszerészet.

A kémia doktori fokozat

Ha valaki a kémiai tudományok doktori fokozatát el akarja érni, annak igazolnia kell a stúdiumokhoz való felvétele alkalmával a következőket:

- a) mindazt, amit a gyógyszerészeknek önmagukról bizonyítani kell,
- b) azt, hogy elvégezték a hat gimnáziumi osztályt és a filozófiai stúdiumokat, és pedig egy nyilvános tanintézet rendes tanulóiként a most érvényes előírások szerint sikerrel.

A tanfolyam három évig tart.

Az első évfolyamban

ásványtan, állattan, növénytan

A második évfolyamban

kémia és gyógyszerészet

A harmadik évfolyamban

kémi és gyógyszerészet.

Előadások a tetszhalottak és a hirtelen veszélybe jutott emberek megmentéséről.

Ezeket az előadásokat a törvényszéki orvostudomány professzora tartja valamennyi egyetemen és líceumban, és pedig vásár- és ünnepnapokon a délelőtti órákban, a téli kurzusokon. Az előadásokat mindenki számára tartja.

Szigorlatok

Minden úgy marad, amint most van, de azzal a különbséggel, hogy

1. a sebészet magisterei és patrónusai számára tartott szigorlatokon az elméleti sebészet professzora helyett felváltva az orvosi klinika professzora és az általános orvosi-sebészeti pathológia professzorának kell jelen lenni;
2. a kémiai doktorátus megszerzésért tartott második szigorlaton a jelöltnek azt a két kémiai processzust, amelyet a „vizsga-személyzet” jelenlétében kezdett meg, a következőkben a professzor felügyelete alatt és azoknak a tanulóknak a jelenlétében kell folytatnia, akik ott akarnak lenni.

A „tan-személyzet” tekintetében az új terv szerint a következő változások vannak:

1. hogy az elméleti sebészet professzora az asszisztenseivel együtt elmarad, és helyébe a fizika, kémia és botanika professzora lép, és az állami gyógyszer-tan professzora helyébe – azokon az egyetemeken, amelyeken magasabb szintű orvos-sebészeti stúdiók vannak – egy asszisztens akad, aki azonban semmiképpen nem maradhat két évnél tovább, hiszen ez az idő tökéletesen elegendő a kiképzéshez, és több olyan egyén lesz, aki ezt a tökéletes kiképzést elnyeri.

Azok a tanulók, akik csak egy évfolyam egy tanágazatából kettes osztályzatot kaptak, vagy akik nem mentek el vizsgázni, azoknak meg kell ismételnük az évfolyamot. Ha egy ilyen tanuló a megismételt évfolyamban is kettes osztályzatot kap, vagy nem veti alá magát a vizsgának, akkor – mint valamennyi csász. kir. tanintézetben ez lenni szokott – kizárják a tanulásból.

A kapott kettes osztályzat kijavítására csak azokat a tanulókat bocsáthatják, akik bizonyítani tudják, hogy rendkívül kedvezőtlen viszonyok között élnek, pl. sokáig betegség akadályozta őket abban, hogy az előírt haladást a tudományban elérhessék.

Ami a betegséget illeti, a tanulók kötelesek ezt a professzornak mindjárt a kezdetén bejelenteni. Ha ezt a jelentést elmulasztják, akkor a később bemutatott igazolványt már nem veszik figyelembe.

Nem szabad a tanulóknak a tanévet megismételni, vagyis egy évből kettőt csinálni. Ilyen esetben köteles az évfolyam valamennyi szakát látogatni és valamennyi szaktól köteles vizsgát tenni.

Valamennyi rendelkezés és előírás, amit az új tanulmányi terv kifejezetten nem töröl el, vagy nem változtat meg, érvényben marad.

32.

Pest, d. n. 1827. után

A gyógykovácsok tanfolyamának tanrend tervezete.

A gyógykovácsok tanfolyama

1. évben

1. szemeszter: patkolási gyakorlat, lóanatómia, a patkolás elmélete (november, december); fizika, kémia (január-március); lóanatómia ismétlés, patkolási gyakorlat, a patkolás elmélete ismétlés (november, december); fizika, kémia ismétlés (január-március).
2. szemeszter: patkolási gyakorlat, bromatológia, gyógyszerészet (szerdán az egész szemeszterben); lóélettan, kórtan (= pathológia), általános gyógyászat (= thérapia); élettan ismétlés, patkolási gyakorlat, bromatológia, gyógyszerészet ismétlés.

2. évben

1. szemeszter: klinika, sebészet, sebészeti műtétek (november-január); lóanatómia ismétlés, a patkolás elmélete (november, december); speciális thérapia (január-március); fizika, kémia ismétlés (november, december); sebészet ismétlés (január-március); speciális thérapia ismétlés (január-március); rendelés.
2. szemeszter: klinika, lóküllemtan (április-június); lovaglás (július); törvényszéki állatorvostan (szerdán, az egész szemeszterben); lóélettan ismétlés, speciális thérapia, lóküllemtan, lovaglás ismétlés (az egész szemeszterben); törvényszéki állatorvostan (július); speciális thérapia ismétlés, rendelés, állatjárványtan.

33.

Pest, d. n. 1827. után

Az állatgyógyászok tanfolyamának tanrend tervezete.

Az állatgyógyászok tanfolyama

1. évben

1. szemeszter: tudomány, természetrajz, hygiéne (november, december); állatanatómia, a patkolás elmélete, bromatológia, gyógyszerészet (szerdai napokon); állatélettan, kórtan, speciális therápia.

2. évben

1. szemeszter: tudomány, klinika, sebészet, sebész műtétek (november-január); állatanatómia ismétlés (az egész szemeszterben); kórházi gyakorlat, speciális therápia (január-március)

2. szemeszter: klinika, küllemtan (április-június); lovaglástan, törvényszéki állatorvostan (az egész szemeszterben); állatélettan ismétlés (az egész szemeszterben), kórtan, speciális therápia (az egész szemeszterben); irodalom, írásbeli szerkesztés, rendelés, állatjárványtan (az egész szemeszterben).

34.

Pest, 1830. aug. 28.

A pesti Egyetem Orvosi Karának állásfoglalása az állatorvosi intézet új oktatási rendjéről.

Az Orvosi Kar 1830. augusztus 28-án tartott rendes ülésén az Orvosi Kar nagyságos elnök ura és az orvosi-sebészi tanulmányok igazgatója, Lenhossék Mihály engedelmessé a legmagasabb kegyelmes rendeleteknek, a kar elé terjesztette a Királyi Tudomány egyetem Állatorvosi Intézetének új működési rendjét illető kérdéseket, amelyekről az Orvosi Kar, emlékezetébe idézve az 1822-ben az Állatorvosi Intézet működési rendjéről kidolgozott hasonló bizottsági munkálatot, és mérlegelve a jelenlegi körülményeket, egyhangúlag a következő véleményt adta ki:

Az 1. kérdéshez:

Hány évre terjedjen ki az állatorvosi tanfolyam, amelyen ezen tudomány mestereit lehet kiképezni?

Az állatorvos-tudomány mestereinek, azaz az állatgyógyászoknak (magister artis veterinariae seu zoojater) tanfolyama, ahogyan a gyógykovácsoké (faber zoojater) is két évre kell hogy terjedjen, a patkoló kovácsok (faber obsoleator) viszont tanfolyamukat egy év alatt végezzék el.

A 2. kérdéshez:

Milyen végzettség szükséges azok számára, akik a tanfolyamot felvenni kívánják?

Az állatorvoslás mesteri fokozatára (= ad magisterium veterinariae) csak olyanokat szabad engedni, akik a latin osztályokat (= scholae humniores) elvégezték. A gyógykovácsok (= fabri zoojatri) éppúgy, mint a patkoló kovácsok (= fabri obsoleatores) is egyébként szükséges, hogy rendelkezzenek az inasi évek letöltését igazoló írásos bizonyítvánnyal.

A 3. kérdéshez:

Milyen tantárgyakat és milyen sorrendben kellene a tanfolyamon tanítani?

Az Orvosi Kar véleménye szerint a következő tantárgyakat kell előadni, éspedig:

Első évben: természetrajz, fizika és kémia, higiénia, állatanatómia, állatélettan, küllemtan, lovaglástan, bromatológia és pharmakológia, pathológiai és általános therápia, a patkolás elmélete.

Második évben: klinikai gyakorlat (orvosi és sebészi), sebészet és műtétek, speciális therápia, törvényszéki állatorvostan, állatjárványtan.

A 4. kérdéshez:

Hány tanárt alkalmazzanak, tekintettel a legnagyobb takarékosagra?

Az Orvosi Kar véleménye szerint két tanárt, két korrepetítort és egy tanító kovácsot kell alkalmazni, ezért a már az Állatorvosi Intézetben meglévő személyek mellé, úgymint egy tanár, aki egyben az intézet igazgatója, a két, a korrepetítori feladatokat ellátó asszisztens, valamint az egy állandó patkoló kovács mellé még egy tanárt kell felvenni.

Az állatorvostan hallgatók számára a két tanfolyamon tanított tárgyakat pedig a következőképpen kell a tanárok és asszisztensek között szétosztani:

Az elmélet tanárának asszisztense adja elő:

- a természetrajzot, a higiéniát, a fizikát és a kémiát.

A gyakorlat tanárának asszisztense adja elő:

- a törvényszéki állatorvostant, segédkezik a gyakorlati rendelésekben és a sebészi műtétekben.

Az elmélet tanára tanítsa:

- az állatanatómiát, az állatélettant, a patkolás elméletét, a küllemtant, a lovaglástant, a pathológiát és általános therápiát, a bromatológiát és a farmakológiát.

A gyakorlat tanára irányítja:

- az orvosi és sebészi klinikai gyakorlatot, a speciális therápiát és az állatjárványtant előadja.

Az 5. kérdéshez:

Milyen tulajdonságai legyenek az oktatóknak, és mekkora fizetés járjon nekik?

Az Állatorvosi Intézet mindkét tanára ugyanazokkal a tulajdonságokkal kell hogy rendelkezzen, mint a Királyi Tudomány Egyetem többi tanára, az Orvosi Fakultás véleménye szerint. A két tanár között csupán fizetésbeli különbség lehetséges, mégpedig úgy, hogy a rangidős tanár, aki egyben az Állatorvosi Intézet igazgatója lenne, 1200 ft fizetéssel és az intézet épületében szabad lakhatással rendelkezik, míg a másik, az elmélet tanára 800 ft fizetésnek örvend. Az asszisztensek pedig, akik egyúttal korrepetitorok, és a tanító kovács, mint hivatalukban állandó alkalmazottak, 300 ft fizetést és a szabad lakhatás kedvezményét, ahogy az jelenleg és személyenként (?) is van, élvezhessék. Ebből kitűnik, hogy az Állatorvosi Intézet ilyen működési rendje mellett legalább 800 ft-nyi teher hárul a Királyi Egyetem pénzalapjára.

A 6. kérdéshez.

És végül, vajon a jelenlegi épület a célnak megfelel, vagy sem?

Az Orvosi Kar úgy véli, hogy az Állatorvosi Intézet jelenlegi épülete a fent említett célnak mindaddig megfelel, amíg boldogabb idők a Magyar Királyi Tudomány Egyetem pénzalapja számára meg nem engedik a lehetőséget tágasabb épületnek alkalmas helyen való felépítésére.

Pest, 1831. nov. 28.

Hoffner József professzor véleménye az állatorvosi intézet könyvtára részére megvételre felkínált szakkönyvekről.

Tekintetes Orvosi Kar!

Az állatorvosi könyvtár tekintetében, amelyet mint megvehető Visenthal Károly tanár úr a Királyi Tudomány Egyetemnek az Állatorvosi Intézet részére 500 m.c. ft áráért megvételre kínál, alulírott, minthogy a bécsi állatorvosi intézet igazgató urának révén a tudomására jutott, hogy ebből a könyvtárból a jelentősebb, szorosán az állatorvostanra vonatkozó műveket nagyobb számban, mintegy 200 darabot a bécsi könyvtár részére már eladtak, és ezen okból a fent említett könyvtár értékéből kétségtelenül sokat veszített, annak megvételével nem érthet egyet, hacsaknem talán olcsóbb és részbeni áron. Az 500 c. m. ft érték mellett érvként lehetne felhozni, hogy a nálunk ritkább lópatkolási műből itt több van, és ezáltal a hazai állatorvosi intézetből teljességgel hiányzó művekkel ezt a szegény könyvtárat gazdagítani lehetne.

Tisztelettel

legalázatosabb szolgája: Hoffner József

36.

Pest, 1832. márc. 16.

Hoffner József professzor újabb javaslata az intézeti könyvtár folyamatos bővítésére.

Tekintetes Orvosi Kar!

A könyvtár tekintetében, amelyet Visenthal Károly úr, a Királyi Tudomány Egyetemnek, az Állatorvosi Intézet részére megvételre felkínált, alulírottak az a véleménye, hogy mivel ebből a könyvtárból a bécsi intézet részére a jelentősebb, szorosán az állatorvostanra vonatkozó műveket, több mint kétszázat kiválogatva már eladtak, és így a további válogatásból a mi intézetünk számára nem nagy előny származik, és mivel az egész, amely egyedül szerezhette az intézetünknek dicsőséget és gazdagságot, jelentős veszteséget szenvedett, s csak a régi, ebből kifolyólag tudományos szempontból nem kiemelkedő művek vannak még meg benne, a frissebbnél-frissebb állatorvosi könyvek pedig teljességgel hiányoznak, ez ügyben az látszana a legtanácsosabbnak, hogy felhagyva ezen könyvtár maradványainak megvételével, bizonyos évi összegnek, talán 100 m. cov. ft-nak elrendelése kerüljön magasabb helyen kieszközlésre, amellyel lépésről-lépésre be lehetne szerezni intézetünk használatára az állatorvostudomány szférájában frissen megjelenő, az előrelépést és a mesterség tudományos

művelését a régiéknél inkább elősegítő műveket, és ezt annál is könnyebben lehet remélni, minthogy az Állatorvosi Intézet évi rendes szükségleteire 100 ft összeget magasabb helyen már 1812. március 13-án, 9260. sz. alatt kegyesen elrendeltek és megállapítottak, amit a rendelet kelte óta ezidáig még sosem fizettek ki.

Maradok a legmélyebb tisztelettel a Tek. Orvosi Karnak a legalázatosabb szolgája

Hoffner József

37.

Pest, 1832. ápr. 1.

Alíráás nélküli vélemény az Orvosi Karnak az állatorvosi intézet új oktatási rendjéről kialakított állásfoglalásával kapcsolatban. A szerző nyilván Hoffner József, az intézet igazgatója.

Vélemény a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetének új működési rendjéről szóló állásfoglalás kibocsátásának ügyében az 1832. február 24-én tartott bizottsági ülés jegyzőkönyvének tekintetében. Hogy az állatorvosi stúdium tanfolyama (= cursus studii veterinarii) az állatgyógyászok (= zoojatri) és a gyógykovácsok (= fabri zoojatri) számára két évben, a patkoló kovácsoknak pedig egy évben lett lerögzítve, alulírott egyetértését fejezi ki, más véleményt pártol azonban a mesteri fokozatról (= de magisterio), amennyiben az erre aspirálók a gyakorlati évet két évig látogatni kötelesek, az orvos- és sebészhallgatók kivételével, akik a két éves tanfolyam elvégzése után mesterekké lépnek elő. Alulírott tudniillik azt gondolja a honi állatorvosi intézet jelen pillanatnyi szervezetéről, hogy az Állatorvosi Intézet, mint olyan, csak most fog majd létrejönni. Egészen 1827-ig ugyanis az épületet teljesen hibásnak mondták intézetnek, minthogy nem volt más, mint egy egyszerű ház. Ezt a – ha úgy tetszik állatorvosi iskolát – alulírott úgy képzelte maga elé, mint ami a beteg állatokkal való kísérletező tanulásra van szánva. Alulírott először is azt vezette be, hogy a kovács tanulókat törvényben kötelezzék arra, hogy magukat a patkolás praxisában gyakorolják, miután erről az elméleti előadásokat meghallgatták. Megkísérelte, amennyire ideje és a körülmények engedték, az állatorvoslás egyes ágait bizonyos tudományos formában bővebben előadni. Ezzel megegyező célból, amikor alulírottak már-már fogytán volt az ereje és megrendült az egészsége, egy második asszisztentst helyezett melléje segítségül a magas Magyar Királyi Helytartótanács kegyelmes rendelete.

Az oktató személyek számát tekintve tehát megnövekedett intézetet még mindig rendkívül tökéletlenné tette, hogy a 9 hónap időtartam alatt két nyelven törekedhetett arra, hogy azt a célt akár a legkisebb mértékben elérhesse, amitől más, jobban szervezett intézetek dícséretet nyernek. Ugyanis az iskola egyszerű patkoló kovácsokat (= fabri obsoletores) képez, és semmi többet. Mégha végül be is vezetik a tekintetes bizottság által javasolt működési rendet, az intézet a tökéletességnek arra a fokára akkor sem emelkedik, amelyen nem mondom a bécsit, hiszen ez csak ideául szolgálhat, de egyéb európai intézetek már régóta állnak. Így például az alforti Franciaországban nyolc oktatót számlál a két tanfolyamra szétosztott előadások számára. Közülük az egyik három, a másik két évig tart. A hallgatók mindenütt a két éves tanfolyamot veszik fel, s ezek végül azt képviselik állapotukban, amit mi a mester elnevezés alatt értünk. Minden egyes tanárnak két adjunktusa van, akiket korrepetítornak (= repetitores) mondanak és akik az előadásokat ismétlik a tanulókkal. A lugdunumi (Lyon) intézetben az igazgató mellett van három tanár és ugyanannyi korrepetítor a három évig tartó tanfolyam számára, ezenfelül azok a hallgatók, akik állatorvosok kívánnak lenni, kötelesek egy második tanfolyamot Alfortban elvégezni. Berlinben három tanár és három korrepetítor van, valamint egy gyógyszerkészítési előjáró. A tanfolyam három évig tart, anélkül, hogy mestereket képezne. Három oktató az állatorvostan ágait négy évig adja elő, az állatorvosi mesterfokozatról mégsem esik szó. – Ugyanígy Drezdában sem, ahol négy oktató ad elő. – De Münchenben három oktató van, és a tanfolyam három éves. – Ezért tehát mi se áhítozzunk arra, hogy akár a helyreállított intézetnél is, amely az oktatók számát, a helyiségeket, és a felszereltséget tekintve a hiány minden fajtájával küzd, mestereket képezzünk előbb, mint olyan valóban gyakorlati embereket, akik az országlakosok hasznára csak a jövőben lesznek. A gyakorlati emberek ugyanis hiányoznak ezen a területen. A tudományos érdemek mindaddig az időig elsikkadnak majd, amíg egy gazdagabb pénzalapból az előbbiekhöz képest kibővített intézet nagyobb és a célnak jobban megfelelő helyreállítást meg nem enged, amely a három éves előírt tanfolyamot elvégzőknek illő fizetéssel járó állások juttatását is meg fogja ígérni.

Ilyen megfontolás alapján a tekintetes bizottság jegyzőkönyvének második pontjához sem csatlakozik alulírott, minthogy attól tart, az orvosok és sebészek visszariadnak a három éves tanfolyamtól, amennyiben akkor a mesteri fokozat (= magisterium) mint feltétel az ilyen állás eléréséhez mindenképpen szükséges lenne, amikor is az ilyen emberek, de másik is az olyan tantárgyak hallgatásától, amelyeket egyébként az előadások során kell meghallgatni, magukat azoktól mentesíteni fogják.

Ami a jegyzőkönyv 3. és 4. pontját illeti, alulírott egyetértését fejezi ki, amennyiben remélni szabad, hogy az előadásokat egyedül a hazai nyelven tartják, azzal az egy észrevétellel kiegészítve, és ez az előbb említett jegyzőkönyv 5. pontját is érinti, hogy a két asszisztens helyett ugyanannyi adjunktust, megemelt fizetéssel mégpedig állandó alkalmazásban vegyenek fel, akik mint az egyébként a

tanároktól is elvárható, az állatorvosi tanfolyamot valamely megfelelően szervezett intézetben elvégezték. Hogy pedig az ilyen, az állásra jelölt személyeket nem lehet rögtön állandó alkalmazásba venni, magától értetődik, amennyiben a legmagasabb rendelet értelmében minden feladatot három éven keresztül csak provizórikusan szabad ellátni, és ebben a feladatát átmenetileg betöltő személyt csak alkalmasságának és szorgalmának bebizonyítása után erősítik meg, mint állandó alkalmazottat. – Vagy legalább egy állandó adjunktust vegyenek fel a gyakorlati tanár mellé, aki, minthogy az állatorvoslás köréből már számos tudományos ismeretet szerzett és azokat, miután mélyebben elsajátította őket, előadni köteles, szükségképpen végzett és képzett állatorvos kell hogy legyen. – Mivel ugyanis a minden két évben változó és csak 300 Ft fizetéssel ellátott asszisztensek számára aligha kínálkozik bármiféle előny is, öt év kétségtelenül szomorú tapasztalatai eléggé megmutatták, hogy erre az állásra a minden szerencsét nélkülöző személyek folyamodnak, akik, mihelyt bármi kedvezőbb megszerzésére kilátásuk nyílik, ezt a nyomorúságos, a magasabbra törő lélek számára méltatlan, és még a szükségeset sem biztosító állást minél hamarabb, sőt tisztségbeli teendőinek jelentős elhanyagolásával, anélkül hogy azt alkalmazásuk idején a legcsekélyebb mértékben is előmozdították volna, elhagyják, hogy megszabaduljanak a kedvezőtlen jövőt tartogató helytől. Ebből egyszersmint kiviláglik a már előképzettséggel rendelkező egyének szükségessége, akik közül, legalábbis kezdetben, válogatni lehetne.

Ami a tanító kovács 300 ft fizetésének emelését illeti az Állatorvosi Intézetnél, ami a tekintetes bizottság javaslata szerint a kovácsműhely jövedelmeinek 10 %-ból adódó pótlékból áll, alulírott alázatos véleménye szerint egyáltalán nem méltányos a fizetésemelést a jövedelmek százalékában fizetni, amely jövedelem a kovács hibáján kívül az intézet felújításának idején jelentős veszteséget kell hogy szenvedjen. Amíg ugyanis öt oktató személy két nyelven felváltva tartja az előadásokat, és azok 10 órányi időtartamig tartanak, aligha marad arra idő, hogy a kovácsstanulók magukat a patkók készítésében és felszögelésében gyakorolhassák, és ezzel közszükségletnek eleget téve az intézet jövedelmezőségét elősegíthessék, annál is kevésbé, minthogy a patkoló kovácsok sem csak az első évfolyam elméleti előadásait, de ugyanezen évben egyúttal a második év gyakorlati előadásait is lelkiismeretesen felvenni kötelesek. Ebből az intézetből tehát hiányoznak az ilyen jövedelmet hozó emberek, úgymint az a kétszer több kovácslegény, akik egy minden tekintetben kielégítő fizetséget kapnak és az előadásokat sem látogatják, valamint az a nagyszámú katonai növendék, akik ebben a munkában segítségül szolgálnak, ahogyan az a bécsi intézetben van. Ilyen körülmények között persze bele kell nyugodni abba, ha a kovácsstanulók naponta legfeljebb kettő – négy órát tudják magukat a mesterség szabályai szerint a patkókészítésben egyszerűen gyakorolni, anélkül, hogy nagyobb számról, amelyben azokat a közszükséglet igényli és azok felszögeléséről szó lehetne, amiből magától következik, hogy a tanító kovács fizetésének felemelése, akár már eddigi érdemeit tekintve is, teljességgel szükséges lesz, és méghozzá arányosan, a bécsi kovácshoz viszonyítva, aki csak az

irányítással és tanítással foglalkozik a műhelyben, anélkül, hogy nyilvánosan előadna a tanszéken és mégis 600 c. mon. ft fizetést élvez, továbbá szabad lakhatást és nyolc öl tűzifát.

Ami végül az intézet épületét illeti, ez aligha felel meg az intézet jelenlegi szükségleteinek. Az istállók ugyanis olyanok, hogy bizonytalán a nyomorúság példái lehetnének, holott pedig olyanoknak kellene lenniök, hogy másoknak például szolgáljanak arra, hogyan tartsák fenn és mozdítsák elő az állatok egészségét. Hiányzik az anatómiai iskola, a felszerelésekkel és edényekkel együtt, hiányzik a műtétek elvégzésére szolgáló terem, de nincs istálló a szabad ég alatt operált állatoknak sem, és hiányzik még száz egyéb dolog, amelyekről csak álmodozik az, aki az állatorvostudomány kiterjedéséről, szépségéről, értékéről, tanításának módszeréről és segédeszközéről közelebbről tájékozott, minthogy gyümölcözően műveli azt, a haza javára életek adásával.

38.

Pest, 1833. júl. 29.

Hoffner József kéri, hogy az Egyetemi Tanács őt az Orvosi Kar más professzoraihoz hasonló besorolásra terjessze elő.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Alulírott a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetének kovácműhelyében folyó év március, április, május és június folyamán végzett patkolási munkákról alázattal felterjeszti a számlákat a dokumentumokkal és a jegyzőkönyv-kivonatokkal együtt, amelyek a fölös jövedelemből a házi pénztárba utalják át:

március hónapra	-
áprilisra	100 ft
májusra	150 ft
júniusra	150 ft
összesen	400 ft

Az Intézet pénztárában visszamarad 1 ft 43 kr.

Abból kifolyólag továbbá, hogy alulírott 1832. nov. 13-án a tekintetes Orvosi Karhoz közvetlenül benyújtott folyamodványára, amelyben egyebek között azt a kérést terjesztette be, miszerint kegyeskedjenek elintézni, hogy a professzorok rangidősség szerinti sorába tartozzék, a tekintetes Tanszék január 11-én tartott összejöveteléről a következő határozatot vette kézhez:

„Az a kérelem, hogy az állatorvostan professzora a többi professzor rangidősség szerinti (= secundum serium) sorába felvétessék, és hogy a tudományos (vagy: betürendes?) címtárba, mint az állatjárványtan nyilvános rendes tanára azonos rangban besoroltassék, kívül esik az Orvosi Kar hatáskörén; ha tehát a folyamodó úr az említett megnevezést, amelyet eddig ezen a Királyi Tudomány Egyetemen nem adtak meg az állatorvostan tanárainak, s nincs is kimondva annak határozatában, a rangidősség jogával együtt megszerezni kívánja, akkor eziránt a Magas Királyi Kormányzósághoz kell fordulnia.”

Alulírott a Tekintetes Egyetemi Tanácshoz azzal a kéréssel fordul, hogy mivel kettős katedrát tölt be azzal, hogy az állatorvostanról általában előadást tart a patkoló kovácsoknak és az állatorvosoknak, és speciálisan az állatjárványtanról az orvos- és sebész hallgatóknak, pedig eredetileg az állatorvostan tanárának tevékenységi területe csak az orvosok és sebészek számára állatjárványtani előadások tartásából áll, ahogy az más, az ausztriai területeken lévő egyetemekenél jelenleg is van, és csak jóval később, az 1800-as évek körül került sor a kovácsoknak és állatorvosoknak előadások tartására, és mivel ebből nyilvánvaló, hogy az említett megnevezés alulírottnak régi és derekas jogon jár; rangidősség szerinti felvételét, valamint a tudományos címtárba való besorolását, mint az állatjárványtan nyilvános rendes tanárát, azonos ranggal magasabb helyen kegyesen kieszközölni szíveskedjék.

39.

Buda, 1833. nov. 26.

A Helytartótanács Flór Ferenc orvosdoktorának az állatorvosi intézeti asszisztensi állásba való kinevezését megerősíti.

Fentebb Tisztelt Uraságoknak a folyó év augusztus 27-én ide benyújtott jelentésére ezúton leiratilag azt a választ adjuk, miszerint Flór Ferenc orvosdoktor, aki Fentebb Tisztelt Uraságod a pesti Királyi Egyetemen az állatorvostan professzor asszisztensévé nevezett ki, itt megerősítjük és a neki járó fizetést folyó év november 1-től a mai napon efelől értesített Egyetemi Tanács útján a házi pénztárba átutaltuk.

40.

Pozsony, 1835. márc. 27.

Cziráky Antal egyetemi elnök értesíti a tanácsot, hogy az uralkodó Hoffner József professzor új besorolását megerősítette.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Ő Szent Felsége kegyesen jóváhagyni méltóztatott, hogy Hoffner József, a Magyar Királyi Tudomány Egyetem állatorvos tanára és ennek intézetének igazgatója a többi orvosi kari tanár sorába, a rangidősség őt megillető jogával az állatjárványtan tanára (professor epizootiologiae) címet felvehesse, amit ennél fogva a tekintetes Egyetemi Tanáccsal, az iratok visszaküldése mellett, tudatás, továbbá az előbb említett javadalmazott értesítésének céljából ezúton közlök.

41.

Pest, 1835. szept. 2.

Hoffner József előterjeszti az asszisztensi állásra jelentkezők névsorát döntés céljából az Orvosi Kar igazgatójához.

Mínthogy Flór orvosdoktor másodasszisztensi pályafutása lejárt, az állatorvostudományi tanszék asszisztensi állásáért folyamodóknak, úgymint Brustkó János orvosjelöltnek, Lukáts Márton végzett orvosdoktornak, Stekker Pál képesített orvostanárnak, és Zankó József orvosdoktornak a folyamodványát alázatosan átküldöm, közülük háromnál, különös tekintettel tudományos fokozatukra, teszek javaslatot, éspedig a következőképpen:

1. Lukáts Márton – orvosdoktor, aki bőségesen bírja az összes szükséges tulajdonságot,
2. Zankó József – szintén orvosdoktor, és végül
3. Stekker Pál – képesített orvostanár.

Nagyságod szabad választási és megerősítési jogát teljes mértékben épségben tartva várom határozatát. Maradok állhatatos tisztelettel.

Bécs, 1836. aug. 5.

Az Udvari Kancellária értesítése a Helytartótanácsnak az országos főállatorvosi állás szervezéséről.

Isten kegyelméből Szent Császári-Királyi Apostoli Felségének nevében a Magyar Királyi Helytartótanáccsal kegyesen rendeletileg közöljük: 1830. aug. 17-ei, 21492 sz. előterjesztésre, melyet alázatosan Ő Szent Felségének legmagasabb tekintete elé terjesztettek, mélyen tisztelt Ő Szent Felsége folyó év aug. 2-án kiadott legkegyelmesebb királyi rendeletének erejével Magyarország számára országos állatorvosi (= regni veterinarius) állás szervezését, évi 600 conv. mon. fizetéssel, továbbá a hivatalos utak alkalmával a napidíjak sémájának IX. osztálya szerint kiszámított és a fizetéssel együtt – mindaddig, amíg eziránt alkalmas pénzalapot nem teremtenek – a Kamarai Pénztár által viselt napidíjjal kegyesen jóváhagyni méltóztatott; a hivatalos utak alkalmával a számára ingyenesen biztosított előfogatokkal együtt. Egyébiránt pedig kegyesen megparancsolta, hogy a Királyi Helytartótanács meghallgatásával rögzített szabályzatot állítsanak fel, amely szerint mind a fogatot állító alattvalóknak, mind az utazó személynek a fogattal kapcsolatos kisebb költségei tekintetében az illetékes házi pénztárból térítést biztosítsanak. Egyébiránt minden megjegyzés hozzáfűzése nélkül kegyesen jóváhagyja az újonnan kinevezendő országos állatorvos által leteendő esküformulát, és az országos állatorvosnak előírt instrukció tartalmát is, a Magyar Királyi Helytartótanáctól javasolt módosításokkal egyetemben; egyedül a 4. §-ban, ahol azt mondják: „és ne álljon jogában külön engedély nélkül lakóhelyét elhagynia” - helyettesítsék azzal: „Az országos állatorvos, ha az ország törvényhatóságai hivatják, a felettes országos kormányzék kifejezett kiküldése nélkül, - ha pedig magánosok kérnék fel valami kiszállásra, ugyanezen kormányzékától előzetesen kieszközölt, egyértelmű engedély nélkül hivatalos tartózkodási helyét elhagyni és akár arra a helyre is eltávozni ne merészeljen.”

A kegyes királyi rendeletet a Magyar Királyi Helytartótanáccsal a beterjesztett iratok visszaküldése mellett a kellő eredmény eléréséhez irányadóul és célkitűzésül azzal együtt kell közölni, hogy versenypályázat kiírása után az újonnan létrehozott állás betöltésére minden tekintetben teljesen képzett személyt javasoljon.

43.

Pest, 1938. febr. 13.

Az Egyetemi Tanács felhívja Hoffner tanár figyelmét, hogy az intézeti kovácsműhely jövedelmével folyamatosan és pontosan számoljon el.

Az Állatorvosi Intézet igazgatója, Hoffner József úr a múlt évben, 1837. november 14-én hozott, 295. sz. egyetemi határozatra – (hogy ti. az 1827. november 13-án 29719. sz. alatt és az 1837. február 7-én 4668. sz. alatt kiadott kegyes szabályrendeletek előírása szerint az 1837. január 1-től hátralékban lévő számlákat az Állatorvosi Intézet kovácsműhelyében elvégzett patkolási munkákról adja be, mind pedig azokat a jövőben bármely hónapban pontosan nyújtsa be és a többlet jövedelmet a házi pénztárba utalja át) – tett észrevétele szerint az 1837-es év folyamán a mondott kovácsműhelyben elvégzett patkolási munkákról a számlákat benyújtja, és a többlet jövedelem címén, a tanító kovácsnak járó tíz százaléknyi részt leszámítva, 912 forint 6 krajcárt a házi pénztárba átutal.

A számlák fölküldését a Magas Királyi Helytartótanácsba, azok revízió alá vételének kegyelmes elrendelése végett, határozatba vették. Egyébként a 912 forint 6 krajcár összeg többlet jövedelem címén a házi pénztárba átutalásra került, amelyet az elkészült nyugta tanúsága szerint, a Királyi Egyetem alapjába már befizette. Amennyiben az ügyben megkérdezett egyetemi jegyző és a házi pénztár kezelőjének együttes hivatalos jelentéséből az tűnne ki, hogy az Állatorvosi Intézet igazgató ura hasonló számlákat a múlt hónapra, azaz januárra vonatkozóan mostanában nem adott be, úgy ugyanezen Állatorvos intézeti igazgatót a fentebb említett kegyelmes szabályrendeletek értelmében ismét felszólítják, hogy ezeket haladéktalanul és ezenkívül minden hónapban pontosan nyújtsa be.

44.

Pest, 1838. ápr. 25.

Lenhossék Mihály orvoskari igazgató az állatjárványtan oktatásának negyedévről a harmadévre való áttételét rendeli el.

Mínthogy a Császári-Királyi Tartományok összes tudományegyetemén az állatjárványtant (= doctrina de epizootiis) az orvosi tanfolyam harmadik évében tanítják, nálunk viszont még az az eltérés van érvényben, hogy ugyanezt a tudományt csak a tanfolyam negyedik évében adják elő, azon hallgatóknak, akik itt a harmadik évet befejezván tanulmányaik folytatása végett másik egyetemre távoznak, nyilvánvaló hátrányuk származik. Mivel pedig a rendszeres tanulmányok lényege mindenütt az egyformaságon alapszik, és az orvostan hallgatókat egyébként is a negyedik évben négyszer

nehezebb tantárgyak foglalják el, az állatjárványtant (= epizootológia) a mi karunkon szintén az orvosi tanfolyam harmadik évében, a második szemeszterben kell majd tanítani, ezalatt értve azt is, hogy még ebben az évben a negyedéves orvosok, akik ezt a tantárgyat még nem vették fel, mint rendes órát látogatni tartózzanak.

45

Pest, 1838. szept. 28.

Hoffner József kéri az Egyetemi Tanácstól, hogy a patkolási munkák jövedelméről évente csak egyszer kelljen elszámolást készíteni.

Hoffner József Úr, az Állatorvosi Intézet igazgatója az Egyetemi Tanácsnak folyó év július 3-án és szeptember 18-án 141. és 220. sz. alatt meghozott határozataival kapcsolatban, miszerint az említett intézet műhelyében végzett patkolási munkákról a számlákat be kell adnia, kijelenti, hogy ő a szóban forgó patkolásról szóló számlák benyújtásától nem idegenkedik, mindazonáltal, minthogy őt egyéb más irányú hivatalos teendők is elfoglalják, nem képes azokat minden hónapban elkészíteni; ezért kéri az Egyetemi Tanácsot, hogy ez ügyben közbenjárva, eszközölje ki, hogy ezeket a számlákat legalább csak az év vége felé nyújthassa be.

46.

Buda, 1839. márc. 15.

Az orvoskari igazgató előterjesztése az Egyetem elnökéhez az állatorvosi oktatás javasolt korszerűsítéséről és egy állandó segédtanár (docens) kinevezéséről.

A magas Magyar Helytartótanács folyó év január 15-én kelt, 1597. sz. alatt kibocsátott és Excellenciád által kegyes elnöki hatásköréből kifolyólag folyó év február 18-án velem felvilágítás nyújtása és vélemény alkotásának céljából közölt intimátuma, együtt Zankó József orvosdoktor, a Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézete rangidős asszisztensének (szintén leközölt) folyamodványával meghagyja, hogy ennek abbéli kérelméről, miszerint állása állandó és folyamatos, mégpedig megemelt fizetésűvé váljék, egyúttal arról, mi módon lehetne a pesti Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetét az egyetemi alapot nem túlságosan megterhelő költségekkel olyan állapotba hozni, hogy ott minden tekintetben kellően képezhessék ki az állatorvosokat, a körülményeket alaposan mérlegelő felvilágosítást nyújtsak. - Ezeknek engedelmességgel a következőkről kell alázatosan és szerényen beszámolnom és javaslatot tennem.

Habár a pesti Állatorvosi Intézet mindeztidáig csak egy rendes tanárral (= ordinarius professor) és két asszisztenssel, valamint egy oktató patkoló kováccsal rendelkezik, mégis tanítják itt mindazokat a tantárgyakat – amint azt a csatolt leckerend bemutatja –, amelyeket a gyógykovácsoknak a bécsi Állatorvosi Intézetben előadnak. Mivel azonban sokféle disciplínát itt egyetlen tanárnak és két asszisztensnek, mégpedig két, magyar és német nyelven kell tanítania, és a kovácsok tanfolyama csupán egyetlen iskolai évre, azaz 10 hónapra van korlátozva, az állatorvostanra tartozó tudományokat csak szinoptikusan lehet tárgyalni, ennél fogva lóorvosokat sem, de legkevésbé igazi állatorvosokat ebben az intézetben képezni nem lehet. Ehhez járul, hogy a kovácslegények között kevés olyan található, aki valamilyen előzetes tudományos műveltségnek örvendene, amely a különböző, ezen tanra vonatkozó tudományok megtanulásához szükséges. Ezért van az is, hogy a kovácsok az Állatorvosi Intézetben rendszeren elvégzett egy éves tanfolyam után alig kapnak másra jogot, minthogy felvegyék őket a mesterek közé és kovácsműhelyt tartsanak, lovakat patkoljanak és vizsgázott lóorvos hiányában a lovak gyógyítását vállalhassák.

A másik hiány a mi intézetünkben, hogy a császári királyi tartományok összes egyetemén és líceumaiban egy szemeszteres tanfolyamot állítottak fel, ahol állatjárványtant adnak elő, amelyet az orvostanhallgatók a harmadik évben és a sebészek a második évben rendszeren hallgatni kötelesek.

Aminthogy az egész cs. k. Monarchiában egyedül a bécsi Állatorvosi Intézet áll rendelkezésre, mint amely igazgatóval, öt tanárral, négy korrepetítorral és tanító kováccsal, valamint egyéb segédeszközökkel fényesen el van látva, úgy egyetlen más cs. k. provinciában sem lehet valóban ilyen állatorvosokat tanítani és kiképezni. Ezen hiányt Ő Szent Felsége jóságosan azzal orvosolja valamelyest, hogy négy úgynevezett ösztöndíjasnak évi 300 m. c. ft ösztöndíjat, valamint ingyenes lakhatást világítással és fűtéssel az intézetben kegyeskedett jóságosan rendelni három éven keresztül, és pedig akkor, ha elvégezvén a két éves tanfolyamot, alkalmazást maguknak nem nyernek. Hasonló ösztöndíjasokat tart el ezenkívül hasonló javadalmazással ugyancsak a bécsi Állatorvosi Intézetben a katonaság, amint néhány cs. k. tartomány is.

Mivel ilyen ösztöndíjasok tartásának kedvezménye magyarországi személyekre nem terjed ki, és mert a bécsi Intézetben tanult állatorvosok más tartományokban találnak alkalmazást, és ritka közöttük az olyan, aki az igen csekély mértékű fizetés mellett, amit az állatorvosok számára nálunk felajánlanak, ilyen hivatalt nálunk keressen, és alig ha akadna valaki, aki a hazai és egyéb itt honos nyelvekben jártas és akit a kívánt eredménnyel alkalmazni lehet, ezért Magyarország eddig olyan állatorvosoknak, akik a háziállatok tenyésztését megfelelő tanácsokkal segíteni, az uralkodó barombetegségeket megszüntetni, és az igen súlyos károkat, amelyek a lakosok vagyonát állandóan csökkentik, megelőzni tudják, úgyszólván teljességgel hiányában van.

Megerősítik ezt az újabban kinevezett országos főállatorvos jelentései is, amelyekből kiviláglik, hogy a törvényhatóságok, amelyek területén újabban ismét fertőzést terjesztő marhadögvész dühöngött, és már több ízben az adózó nép és a földesurak fájdalmas veszteségére nagy pusztítást végzett, vagy teljességgel híjával vannak az állatorvosoknak, vagy olyan laikus orvosokkal és kuruzslókkal vannak ellátva, akik a rendszeres ismeretek és valóságos tapasztalat híján vagy a babonák hatalmában, inkább a kárakra vannak, mint hasznukra.

De mivel az állattartás Magyarországon a gazdaság és az aktív kereskedelem különösen fontos ágát képezi és a földműveléssel a legszorosabb kapcsolatban áll, olyannyira, hogy baromhiány vagy akárcsak csökkenés esetén méltán kell tartani közinségtől, virágzó marhacsordák és juhnyájak mellett viszont felvirágzik a gazdaság állapota is, bármilyen segédeszköz, amely ezeket a mostoha viszonyokat megszünteti, valóban szükséges és hasznos gyógyszert nyújtana, melyek közül a kellően képzett, és tanult, továbbá módszeres tapasztalatokban részesített, a megfelelő számban országszerte szétosztott, de mégis szerény jövedelemmel ellátott állatorvosok alkotják a legfőbb segédeszközt. Köztudomású ugyanis, hogy sem a könyvecskék, sem a magas királyi kincstár költségén kinyomtatott s országszerte már több ízben szétosztott instrukciók, sem az ebben a tárgyban ismételt kiadott és közhírré tett szabályrendeletek az üdvös célnak nem felelnek meg, ha nincsenek jelen olyan egyének, akik a népet az óvintézkedések alkalmazására és minden, az egészséges és beteg állatoknál figyelmet kívánó jelenségre bővebben kitanítják és rávezetik.

Az állatorvosok súlyos hiányát Magyarországon orvosolni másként nem lehet, csak ha az állatorvosi iskolát a pesti Királyi Tudomány Egyetemen végre olyan állapotba hozzák, hogy e tudomány tanulói elméletileg és gyakorlatilag itt rendes oktatást és kiképzést nyerhessenek. Habár a pesti Királyi Tudomány Egyetem pénzalapjának erői nem engedik meg, hogy a mi állatorvosi iskolánkat a bécsi és más külföldi intézetek mintájára kibővítsék, annyi tanárral, tágas kórházzal, anatómiai és pathológiai múzeummal lássák el, sebészi, fizikai és vegytani eszköztárral, valamint könyvtárral gazdagon felszereljék, - mégis az a szerény véleményem, hogy a mi állatorvosi intézetünket kisebb, az egyetemi alapot kevésbé megterhelő költségekkel addig is, amíg szerencsésebb körülmények a nagyobb tökéletességet meg nem engedik, olyan állapotba lehet hozni, hogy ott olyan állatorvosokat lehessen képezni, akik a szükséges és üdvös célnak elége meg fognak felelni.

Ebből a célból pedig hármas leckerendet kell az állatorvosi iskolában bevezetni:

I.

Az orvostan- és sebész hallgatókat, akik majd hatósági orvosi (= physicus) és sebészi közhivatalokat fognak vállalni, amint az elő van írva, a főbb barom és apróbb jószágok betegségeiről, és leginkább azokról, amelyek dögvész módjára gyakran szoktak dühöngeni, és amelyek nem ritkán sajátos fertőzés útján keletkeznek és terjednek tovább, kellően tovább kell képezni. Ez a stúdium, amelyet epizootologia név alatt már régóta tanítani szoktak, és amely a háziállatoknál előforduló betegségek pathológiáját és therápiáját öleli fel, semmi új és különös gondoskodást nem igényel, minthogy az állatorvostan rendes tanára, egyben az intézet igazgatója ezt a tantárgyat az iskolai munka szerint bővebben és pedig az állategészségügyi rendszettel összefüggésben adja elő. Ezen tantárgy előadásait a szokott módon, a második szemeszterben, bármely iskolai napon, két órában, nevezetesen az egyikén magyar, a másikon német nyelven kell majd megtartani. A stúdium rendes hallgatói a harmadéves orvos- és másodéves sebész növendékek, ezekhez járulnak még a második évben a két éves egyetemes állatorvostani tanfolyam hallgatói.

II.

A másik a kovácslegények egy iskolai évre terjedő tanfolyama, ahol ugyanőket képessé teszik a kovácsmesteri fokozat elérésére és vizsgázott lóorvos hiányában lovak gyógyításának vállalására. A tanfolyamra csak olyanokat szabad engedni, akik minthogy inaslevéllel rendelkeznek, igazolják, hogy legalább két évet a céhben letöltöttek, és az írásban, olvasásban nincsenek nehézségeik.

A tanfolyamhoz tartozó tantárgyak:

- a) anatómia és fiziológia, természetrajz és a lovak takarmányozása,
- b) lóküllemtan és lovaglástan,
- c) kórtan és gyógyászat, együtt a külső és belső betegségekkel fertőzött lovaknál alkalmazásra kerülő gyógyszerek tanával, és a törvényszéki lóorvostannal,
- d) elméleti és gyakorlati oktatás a patkolás mesterségéből,
- e) klinikai gyakorlatok a beteg lovak istállóiban együtt lovakon végzett sebészi műtétek gyakorlásával.

Ezeket a tantárgyakat pedig, ahogy eddig is volt, továbbra is magyarul és németül kell tanítani. A nagyobb tehetségű, a lógyógyászatban nagyobb tökéletességet elérni óhajtó kovácsok a tanulást a második évben folytatják, az első évben hallgatott tantárgyakat átismétlik, az állatjárványtant együtt hallgatják az állatorvosokkal, a lóorvoslás gyakorlatában, a sebészi műtétekben és a szülészeti

beavatkozásokban magukat bővebben begyakorolják. Azok, akik ezekben kellő előmenetelt tettek, bizonyítványt kapnak, mint állatorvosi kovácsok, vagyis lóorvosok.

III.

Újonnal kellene viszont felállítani a kétéves, rendes állatorvosi tanfolyamot, ahol a tanulók e tudomány minden ágában elméletileg és gyakorlatilag kellő képzést nyernek. Mivel ezt a természeténél fogva igen terjedelmes stúdiumot rövid két évnyi időre kell korlátozni, az orvosi és sebészi tárgyaknak, melyek az emberi szervezetet és annak különféle betegségeit választották témájuknak, szükségszerűen meg kell előzniök, hogy a hallgatók a házi állatokra összehasonlító alapon alkalmazott és vele kapcsolatban előadott orvos-sebészi ismereteket rendesen megérthessék. Akik tehát erre a tanfolyamra rendes hallgatóként felvételt nyerni, annak elvégzése után szigorlati vizsgára bocsáttatni és külön diplomát, mint vizsgázott állatorvosok elérni akarnak, orvos- és sebész doktorok, vagy legalább vizsgázott sebészek kell hogy legyenek.

A tanfolyam tantárgyai lesznek:

Első évben:

- a) Az állatorvosi stúdiumba való rövid bevezetés előrebocsátása után; természetrajz és takarmányozástan, továbbá a háziállatok szaporodásáról, gondozásáról és tenyésztéséről szóló tan.
- b) A háziállatok anatómiája és fiziológiája.
- c) A háziállatoknál előforduló betegségek általános pathológiája és therápiája, együtt az ide vonatkozó gyógyszerertannal.
- d) A pata megbetegedéseivel foglalkozó tan, együtt a patkolás mesterségének elméletével.

Második évben:

- a) A betegségek pathológiája és therápiája.
- b) Sebészet és sebészeti műtéttan.
- c) A lovak küllemtana a lovaglástannal és a törvényszéki állatorvostannal együtt.
- d) Állatjárványtan, együtt az állatorvosi rendszettel (igazgatással).
- e) Klinikai gyakorlatok a beteg lovak és barmok istállóiban, és hullaboncolás; gyakorlat szerzése ezenkívül patkolásban.

A tantárgyak elosztását az oktatók között a maga idején úgy kell elvégezni, hogy ne legyen óraütközés. Az önkéntes hallgatók, katonatisztek, lovászok, istálló- és lovaglómesterek felvehetik azokat az előadásokat, amelyek céljuknak megfelelnek. A tantárgyak ismétlése az asszisztensekre hárul, akiknek ezen kívül feladatuk lesz, hogy a barmokat és húsukat megszemlélőket arról, amit nekik szükséges tudniuk, népszerű nyelven felvilágosítsák. Hogy milyen terjedelemben és milyen rendben kell az egyes tantárgyakat tanítani, külön a maga idején majd megszerkesztendő instrukcióval kell kijelölni.

Az előbb felsorolt tantárgyak az állatorvos-tudomány összes ágát felölelik, ennél fogva bevezetésükkel mindenféle, az állatorvosi szférában illetékes személy kellő képzést és műveltséget nyerhet, mindenképp előtt állatorvosokat lehet kitanítani, elméletileg és gyakorlatilag. Hogy pedig mindezen tantárgyakat a pesti Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetében tanítani lehessen, az itt alkalmazott rendes tanár, egyúttal igazgató, két asszisztens és tanító kiváon kívül még négy személy szükséges, akiket szerény véleményem szerint a rendkívüli tanárok kategóriájában évi 600 m.c. ft évi fizetéssel kegyesen munkába kéne állítani. Hogy négy ilyen, az egész állatorvosi tudományban és foglalkozásban kellően kiképzett és derekasan jártas oktató mindenképp szükséges ahhoz, hogy a pesti Állatorvosi Intézet kívánt céljának megfeleljen, mutatja a felsorolt tantárgyak száma. Ugyanezeket a tantárgyakat ugyanis a bécsi állatorvosi iskolában, nem számítva az intézet igazgatóját, öt tanár, négy korrepetitor hozzájárulásával és pedig csak német nyelven tanítják, míg a pesti Állatorvosi Intézetben az összes tudományt két nyelven, magyarul és németül kell oktatni. A javasolt négy rendkívüli tanárnak az együttesen 2400 ft évi fizetés kiadása az egész országnak néhány éven belül jelentős hasznot hozna, és ehhez járul, hogy a pesti és budai lakosok tanácsra és gyógyszerre találnának itt beteg házi állataik számára, és hogy a törvényszéki állatorvostani döntéseket és az állatorvosi tudomány illetékességéhez tartozó tárgyakban alkotott véleményeket az intézet tanári testülete annál biztosabban hozhatja meg. És végül a lovak és más állatok esetében végzett gyógyítás és különféle műtétek az intézetnek, ahogy az Bécsben van, hasznára lehetnek.

Zankó József úrnak, az Állatorvosi Intézet rangidős asszisztensének, aki állása állandó és folyamatos és megemelt fizetésűvé tételét kéri, folyamodványával kapcsolatban a következő tájékoztatást kell alázatosan betérjesztem hivatkozással a hasonló tárgyban 1834. október 8-án adott véleményemre. Állandó oktató személyre a pesti Királyi Tudományos Egyetem Állatorvosi Intézeténél a fentebb érintett jelenlegi helyzet miatt mindenképp szükség van, ami abból is kitűnik, hogy egyetlen állatorvostani tanár annyi különböző tantárgyat az egyéves tanfolyamot felvett kovács legényeknek és az állatjárványtan orvos- és sebész hallgatóinak, mégpedig két nyelven tanítani és ezen felül még más olyan feladatokat, amelyek reá, mint az intézet igazgatójára hárulnak, elvégezni képtelen. Az oktatás legfőbb hiányosságát, amely korábban az állatorvosi iskolában fennállott, néhány évvel ezelőtt azzal orvosolták egyideig, hogy az egyetemi alap minden megterhelése nélkül második asszisztentst vettek

fel oda; tudniillik a kémia és a botanika tanárainak két asszisztensét egyre korlátozták, amelyik most köteles mindkettőnek segédkezni, és egyet az állatorvosi iskola rendelkezésére bocsátottak. Ám ez az időleges intézkedés, amikor is az asszisztenseknek minden két évben váltakozniuk kell, a legkevésbé sem gondoskodik a szükségletéről, minthogy mindkét asszisztens, ahogy a csatolt leckerend mutatja, több tantárgyat kell hogy tanítson, és hosszabb idő szükséges, amíg az asszisztensi állásra alkalmazott fiatal orvos az állatorvosi tudományokban megkövetelt ismereteket, valamint a tanítási készséget magának megszerzi. Ámbar ezenkívül az intézet asszisztensei, ha nagyobb a szorgalmuk, a szükséges ismereteknek tudása és egyéb adottságaik őket ajánlják, az iskolában két év után is megerősítést szoktak nyerni, amint azt Zankó József, a jelenleg folyamodó és általam Würth Lajos doktor elhalálózásakor, 1834-ben ajánlott asszisztens esetében a magas Magyar Királyi Helytartótanács kegyes jóváhagyásával történt; mégis az ilyenek állandó és jobb sorsuk érdekében a csekély 300 ft évi fizetés mellett az időleges és bokros teendővel járó állást megtartani vonakodnak. Ilyen körülmények mellett, ha megtörténik, hogy mindkét asszisztens távozik, és újakat kell kinevezni, a rendes tanár elesik minden segítségtől, minthogy az ilyen újonnan kinevezett asszisztensekre, míg valamelyest nem tájékozódnak, az előadódó ügyek intézését, legkevésbé pedig a különféle tantárgyak tanítását rábíznai nem lehet. Mindehhez még nagyobb zűrzavar járul a tanár bármilyen okból történő akadályoztatása esetén, ami pedig gyakran megeshet, minthogy öt néhány év óta ismételt haemoptoe (vérköpés) fogja el. Amennyiben a pesti Királyi Tudomány egyetem Állatorvosi Intézetének jelenlegi állapota mellett olyan állandó másod oktatóra, aki a rendes tanárnak segítséget nyújt, és őt helyettesíti, mindenképpen szükség van, úgy a folyamodó Zankó József, rangidős asszisztens, az illetékes tanár kapcsolt véleménye szerint, erre a feladatra minden tekintetben alkalmas. Most ugyanis már négy éve teljes hozzáértéssel tölti be az asszisztensi állást, és oly állhatatossággal szenteli magát a tudománynak és bármely teendőnek, hogy képességeit évről-évre jobban kifejleszti, és az elmélet, de nem kevésbé a gyakorlati ismereteknek az állatorvostudományt illetően egyre nagyobb tökéletességre tesz szert. Az állatorvostudomány több tantárgyát tanította a kezdő hallgatónak, azok kívánt előmenetele mellett, magyarul és németül, és ezzel a rendes tanár dicséretét érdemelte ki magának.

Minthogy az állatorvos-tudomány minden ágában részint tanítással, részint korrepetálással önmagát tökéletesítette és az állatok betegségeinek gyógyításában nagyobb ügyességet szerzett magának, rátermettségét, ha igényelnék, szigorlati vizsgán az egész állatorvos-tudományból képes lenne bizonyítani.

Zankó Józsefet ajánlják ezen kívül dicséretesen helyes erkölcsi, szelíd, nyájas, emberies magaviselete, nagyobb műveltsége, megfelelő élet- és helyes gondolkodási módja, valamint az uralkodó fejedelem iránti hűsége és ragaszkodása. Mint élete virágjában lévő, 28 éves, egészséges és erős ember, hosszabb ideig lenne alkalmas hasznos szolgálatokat tenni.

Az előnyök indokainak előrebocsátása után tehát fenntartom Zankó József alázatos javasolását és feltétlen ajánlását az állatorvostani professzor állandó tanító adjunktusául, 300 ft fizetésének felemelésével, azaz évi 600 m.c. ft fizetéssel. Mert ha alázatos javaslatom a négy rendkívüli tanárnak a pesti állatorvosi iskolában való alkalmazását illetően meghallgatásra találna, Zankó minden tekintetben minősítve van arra, hogy számára az állások egyike a tanulók hasznára kegyesen megadható legyen.

Ezeknek alázatos jelentése és bemutatása, a közölteknek szerény csatolása után, magas kegyeidnek lekötelezettjeként maradok tisztelettel.

47.

Pest, 1839. aug. 8.

Hoffner József intézeti tanár a patkológép felállítási és az épület tetőzetének javítási költségeit kéri megtéríteni.

Alulírott tisztsége és a körülmények sürgetik, hogy ezzel a felhívással segítséget és támogatást kérjen alázatosan a Tekintetes Egyetemi Tanácstól a következőképpen hangzó tartalommal:

Alulírott ezelőtt tizenkét évvel a régi épületet elhagyó és a jelenlegi házba áthelyezett Állatorvosi Intézet számára az ijedős és fékezhetetlen lovak patkolására szolgáló új, úgynevezett Dobler-féle vonó-gépet állíttatott fel, és azt a régi intézetből származó, még használatban lévő lécekből és faanyagokból, a lehetőségekhez képest védőépülettel és padozattal láttatta el, hogy az egyszersmind ily módon patkoló hídlásul is szolgáljon; amely a célnak az meg is felelt egészen az 1837-es év végéig, amikor a már teljesen leromlott állapotú padlózatot, az intézet jövedelmeiből fedezve a költségeket, megjavította, rávezetvén a kiadásokat ugyanezen év számláira is; ettől az időtől kezdve a padlózat még jó állapotban van, viszont a már kezdetben is használt lécekből álló tető, nemkülönben a tetőt tartó és használt puha fából összerakott oszlopok az idő múlásával, a megelőző esztendő özőnében olyannyira megrongálódtak, hogy az elkövetkező télen, amikor elkerülhetetlenül hó zúdul rá,, minthogy az ide beillesztett támasztékok nem fognak ellenállni, már-már az összeomlás veszélye fenyeget; alulírott ezért hívatta Onhauser ács mestert, felmérte vele az egész védőépületet, és költségtervet készíttetett, melyet főntebb alázatosan csatolt. Ezen összeg jóindulatúan kegyes kifizetéséért, és ha lehet késedelem nélkül, minthogy az intézet pénztára az ilyen költségeket nem fogja állni, és nem is képes állni, a legalázatosabban könyörög az Egyetemi Tanácshoz és marad tisztelettel a nagyságos Rektor Úrnak és az Egyetemi Tanácsnak alázatos szolgálója.

Pest, 1839. szept. 20.

Hoffner József szakvéleménye Zlamál Vilmos országos főállatorvosnak a marhavész meggátlására alkalmazott oltási kísérleteiről és módszerének jelentőségéről.

Zlamál Vilmos úrnak, Magyarország főállatorvosának a keleti marhavész elleni oltással kapcsolatos kísérletei, amelyeket tekintetes Torontál megye Ivánda nevű helységében folyó év február hónapjától május hónapig számos különféle korú szarvasmarhán végzett és állított össze, oly kedvező és szerencsés eredményeket adnak, hogy ezt a módszert, amelyet az országos főállatorvos úr az előrehaladó század közepétől fogva e helyen most először hozott elő szinte már a feledés homályából, kétségtelenül mind a tudomány, mind az állatorvoslás vonatkozásában mindenképpen még itt és most nyereségnek és a mesterség legalábbis valamiféle fejlődésének tarthatjuk minden joggal. – Azt állítom, hogy már most is legalábbis valamiféle nyereségnek tarthatjuk, ugyanis a kísérletek, amelyek oly vigasztalóan örömteli eredménnyel bírnak, nem az eredeti, hanem a már 1834 óta az ország területén fennálló, úgy is mondhatnám, hogy meghonosodott, ezért mind tüneteiben, mind lefolyásában már nagymértékben meggyengült betegségben szenvedő állatokból vett fertőző anyaggal kerültek beoltásra; ezért az egész kísérletet itt és most minden szempontból elvégzettnek és befejezett műnek tekinteni nem lehet, mindaddig, amíg a kísérletből nem lesz kétségtelen, hogy vajon a hazai, legyengült pestissel való oltást szerencsésen átvészelő és a további fertőzéseknek ellenálló állatok fogékonyságuknak hiányát, valamint az újonnan keletkező ilyesfajta ragály időnkénti jelentkezése esetén minden fertőzéssel szembeni ellenállásukat bizonyítják-e. Hogy ugyanis az ilyen önmaguk útján fertőző, eredetüket saját, adott helyszínükön pan- és epizootikai okokra visszavezető betegségek mind karakterüket, mind változatos, hogy enyhébb, hol rosszindulatúbb intenzitásukat tekintve mindenképpen különbözőséget mutatnak az évszaknak és időjárásnak megfelelően mind a betegség keletkezése, mind dühöngése idején való előrenyomulása alatt, senki előtt sem ismeretlen; mire képes tehát a természetes kifejlődés során mindig jobban és jobban meggyengült betegségből vett tápanyaggal elkészített oltás? Nemrégiben került bőséges kipróbálásra a himlő oltóanyaga is, méghozzá úgy juhokon, mint embereken, mégpedig majdnem egy időben. – De hogy végül is mi történik az ily módon és ilyen szerrel beoltott állatokkal, ha bizonyos adott és ártalmas hatású éghajlati és talajbeli feltételek között a keleti marhavésznek mondott betegség Magyarország területén első ízben kifejlődik, és fertőző anyag előállításával továbbterjed, amint ahogy kétségtelenül ezt látjuk lejátszódni a múlt év (1838) októberében, a Balaton tavának térségében, Zala tekintetes vármegye és Sümegh kebelében, és amúgy több, természettől elzárt helyen. Hogy vajon képesek-e ellenállni ezen betegség elsődleges kifejlődésének és aktív fertőzésének, ennek megválaszolását éppígy még a tapasztalatoktól és a kísérletektől kell várni.

A továbbiakban a gazdaság mutatja meg azt az alapelvet, amelynek elérésére az egész tudománynak és az állatorvoslásnak is saját céljaként, a lehetőséghez képest törekednie kell; tudniillik, hogy az állatokat, amennyire lehet, tartsa meg egészségesnek, betegségeiket előzze meg, az elkerülhetetlen szükségszerűséggel keletkezőket gyógyítsa meg. Ezért a megelőző jellegű köztörvények mintegy így felügyelve általánosan a therapia fölött, fogják mindig és mindenütt gyakorolni az elsőbbséget az oltás fölött is. Senki sem fogja ugyanis tagadni, hogy előnyösebb és ésszerűbb az állatok egészségét megelőző jellegű köztörvények útján megőrizni és minden fajta betegség ellen biztos védettséget adni nekik, mint olyan betegségek, mint amilyen a fertőző marha tífusz (= thypus boum contagiosus), esetén az oltással veszélyes bizonytalanságnak kitenni őket; akármilyen kétségbevonhatatlan és jelentős eredménynek örvendjen is az ilyenfajta védőoltás, mégis a maga részéről megköveteli a szentesítését, mint ahogyan ezt annak idején, 1776-ban Dániában végzett kísérletek bizonyítják, ahol a fertőző oltóanyaggal beoltott 230 állatból 45, azaz egyötödük lett a halál áldozata; s habár ezt a mi kísérletünkről, minthogy nagyobb sikerrel és figyelembe alig vehető veszteséggel végezték el, nem lehet állítani, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni azt, hogy Dániában egy minden tekintetben friss és újkeletű fertőzésről, itt viszont egy már évek óta meggyengültről van szó. Ezért több szerző véleménye szerint a keleti marhavész elleni oltás adja a legkönnyebb védekezési módot minden olyan esetben, amikor a természetes fertőzés olyannyira megerősödik és oly nagy szenvedéssel jár, hogy még a legkomolyabb megelőző közrendelkezések sem elégségesek többé a ragály előrehaladásának és terjedésének megakadályozásával a valamiképpen még egészségesnek megmaradt, ám a jelen betegségnek kétségtelenül jövődöbéli áldozatait nagyobb részben épségben megőrizni.

A keleti marhavész elleni oltást, mint e betegség teljes megszüntetésének eszközét U. C. Salchow javasolta 1779-ben Hamburgban, ámde tervét az egyes szerzők véleményei a lehetetlenségek sorába tették mindaddig, amíg létre nem jöttek a háziállatok vonatkozásában a virágzó országok kebelén belül a biztosító intézetek; az ügy perspektíváit bizonyára nem nehéz belátni, tekintettel akár csak oly drága hazánk lakosainak életkörülményeire is.

Pest, 1840. febr. 9.

Hoffner József előterjesztése az Egyetemi Tanácshoz, melyben az intézet részére kibérlendő épületek ügyében egy szakértő bizottságot javasol kirendelni.

Alulírott az Állatorvosi Intézet kovácsműhelyében az elmúlt, 1839-es esztendő folyamán végzett patkolási munkákról a számlákat, együtt a táblázattal és a kiadások irataival ezennel alázatosan átküldi, és csatolja a házi pénztárba befizetendő többlet jövedelmeket 626 ft 6 krajcár értékben.

Felküldi Onhauser Károly ácsmester nyugtatványát is, arról a 290 W. W. ft 42 krajcárról, amelyet a Tekintetes Egyetemi Tanács a Dobler-féle vonógép már-már összeomlással fenyegető tetőzetének a kijavítására 1839. augusztus 24-én kegyesen elhatározott, alulírott ugyanezen év október 3-án a házi pénztárból nyugtatvány ellenében elvett és Onhauser mesternek a vállalt munka teljesítéséért kifizetett.

Az Állatorvosi Intézetnek az újonnan kibérelt vagy kibérlendő épületét illető ügyében, minthogy az egész bérbéveteli és keresgélési ügy szinte már teljes egészében elintéződött, amint azt, legalábbis körülbelül, alulírottal a tekintetes Orvosi Kar dékánja tudatta, viszont jelenleg sem ismert előtte még a legkevésbé sem, hogyan is áll az ügy, alulírott szeretné a tekintetes Egyetemi Tanács figyelmét alázatosan arra felhívni, hogy a világon egyetlen dolog sem örvend abszolút értéknek, ezért valamely épület bére; hogy magas, mérsékelt, vagy alacsony bérben állapodnak-e meg, csak a tőle várható hasznossággal, nyereségességgel, a remélhető előnyökkel és alkalmatossággal, biztonsággal és tágassággal összefüggésben, egyszóval, hogy vajon kitűzött céljának minden részben megfelel-e, mutatkozik meg könnyen.

Miután a két épület közötti összehasonlítás megtételekor nem vették figyelembe azok elhelyezkedését a városkerületet illetően, ami mindenképpen hatással lesz tanulmányi és gyakorlási tekintetben az ügyekre és részint az intézetnek saját hasznára, de méginkább mindarra, amit egy ilyen intézet a polgári közönségnek és a tanulóknak eddig nyújtani szokott, és ami idővel a körülményekből kifolyólag még bizonyosabban várható, az 1600 ft bérleti díj, amit állítólag nagynak, vagyis rendkívül nagynak tartanak, talán relatíve még jóval kisebb is, mint a most önkényesen vagy hitből kifizetett és csak számszerűen mérsékeltebb, tudniillik 300 ft-tal kisebb, úgymint 1300 ft, amelynek eldöntetlen kifizetésével kapcsolatban alulírott nyomatékosan kéri a tekintetes Tanácsot, legyen szíves valamely, a gazdálkodás ezen ágában bizonyosan jártas férfiókból álló bizottságot kiküldeni, amely a hely színén a két házat össze fogja hasonlítani, és saját mélyreható vizsgálatából meríti meggyőződését és meggyőző az igazsága felől, ami által az ügy továbbfolytatásához vagy arról, mi módon kell azt a lehetőségekhez képest megváltoztatni, biztos útmutatással fog szolgálni.

50.

Pest, 1840. szept. 23.

Hoffner József javasolja, hogy az intézetnél megürült állatorvosi asszisztensi állásra pályázatot írjanak ki.

Minthogy Abay (másként Kocsis) István tegnap, azaz folyó év szeptember 22-én az állatorvosi mesterség és tudomány Tanszékén lévő asszisztensi állásáról önként lemondott – egyébként feladatát folyó hónap végéig a szokásos szorgalommal el fogja látni –, azon okból, hogy Bécsbe menjen és ott állatorvosi tanfolyam látogatásába fogjon, alulírott azt szeretné alázatosan nagyságod elé terjeszteni, hogy a hónap végéig megüresedő állást tegyék közhírré, és így, minthogy elegendő idő áll rendelkezésre, a pályázók közül talán már a következő iskolai év kezdetére megfelelő jelöltet lehet állítani.

51.

Pest, d. n. 1842.

Táblázatos kimutatás az állatorvosi tanszékre pályázókról.

Minősítés azon személyekről, akik a pesti Tudomány Egyetemenél üresedésben lévő állatorvosi tanári állásért folyamodnak és pályáznak:

Lautner Ferenc, 32 éves, római katolikus, született: Pilsen, Csehország. Elvégzett tanulmányai: orvosi tanulmányok és állatorvosi tanfolyam. Benyújtott diplomái: orvosdoktori 1835-ből; szülésmesteri 1836-ból, vizsgázott állatorvosi 1839-ből.

Egyéb csatolt bizonyítványai: Bizonyítvány arról, hogy a Rabbas orvosdoktor halálától üresedésben lévő állatanatómiai és állatélettani korrepetítori állásban a bécsi Állatorvosi Intézetnél márciustól az 1841-es iskolai év végéig helyettesített. Továbbá bizonyítvány kiküldetéséről Magyarországra, hogy látogassa meg a különösen lovak és juhok tenyésztésére szolgáló intézetet és bizonyítvány az erről az útvjáról benyújtott jelentéséről a bécsi Állatorvosi Intézet mindkét igazgatóságához. Végül határozat a bécsi Állatorvosi Intézetnél ösztöndíjasi kinevezéséről és még 4 évre történő megerősítéséről s végül a lemergi Egyetemen állatorvosi tanárrá való kinevezéséről 1841-ből.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: 1841. április 27-től tölti be az állatjárványtan és az állategészségügyi rendészet ny. r. tanárának tisztét. 1837. június 26-tól viseli a bécsi Állatorvosi Intézet ösztöndíjasának (pensionarii) feladatát folyamatosan négy év óta.

Felhozható érdemei: öt év szolgálat.

Nyelvismerete: A magyar nyelv ismeretét tanúsítja egy 1841. november 24-én kiállított bizonyítvánnyal.

Egyéb észrevételek: -

Bruszt Elek, 58 éves, születési hely: Károlyváros, Erdély.

Elvégzett tanulmányai: sebészeti, szülészeti és állatorvosi.

Benyújtott diplomái: nincs.

Egyéb csatolt bizonyítványai: kétféle bizonylat arról, hogy az állatorvosi ismeretek elsajátítására szolgáló tanulmányokat rendben felvette. Továbbá a claudiopolisi lyceum igazgatójától kiállított bizonylat arról, hogy a kötelezettségeinek eleget tett.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: Az 1817. április 17-én kibocsátott határozat szerint az állatorvostan tanára segédjének feladatát látja el.

Felhozható érdemei: 25 év szolgálat.

Nyelvismerete: magyar és német.

Egyéb észrevételek: -

Kotsis, most Abay István, római katolikus, születési hely: Boldogkővárallya, Abaújvár megye.

Elvégzett tanulmányai: filozófiai Kassán; az itthoni orvosi tanfolyam Pesten.

Benyújtott diplomái: orvosdoktori 1840. évből.

Egyéb csatolt bizonyítványai: Bizonyítvány arról, hogyan tett eleget az itthoni orvosi tanfolyamnak, azután két rendbeli bizonyítvány arról, hogy elvégezte a sebész gyakornoki tanfolyamot, hogy elérje a sebészdoktori és szülésmesteri fokozatot; továbbá bizonyítvány arról, hogyan végezte asszisztensi feladatát, és végül bizonyítvány arról, hogyan fejezte be a bécsi állatorvosi tanfolyam 1 évét.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: 1839 júniusától 1840 szeptember végéig a pesti egyetem Állatorvosi Intézeténél a tanító asszisztens tisztét látta el.

Nyelvismerete: magyar, német, latin, szláv – részben francia és olasz.

Egyéb észrevételek: 1841. október 16-án a pesti egyetemnél megüresedett állatorvosi tanári állásra pályázatot nyújtott be. Az állatorvosi tanfolyam első évét a pesti Királyi Tudomány Egyetem költségén Ő Szent Felségének elhatározásából a bécsi Állatorvosi Intézetben végezte. Iratok készültek Bécsben az állatorvosi tanfolyamon.

Zlamál Vilmos, 38 éves, római katolikus, születési hely: Morsitz, Morvaország.

Elvégzett tanulmányai: orvosi sebészi és az állatorvosi tanfolyam Bécsben.

Benyújtott diplomái: sebészmesteri 1830-ból és állatorvosi 1835-ből.

Egyéb csatolt bizonyítványai: Bizonyítvány a Bánáti Katonai Egészségügyi Igazgatástól ügyességéről 99 barom betegségének gyógyításában, és egyéb számos érdeméről az állatorvosi ismeretek terén. Továbbá táblázatok a marhavész ellen kipróbált és sikeresen elvégzett oltásról együtt a „Keleti marhavész, szásrétű Aszály” c. magyar nyelvű nyomtatásban terjesztett művecskéjével, valamint egy kis kéziratos művével, saját összeállításában nyomtatásban terjesztve 1 kötet terjedelemben.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: 1838 óta tölti be az országos főállatorvos tisztét. Volt tábori főorvos a 2-es állomáshelyű császári-királyi veterán zászlóaljban.

Felhozható érdemei: 15 évre terjedő szolgálat.

Nyelvismerete: német, magyar, latin, olasz, szlovák.

Egyéb észrevételek: Minden tekintetben dicséretre méltó különösen gyakran igazolt jártassága és ügyessége a barmok betegségeinek gyógyításában, úgy hogy kiváló munkájával az ismételt elterjedő betegség alkalmával rendkívül hasznos szolgálatokat tett; részletesen:

A Bánátban bevezetett keleti marhavész – pestis bovilla – elleni oltással a marhapestis megfékezésével mind az orvosi, mind a gazdasági világban különös figyelmet keltett. Az ilyen ügyességnek és az állatorvos tudományban mutatott jártasságnak jó példája tanulmány a Medicinische Jahrbücher des kaiserl. königl. österreichischen Staates című orvosi folyóiratban 1840-ben, Tom. 24. Fasc. I. pag. 92-107.

Végül: az állatorvostudomány gyakorlatát kimerítően tárgyaló művecskéjét magyar és német nyelven adta ki.

Doleschal Gábor, 28 éves, római katolikus születési hely: Losoncz, Nógrád megye.

Elvégzett tanulmányai: -

Benyújtott diplomái: nincs.

Egyéb csatolt bizonyítványai: folyamodvány. Jelenlegi és megelőző szolgálata: nincsenek. Felhozható érdemei: dokumentumok 1842. október 16. pályázott.

Papp Ignác, 41 éves, római katolikus, születési hely: Veszprém, Veszprém megye.

Elvégzett tanulmányai: -

Benyújtott diplomái: nincs.

Egyéb csatolt bizonyítványai: folyamodvány. Jelenlegi és megelőző szolgálata: nincsenek. Felhozható érdemei: dokumentumok 1842. október 16. pályázott.

52.

Pest, 1843. nov. 24.

Zlamál Vilmos által készített házi szabályzat az állatorvosi intézet oktatói és segédei részére.

I. A Segéd uraknak szóló viselet szabályok

A) A házban lakozó Segéd úr köteles

1. A betegek felvételéről,
 2. A betegek jegyző könyvének viteléről, s
 3. a gyógyszerek felszámításáról gondoskodni.
-
- a) Mihelyst tehát valamely beteg a házba hozatik, s a házi szolga által a segéd úrnak bejelentetik, köteles ez a beteget megvizsgálni, az illető istállót neki rendelni, s az előjáróknak róla mindjárt jelentést tételni.
 - b) Ha ez megtörtént, akkor a betegnek nemzetisége (nationale) s leírása feljegyeztetik a betegek felvétel jegyzőkönyvébe, a rendelményi lap kiadatik, s a beteghez függesztetik.

- c) A mindenkor rendelt gyógyszerek az illető tanulók által rendelményi lapra jegyeztetnek fel, mely pontosságáról a segéd úr fog gondoskodni, valamint ha tanulók nincsenek jelen, ő maga köteles a gyógyszereket feljegyezni.
- d) Szintén ezen segéd úr fogja a tanulókat a szokott rend szerint a betegek felvigyázására rendelni, s ennek pontos teljesítésére szigorúan ügyelni.
- e) Ha valamely beteg kibocsáttatik az intézetből, vagy ha elvész, akkor a segéd úr, miután az állat eltávolítása a házi szolga által neki tudtára adatik, köteles a neki egyszersmind átadott rendelvénylapot „láttam”-mal megjegyezni, s aláírni, s mind erre, mind jegyzőkönyvébe a beteg eltávolítása módját s napját pontosan beiktatni.
- f) Minden nap reggel bevégeztetik az összes jegyzőkönyv s a napijelentés (rapport) a mellékelt szabda szerint kiadva küldetik át az Intézet Elöljárójának.
- g) Ha éjszakának ideje alatt valami fontos jönne elő, miről az Elöljárónak még tudomása nem lenne, akkor ezt reggel maga a segéd úr köteles az előljárónak bejelenteni.
- h) A Tanítónak távollétében, vagy akadályoztatása esetén a segéd úr fog a betegeknek való rendelményekről gondoskodni, s erről annak idejében az illető jelentést beadni.

B) A házon kívül lakó Segéd úr köteles:

- a) A gyűjteményeket (museum) rendezni, jó rendben tartani, s arról pontos jegyzéket (lajstromot) vinni.
- b) Minthogy a készítmények megszorítása első kötelességéhez tartozik, azért nemcsak maga köteles annyit, amennyit bír, előkészíteni, hanem a tanulók boncz gyakorlatinál jelen lenni, hogy minél több gyűjteménybe való tartassék fenn.
- c) Továbbá ugyan azon segéd úr köteles a levéltárt (archivum) rendezni, jó rendben tartani, s az illető jegyzőkönyveket vinni, valamint minden szolgálathoz s hivatalhoz tartozó iratokról gondoskodni.

C) A Segéd urak általi előadásokról

- a) A mi az előadásokat mennyire a segéd Urak által végeztetnek s az ismétlő tanításokat (correpetitis) illeti, erre nézve mind a kettő köteles az állatgyógyintézetbeni előadások mellékelt időfelosztásához szorosan magát tartani.
- b) Az órákat pontosan kell tartani, s ha történetesen egyik, vagy másik fontos okokból, kötelessége teljesítésében akadályoztatnék, az esetet annak okával együtt, annak idején kell bejelenteni.

II. Tanító kovácsnak viselet szabályok

A tanító kovácsnak hatásköre a gyakorlati patkolásra szorítkozik, köteles tehát:

- a) A tanodában előadott szabályok szerint, felügyelése, s útmutatása alatt patkókat csináltatni, s a lovakat mellyek patkolásra hozatnak, megpatkoltatni, vagy ahol valami különös eset forog fenn, maga készíteni a patkókat, s patkolni.
Azért
- b) az egész napot a műhelyben kell neki töltenie, hogy az ő jelenléte, s fölügyelése nélkül egy pata se ütessék fel, s annál kevésbé pedig bocsájtassék el valamely ló, mielőtt a patkolást meg nem vizsgálta, és jónak nem találta.
- c) Előforduló patakóroknál, melyek orvosi bánást, műtétet vagy különös patkolást kívánnak, köteles a tanítókovács mindenkor arról jelentést tenni.
- d) A patkolásért járó pénzt köteles az illető dolgozatóktól bevenni, s egy különös könyvbe feljegyezni, melyben a patkolás napja, a dolgozatók nevei, a patkók nemei s száma s az illető bérjárulék feljegyeztetik.
- e) Az előljáró engedelve, s megegyezése nélkül senkinek sem szabad valamit kölcsönöznie.
- f) Minden reggel köteles beírókönyvével együtt az előljárónál megjelenni, ki mindent az illető jegyzőkönyvébe feljegyez, s előbbi nap bejött pénzt átveszi.
- g) Be nem szedett adósságokat, mellyeket a tanítókovács az előljáró tudta nélkül enged, valamint minden számvetésbeni elhibázást, kénytelen a tanítókovács elengedhetetlenül tulajdon zsebéből pótolni.
- h) Ha vasat, szeget, s szenet stb. kell beszerezni, ezt mindenkor annak idején be kell jelenteni, s a megvett az előljárónak megmutatni, mivel semmiféle beszerzéseket s vételeket az előljáró tudtán kívül nem szabad tenni.
- i) A tanítókovács határozza meg a műhelyre felügyelést, s előtte való nap szünet óra után a házban lakozó segéd úrnak írásban adja át.
- j) A tanulóknak adott szabályok felett, melyek a műhelyre vonatkoznak, a tanító kovácsnak kell szorosán őrködni, s a legkisebb áthágásokat sem tűrni.
- k) Kötelességének sokoldalúságából már magától is következik, hogy egésznap nem szabad helyéből távoznia, annál kevésbé a házat elhagynia.

III. A házi szolgálóknak való szabályok

A házi szolgáló vagy tulajdonkép lovászok az istállóban, s ház melletti szolgálatot végzik, és kötelesek:

- a) a betegek tisztításáról, etetéséről s ápolásáról gondoskodni, valamint az istállót s az udvart tisztán tartani.
- b) A felügyelésre rendelt háziszolga köteles a segéd úrnak minden beteg jövetelét mindjárt bejelenteni, s azt azután a rendelt istállóba helyezni, továbbá
- c) a gyógyszereket a gyógyszerútból hozni, s azoknak szükséges elkészítését végezni, úgyszinté
- d) a betegek tanító általi látogatásánál mindenkor az istállóban jelen lenni, s a szükséges felvilágosítást adni.
- e) A második házszolgálóhoz tartozik ellenben az iskola kisöprése, tisztántartása, s fűtése, valamint az iskolai tanításhoz megkívántató tárgyak be- s kihozatala, nemkülönben a patkoláshely, gép, s közárnyékszék tisztántartására; szintúgy a hivatalos mindenféle küldözgetések.
- f) Ezen foglalatosságok hetenkint változnak.
- g) A felügyelő háziszolgálónak soha sem szabad a házat elhagyni, s ünnep s vasárnapi kijárást is változtatni.
- h) A szolgálóknak arra is kell ügyelni, hogy senki az istállóba be ne menjen, még kevésbé pedig benn ne tartózkodjék; különösen pedig asszonyokat, s gyermekeket, mint általában szükségtelenek, kiigazítandók az istállókból.

IV. A kovács segédnek való szabályok

- a) A kovács segédek naponként felváltva viszik a műhelybeni felügyelést, amint a tanító kovácstól arra rendeltetnek, mind ebben, mind foglalatosságaik más pontjaiban a tanító kovács parancsainak kötelesek engedelmessé válni.
- b) Mivel még magok is csak tanulók, azért a többi tanulók ellenében semmi parancsoló hangot ne engedjenek magoknak, hanem a mit jobban tudnak, mint mások, jószívűleg, s barátságosan közöljék azt másokkal.
- c) Mivel a kovácssegédek mindenike a felügyelés által három napot veszít hetenkint a tanulásban, azért annál nagyobb haszonra fordítsák az estvéket, s azért nem engedtetik meg, hogy valamelyik közülök az illető időn túl kimaradjon, mely nyáron 9, télen pedig 7 órára határoztatik meg.

V. Viselet szabályok az állatgyógytan tanítványai számára

Mindazon viseletszabályok, mellyek egy tanulónak iskoláiban viseletére, s egyéb kötelességére nézve általán érdekekkel bírnak, s mellyek évenként az orvosi kar Tekintetes Dékán urától felolvastatnak, érdeklik az állatgyógytan tanulóit is, mellyek kötelesek a szabályokhoz szigorúan tartani magokat.

Ez általános kötelességeken kívül, mellyek állatgyógytan tanulóinak még mások is, mellyek leginkább az állatgyógyintézet istállóiban lévő beteg állatokkal bántásra vonatkoznak.

- a) Az istállóban betegek rendes látogatására, mely naponként reggel fog a Tanító által tartatni, minden tanuló köteleztetik rang- s nyelv-különbség nélkül megjelenni.
- b) Minthogy a beteg-istálló azon helyek egyike, hol a tanulók részint a már betanultakat ismétlik, részint még mindég tanulnak, sőt épen a beteg állatoknál sajátíthatják jövődjüknek a leghasznosabbat, azért e hely iránti tisztelet előttük oly legyen, mint az iskoláé.
- c) Ez okból az orvosi látogatás alatt a legmélyebb csönd eszközöltessék, és ez időn kívül se vetemüljön senki zajgó vagy illetlen viseletre.
- d) Hogy az istállóban dohányzás tilos, magától értetik.
- e) A tanulóknak, kik betegek felvigyázatára rendeltetvék, az istállót veszélyes betegek ittlétében elhagyniok nem szabad; köteleztetnek is mindent megtenni, mi a betegeknek szükséges, mind például: gyógyszereket beadni, eret vágni, allövetet adni stb.
- f) A gyógyszereket, s mind azt mi a betegekkel történik, híven írják fel a rendelvénylapra: nemkülömben.
- g) Minden változásokat, miken a betegek átmennek, magoknak jegyezzék föl, hogy a legközelebbi orvosi látogatásnál, Tanítójuknak a történekről hív tudomást adni tudjanak.
- h) Mivel az állattali lélekösméretes bánásmód, s a tett rendelmények pontos teljesítésétől igen gyakran a beteg élete, s gyógyulása, ettől pedig nem ritkán egész birtoka s kereset tehetsége függ egy szegény családnak; sohasem fogja a rendszeretők, s emberien érzők közül egy is a dolgot hanyagsága által oda jóni engedni, hogy lelkére egy keserű vétkes tudat nehezüljön; mert embertársa kárának oka volt.
- i) Épöly kevésbé fognak a felvigyázó tanulók magukról annyira megfélekedezni, hogy a rájuk bízott betegek birtokosaitól jutalmat fogadjanak el, mi által nem csak saját híreik, hanem az egész Intézetnek szenvedne, mit inkább emelni tartozásuk, mert ez az Intézet iránti bizalma nekik, és követőiknek alkalmat nyújt valamit tanulhatni, s ez által önmagoknak, és a Honnak használni.

VI. Viselet szabályok a műhelybe járó tanulók számára

- a) A felvigyázásra rendelt tagok kötelesek reggel a szokott munka órába, mely nyáron az 5., télen pedig a 6-ik reggeli óra, pontosan az Intézetben megjelenni.
- b) Ezen órától fogva egész az esti nyugalom óráig nem szabad nekik a műhelyt elhagyni.
- c) Déltájban ebédalkalomkor, ha igen sűrűtős munka vagy, úgy kell elintézni a dolgot, hogy minnyájan egyszerre ne távozzanak el; mert mindég legalább egynek kell az Intézetbe lenni, s a többiek is a mennyire csak lehet oly közel legyenek, hogy szükség esetében mindjárt elhívathassanak.
- d) A tanítókovács vagy helyettese által elejőkbe adott munkákat kötelesek minden mentegetés s ellenvetés nélkül szorgalommal, s pontossággal véghez vinni, s minthogy a rendes munkával semmiképp sem egyezhet meg a dohányzás, vagy épen az ivás, azért az Intézetben mind a dohányzás, mind pedig az ital hozatás keményen tiltatik.
- e) Mivel a patkolásnak ismerete nem mindnyájoknál egyenlő, kötelesek a jártasabbak a kezdőket abban oktatni; azonban magától értetődik, hogy ily tanításnak csak barátságos, s becsületes módon kell történnie. Goromba szavak, viszonyos gyaláztatás, vagy kinevetés nem illők oly emberekhez, kik valamit tanulni akarnak, s azért az Intézetben általában nem szenvedhetnek.
- f) De minthogy oly illetlen beszédek közönségesen csak helye nézőktől származnak, azért a rendelt felvigyázókon kívül másnak sem a műhelyben, sem a kovács színben tartózkodni nem szabad; mindenikre kerül majd idővel a sor; s többnyire olyan hívetlen felesleges vendégek úgyszinte sületlen észrevételeik által a kezdők csak zavarodásba jönek, és ez által hátráltatnak a tanulásban.
- g) Ha a lovak hozatnak patkoltatni, mindenki az elejébe adott munkát minden lárma, s zörgés nélkül pontosan fogja elvégezni; a durva felkiáltások, vagy épen ütések, s más lovakkali rossz bánás meg nem szenvedtetik. A rendes s értelmes kovács tartozik, s fogja is tudni, mikor kellessen p. o. a lónak pipát feltenni, vagy azt a kifeszítő gépen megpatkoltatni, de durva bánáshoz soha sem fog azért folyamodni.
- h) Semmi sem tünteti ki a fiatal embert inkább, mint a csinosság; és sehol sem szükséges az annyira, mint a nyilvános Tanító Intézetben a hol az Előljárók iránti tisztelet az első s fő szabály. Azoknak azonban, kik még nem bírnak annyi neveléssel, hogy Előljáróikat illendően tisztelhessék, csak az legyen mondva: hogy igen illetlen az Előljárók úgymint: a Tanító, s a Segédnök urak jelenlétében feltett kalappal, vagy sipkával állani, vagy dolgozni, avagy azt előbb föltenni, mint sem világosan megengedtetik.
- i) Mint hogy pedig magától értetődik, hogy akik ezen szabályokhoz nem fogják magokat alkalmaztatni, csak rendetlen s műveletlen emberek lehetnek, azért nem is lesz nagy kár, ha

oly emberek az Intézetből eltávolíthatnak, s mit minden bizonnyal várhat mind az, a ki az érintett módon a kiszabott viselet szabályok ellen valamikép vétene.

53.

Pest, 1843.

Táblázatos kimutatás az állatorvosi asszisztensi állásra pályázókról.

Minősítési táblázat

a következő hét, a Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézeténél üresedésben lévő asszisztensi állás elnyeréséért folyamodókról:

Dunay Mátyás. Elvégzett tanulmányai: orvosdoktorrá avatandó.

Benyújtott diplomái: nincs. Egyéb csatolt bizonyítványai: nincs.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: -

Felhozható érdem: -

Nyelvismerete: A szükséges nyelveket (3) – mint mondja – bírja.

Egyéb észrevételek: -

Karácsonyi János. Elvégzett tanulmányai: orvosi tanári engedéllyel rendelkező.

Benyújtott diplomái: nincs. Egyéb csatolt bizonyítványai: nincs.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: -

Felhozható érdeme: -

Nyelvismerete: -

Egyéb észrevételek: -

Mihálka Antal. Elvégzett tanulmányai: az orvosdoktorsághoz szükséges első szigorlatot letette.

Benyújtott diplomái: nincs. Egyéb csatolt bizonyítványa: nincs.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: 4 évig foglalkozott a minerológia és zoológia tanulmányozásával.

Felhozható érdemei: Az első éves orvostanhallgatóknak magánórákat adott három éven át.

Nyelvismerete: Jártas a latin, magyar és német nyelvben.

Egyéb észrevételek: Minthogy már önként természettudományokkal nagy erőfeszítéssel foglalkozott, annál inkább kell várni, hogy ha alkalma adódik a tökéletesedésre, szorgalma növekedni fog. Ezen kívül kipróbált jártassága a tanításban is erre az állásra igen ajánlatossá kell hogy tegyék.

Papp Ignác. Elvégzett tanulmányai: Pesten három év sebészet.

Benyújtott diplomái: Sebész- és szülésmesteri diploma. Egyéb csatolt bizonyítványai: nincs.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: -

Felhozható érdemei: -

Nyelvismerete: tud latinul, magyarul és keveset németül.

Egyéb észrevételek: -

Ruethly József. Születési hely: Vásáros Dombó, Baranya v.megye.

Elvégzett tanulmányai: Pesten kitűnő előmenetellel végezte sebészi tanulmányait.

Benyújtott diplomái: nincs. Egyéb csatolt bizonyítványai: Bizonyítványt nyújt be kéthónapos helyettesítéséről a pesti kórházban, az asszisztensi állásban.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: -

Felhozható érdemei: -

Nyelvismerete: -

Egyéb észrevételek: -

Schulek Sándor. Születési hely: Göllnitz, Szepes v.megye.

Elvégzett tanulmányai: Pesten orvosi sebészi tanulmányokat, továbbá lóorvoslást végzett.

Benyújtott diplomái: Orvosdoktori diploma és a lóorvosi tanfolyam elvégzéséről a pesti Állatorvosi Intézetben. Egyéb csatolt bizonyítványai: iskolai bizonyítványok.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: -

Felhozható érdemei: -

Nyelvismerete: -

Egyéb észrevételek: Egyetlen a folyamodók között, aki a lóorvosi tanfolyamot a pesti Állatorvosi Intézetben rendesen és jó előmenetellel elvégezte.

Szabó József. Elvégzett tanulmányai: Pesten három évig sebészi tanulmányokat végzett.

Benyújtott diplomái: Sebész- és szülésmesteri papír. Egyéb csatolt bizonyítványai: Bizonyítvány a gimnáziumi nyilvános tanártól a jól végzett munkáról.

Jelenlegi és megelőző szolgálata: 12 évig nyilvános tanár a kaposvári gimnáziumban.

Felhozható érdemei: ugyanaz

Nyelvismerete: Azt mondja, hogy jártas a latin, magyar és német nyelvben.

Egyéb észrevételek: Az eddig nyújtott közszolgálatára talán oda kellene figyelni.

Zlamál Vilmos

országos állatorvos

az állatorvostan tanárának helyettese

54.

Buda, 1844. jan. 2.

A Helytartótanács értesíti Stáhly Ignác orvoskari igazgatót, hogy Zlamál Vilmos országos főállatorvos helyettesítési díját kiutalták.

Zlamál Vilmos, ezelőtt országos főállatorvos részére rendes fizetés címén az általa 1842. aug. 1-től 1843. július utolsó napjáig a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Orvosi Karán üresedésben lévő Állatorvostudományi Tanszéken történő helyettesítésért a neki járó, számvevői elszámolás alapján 620 m.c. ft-t, a fent említett Királyi Egyetem alapjának a számlájára, innen a Közalapítványi Pénztári Hivatalnál a mai napon átutalták. – Fentebb címzett Uraságodat fent említett javadalmazott megegyező tájékoztatása végett az 1843. aug. 2-án itt megírt felterjesztés ellenében, ezúton értesítem.

55.

Pest, 1844. aug. 1.

Táblázatos kimutatás az Állatorvosi Intézetben alkalmazásban álló személyekről.

Minősítés

a következő, a Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetében szolgálatot tevő személyekről:

Asszisztensek:

Abai István, római katolikus, 30 éves. Születési helye: Boldogkőváralja, Abaújvár vármegye. Elvégzett tanulmányai: Orvostudomány Pesten, az állatorvostant Bécsben végezte. Kiállított diplomái: Orvostudományi diploma és állatorvostudomány mestere diploma. Jelenlegi és megelőző szolgálata: 1842. nov.-étől az állatorvostudomány tanárának asszisztense; előtte már ugyanezen feladatkört egy évig ellátta. Nyelvismerete: Tud magyarul, németül, szlávul és latinul. Különös megjegyzések: eleget tesz feladatának.

Mihálka Antal, római katolikus, 34 éves. Születési helye: Vác, Pest megye. Elvégzett tanulmányai: az orvostudományt Pesten végezte. Kiállított diplomái: nincs. Jelenlegi és megelőző szolgálata: Az állatorvostudomány tanárának asszisztense, 1843. április 1-től. Nyelvismerete: jártas a magyar, német, szláv és latin nyelvben. Különös megjegyzések: eleget tesz feladatának.

Tanító patkoló kovács állás betöltetlen.

Lovászok:

Lámy György, római katolikus, 43 éves. Születési helye: Réde, Heves megye. Elvégzett tanulmányai: - Kiállított diplomái: - Jelenlegi és megelőző szolgálata: Lovász lett 1837. május 1-én. Nyelvismerete: németül tud. Különös megjegyzések: Házasember, 2 gyereke van, szolgálatának eleget tesz.

Schachinger József, római katolikus, 44 éves. Születési helye: Alsó-Seebarn, Alsó-Ausztriában. Elvégzett tanulmányai: - Kiállított diplomái: - Jelenlegi és megelőző szolgálata: lovász lett 1837. augusztus 15-én. Nyelvismerete: jártas a magyar nyelvben. Különös megjegyzések: Házasember, 5 gyerek gondja terheli. Szolgálatában szorgalmas.

Zlamál Vilmos
az állatorvostudomány tanára,
és az Állatorvosi Intézet Igazgatója

Pest, 1844. szept. 3.

Zlamál Vilmos jelentése az 1843/44-es tanév főbb feladatiról és eredményeiről.

A Magyar Királyi Tudomány Egyetem Állatorvosi Intézetében az 1843/44-es tanév végeztével az éves állatorvosi tanfolyam befejeződött.

A. A tanulók létszáma:

Rendes hallgatók, akik a tanév végén nyilvános vizsgát tettek:

magyarok		39
németek	_____	23
együttesen:		62

Ezek között volt:

úgynevezett gazda (= oeconomi)	34
kovácslegény (= fabri sodales)	28

B. Az előadott tananyagok:

Azok a tananyagok, amelyek pontosan ezen a tanfolyamon kerültek előadásra úgy magyar, mint német nyelven, a következők:

- a) állatanatómia és állatélettan
- b) a lovak küllemtana
- c) általános kórtan

Abai István asszisztens úr előadásában,

továbbá
- d) a házi állatok természetrajza
- e) gyógyszerstan
- f) lovaglástan

Mihálka Antal asszisztens úr előadásában,

végül
- g) elméleti oktatás a lópatkolásról
- h) speciális kórtan és gyógyászat
- i) sebészet, műtétekkel egybekötve
- j) klinikai oktatás az Állatorvosi Intézet istállóiban
- k) kórbonctan

1) állatjárványtan,

amelyekről szóló oktatásokat és gyakorló órákat alulírott tartja alázatosan

Hogy az előadásra kerülő tárgyak sokasága és sokfélesége, az idő rövideje, és a hallgatóság csekély értelmi képessége mellett, mégis sikerült a hallgatók legnagyobb részét megtanítani arra, hogy tökéletesen felismerjék és gyógyítani tudják a házi állatoknál előforduló betegségeket, azt a szókratészi tanítási módszernek kell tulajdonítani, amellyel alulírott a gyakorlati ismereteket tárgyalta, sosem tévesztve szem elől az előadottak korszerű alkalmazását az állati testre.

C. Az idei évben az Állatorvosi Intézetben ápolt beteg állatok száma

Hogy az alkalom eme módszer alkalmazására nem hiányzott, mutatja az Állatorvosi Intézetbe e tanévben felvett beteg állatok száma; volt ugyanis 1843 augusztus 1-től 1844 július utolsó napjáig

beteg állat	468
ezekből felgyógyult	395
elpusztult	38
levágtak	8
változatlan állapotban visszaküldtek	22
a következő évre maradt	5

Az állatok fajtája szerint volt:

ló	459
tejelő tehén	4
kecske	4
birka	1

A betegségekről szóló, és csatolt összefoglaló jelentésből kitűnik minden egyes betegségnek a száma, amelyek közül a gyakoribbakat itt most felsorolom; volt pedig:

kólikával (= cum colica)	101
bélgyulladásal (= enteritide)	33
izületi gyulladással (= inflammatio articulorum)	36
tüdőgyulladásban (= pneumonia)	28
patagyulladásban (= inflammatio unguarum)	28
sebekkel (= vulneribus)	24
végtagok rheumájával (= rheumatismo extremitatum)	24
stb. stb.	

Az elpusztult 38 állatból le kell vonni 11-t, minthogy ezek menthetetlen állapotban érkeztek meg, és a legtöbb közülük még az istállóba sem ment be, hanem az udvaron összeroskadva pusztult el.

Így a beteg állatok száma az elpusztultak számához úgy viszonyul, mint $17 \frac{1}{3} : 1$, azaz $5 \frac{15}{26} \%$, amely arány azon jó néhány kedvezőtlen körülmény mellett, melyekről az előző évi jelentésben esik szó, igen kedvezőnek mondható.

D. A leginkább említésre méltó betegségek:

A legemlékezetesebb betegségek közé tartozik:

a) juh kergekór	1
b) bélkövek (= calculi intestinales)	2

Az a)-hoz:

Az első ilyen eset, ti. a juh kergekór (= vertigo ovium) egy fél éves báránynál fordult elő. Ennél a betegségnél az előforduló symptómák legközelebbi oka a polycephalus cerebralis (az agyban elhelyezkedő hólyag), amely az agy különböző régióiban fészkelve különböző zavarokat okoz az érzékelő és ingerlékeny szférában. Jelen esetben tyúktojás nagyságú hólyagot találtak a baloldali agyféltekében, melynek nyomásától az agy ezen a területen teljesen elfolyósodott.

A b)-hez:

A lovak közül az egyiknek vakbelében (= intestino caeco) két kövecskét találtak. Ez a ló egy 12 éves herélt volt, az utolsó időkben gyakran szenvedett kólikában. Utoljára, miután az Állatorvosi Intézetbe felvették, az enteritis (bélgyulladás) symptómáit mutatta, és ez a betegség 12 órán belül halállal végződött. A két kő súlya $33 \frac{1}{2}$... (?), és ami alakjukat, színüket és szerkezetüket illeti, vasreszelékhez hasonlítanak.

Egy másik, szintén herélt, és 12 éves ló, akit sok éven át egy molnárnál fekete liszttel tápláltak és enteritisben szenvedett, amikor az Állatorvosi Intézetbe felvették, a kövek meglétének sajátos symptómáit még életében mutatta. Kevéssel megérkezése után bekövetkezett a halál. Vakbelében a vastagbél billentyűjénél (= ad valvulam coli) betokozódva két font súlyú követ találtak, amely alakját és szerkezetét tekintve a fentebb leírthoz volt hasonló.

A lovak fertőző betegségei közül előfordult:

fertőző bűzös orrfolyás (= ozaena)-ban szenvedett	4
sorvadásos nyirokérgyulladás (= cachexia lymphatica farciminososa)	6
rühes volt (= scabie)	3

Az első négyből hármat leöltek magában az Állatorvosi Intézetben, a negyediket pedig leölésre átadták a tulajdonosnak.

A hat sorvadásos nyirokérgyulladásban szenvedő ló közül 3 meggyógyult, 2-t korábbi állapotukban átadták a tulajdonosoknak, a hatodik pedig még kezelés alatt áll.

A 3 rühben szenvedő ló meggyógyult.

Kutyákat ápoltak 52-t,
nagy részük kutyavészben szenvedett (= lue canina laborantes).

Az eddig felsorolt, magában az intézetben gyógyított beteg állatokon kívül számon tartottak még 175 jószágot is, amelyek csak a rendelésen jelentek meg az Állatorvosi Intézetben, és csak nagy részben látta el őket az Állatorvosi Intézet gyógyszerekkel.

E. Főbb operációk

A múlt évben az Állatorvosi Intézetben elvégzett több műtét közül kiemelkednek:

- a) Két ló herélése (= castratio) és
- b) Hasüregcsapolás (= punctio abdominis) egy felfúvódásos kólikában szenvedő ló esetében (= in colica equi flatulente).

Az egyik ivartalanított ló esetében kevéssel a műtét után hatalmas cseplesz (= omentum) rész a jobb oldalon előre bukott, és ez a rész, miután a ló ismét a földre került, a lágyékgyűrűnél alkalmazott szoros kötés (= ligatura stricta ad anulum inguinalem applicata) segítségével érzékelhetően elmozdult, bármi további károsodás vagy kellemetlenség nélkül.

A hasüregcsapolást egy féléves hím csikón végezték el, mégpedig a legnagyobbbrészt sikerrel, ámbár négy szűrés volt szükséges ahhoz, hogy a belekből a bélgáz teljesen eltávozzon.

F. A törvényszéki állatorvostanhoz tartozó tárgyak:

A törvényszéki állatorvostanhoz tartozó esetek között ebben a tanévben előfordult: 8 veszettség gyanús kutya, amelyeket az Állatorvosi Intézetben alaposan megvizsgáltak. Közülük egy elpusztult. A boncolás elvégzésekor felbukkant vérömleny (= exsudata sanguinea) világosan bizonyította, hogy a betegség agyvelőgyulladás volt.

G. Az Állatorvosi Intézethez tartozó személyek:

Az Állatorvosi Intézethez tartoznak az alulírottan kívül:

2 asszisztens

1 tanító patkoló kovács

2 istállómeister (= stabularii)

2-4 kovácslegény,

akikről a minősítési táblázat bővebb információt nyújt.

57.

Pest, 1845. márc. 8.

Zlamál Vilmos, aki több mint egy évig helyettesítette az intézeti oktató kovácsot, kéri helyettesítési díja kifizetését.

Miután Doeskal Venczel úr egyetemi Állatgyógyintézetnek volt helyettes Tanító Kovácsa, 1843 October végén hivataláról lemondott, akkor, e hivatalhoz alkalmas egyének hiánya miatt, az alázatosan alulírt, saját dolgaim nagy halmaza daczára, kényszerítettem ezen hivatal helyetteségét felvállalni, melly hivatal Nagyságod kegyes helybenhagyásával 1843 November 1-jétől fogva egész 1845 Február végéig viseltem. Ennél fogva alázatosan esedezem Nagyságodat, hogy ez általam helyettesen vitt hivatalért illető jutalmat kegyesen kieszközölni méltóztassék.

58.

Pest, 1845. ápr. 2.

Tíz állatorvostanhallgató kérvénye a Helytartótanácsához, amelyben részükre az Orvosi Kar többi tanfolyamain kiállított ünnepélyesebb oklevélhez hasonló diploma kiállítását kérik.

A magyar királyi Pesti Egyetemi orvosi karnak tudományos osztályzati mindennemű felekezetű rendes hallgatói, a kiszabott tanodai pályját kívánt előmenettel meghalladvák; 's végre a' szoros lépcsői próbatételt a szokott ügyességgel leteendő, hivattatásokhoz képest a kitanult tudományos mesterségek folytathatása ezért különös oklevelekkel ellátva biztosítatnak; és pedig: ezen biztosító oklevelek a nagy fáradtsággal szerzett tudományok méltóságához, és a kültekintet nagyságához képest az úgynevezett Pergamenth papírra írvák, 's selyem zsinóron függő nagyszerű pecséttel ellátvák pontosan mindenkinek kiszolgáltatnak. – Ez történik az orvos-tanár, sebész mester, sebész, szemész,

szülész, gyógyszeres, de még az 5. hónapig tanuló bábák között is; - Egyedül az állatorvos nálunk oly alány fokon áll még; hogy egész évi fáradozásai után ezen oklevél megszerzésére nem érdemesíttetik. – Igaz ugyan, hogy az állatorvos elrendeltetésénél fogva alább fokon látszik lenni mindannyiaknál, de csak azon czélból, hogy ő közvetlen nem embert, hanem állatot gyógyít, ám de közvetve ő is használ az emberiségnek; 's az emberi társaság boldogabb léte előmozdítására nézve szinte oly hasznos, és szükséges tagja ő is a Hazának, mint akármilyféle ember orvos.

Melyre való nézve mi alulírottak az állati gyógytan' hallgatók nevökben alázatosan esendezőnk Fenséges Császári, s Királyi Fő Heczegségédnél, 's a Nagy Méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanácsnál, méltóztasson kegyesen megrendelni, hogy mi is egy évi szorgos fáradozásaink után szerzett tudományos mesterségünk folytathatására nézve a külföldi ilyenmü intézetek példájára, a többi kitanult orvosoknak okleveleikhez hasonlókkal biztosíttassunk annál is inkább; mint hogy Édes Hazánk napról napra nagyobb virágzásba indulva, egyszersmind az állati tenyésztés, és a nemesítési buzgalom az intézetbe már már kitanult orvosokat, és előkészítő tudományokkal felruházott érdemes férfiakat is csodított legyen, kik a fent megnevezett oklevélnek kiadattatására valóban méltányoltathatnak.

Szabó József
Malik György
Béber János
Dörflinger Károly
Kotlarczyk Michael
Hartmann József
Szepelt Ferdinánd
Debreczeni Lajos
Kotsvara Venczel
Pintér János stb.

59.

Buda, 1845. ápr. 8.

A Helytartótanács értesíti az Orvosi Kar igazgatóját, hogy az uralkodó engedélyezte Zlamál Vilmos részére a tiszteletbeli sebésztanári oklevél kiadását.

Ő Császári Királyi Felsége folyó évi február 22-től kelt legfelsőbb határozatánál fogva kegyelmesen megengedni méltóztatott: hogy a Pesti Magyar Királyi Egyetem által, Zlamál Vilmosnak a baromgyógytan Tanítójának tiszteletbeli sebésztanári oklevél kiadassék, mely legfelsőbb határozatról Czímzett Uraságod múlt évi September 26-án kelt jelentése folytán kellő tudomás végett ezennel értesíttetik.

60.

Buda, 1846. febr. 24.

A Helytartótanács megtagadja Zlamál Vilmos intézeti igazgató lakásának átalakításával kapcsolatos költségek kifizetését.

A pesti királyi tudomány egyetemi academia tanácsának: Zlamál Vilmos egyetemi baromgyógytani intézet Igazgatójának abeli kérvénye tárgyában: miszerint a szállásához tartozó egy szoba, és konyha átalakítására felsőbb jóváhagyás reményében fordított 132 vtnyi 54 kr-nyi költségei neki az egyetem kézi pénztárából megtérítenek; ezen akadémiai Tanácsnak f. é. Január 10-én kelt 333. számú felterjesztményére, a folyamodó tudósítása végett válaszoltatik, hogy miután e felterjesztményből, és az ide visszaborított okiratokból kitűnik: mikép Zlamál Vilmos, mi figyelembe sem véve azon királyi rendszabályokat, mellyeknél fogva a köz alapérték rovására bárminémő költségeket tenni, és a tanások felügyelésére bízott intézetekben változtatásokat eszközölni addig, míg előleges jelentés folytán a tervezett változások, építkezések, vagy tatarozások szükségessége, célszerűsége, és a költségek mennyisége az illető előjáróság által megvizsgálva, tisztába hozva, 's ezek nyomán a felsőbb engedelem, a költség utalványozása, és a kellő felügyelés megrendelése elintézve nincsen, egyáltalában tilalmaztatik, a kérdésben forgó szállás átalakításánál mind ezeket mellőzve, önkényesen intézkedett legyen, holott újabb időkben már némelly tanároknak, kik hasonló rendellenes kiadásokba bocsátkozni bátorkodtak, ebbeli cselekvésük nemcsak szigorúan rosszaltatott hanem egyenesen kimondatott: miszerint ezután minden ily felsőbb engedélyezés mellőzésével netalán teendő költségek innen utalványoztatni nem fognak, hanem azok terhére esnek, kik a legfelsőbb rendszabályokat mellőzni merészlenék; miután továbbá az eszközölt változás annyival nagyobb figyelmet gerjeszt, mivel idegen kibérlett házban történt a nélkül, hogy a ház tulajdonos bejegyzése megkerestetett és

megnyeretett volna; - végtére pedig a költségvetés helyes voltát most már kellőleg kipuhatolni nem is lehetne; mindezeknél fogva a folyamodó eljárása rosszaltatván az kérelmétől elmozdítatik, és rendellenes cselekvésének minden következménye, valamint a tett költségek fedezésének terhére is ön magára háríttatik.

61.

Buda, 1846. szept. 9.

A Helytartótanács utolsó kivételként mégis kifizeti Zlamál lakásának helyreállításával kapcsolatos költségeket.

Folyó évi július 30-án 222. sz. alatt kelt feliratában feljelentett különös körülményekben még ezen, de minden esetre utolsó alkalommal megengedtetni: miszerint a Zlamál Vilmos egyetemi barmászati intézeti igazgató által lakásának helyreállítására költött 132 ft 54 kr..... megtéríttessék, 's ehez képpest mai napról meghagyatik a közalapítványi fő fizető hivatalnak: hogy ezen összeget nevezett Zlamál Vilmosnak az egyetemi alapértékből ön nyugtatója iránt fizesse ki.

Miről ezen akadémiai tanács f.é. február 24-én 6220. sz. a. kelt intézmény folytán azzal tudósítatik: hogy bizonyos lévén – miszerint ezentúl felsőbb engedelem nélkül akárminémű 's akárki által teendő költségek az illető által saját erszényéből lesznek pótlandók, nehogy valaki nem tudás ürügye alatt ismét önkényes költségeket okozni merészeljen; - ezen intézkedést, az illetőknek tudtára adni el ne mulassza.

62.

Pest, 1846. szept. 11.

Zlamál Vilmos a jelentkezők közül Szabó Alajost javasolja kinevezni a megürült tanársegédi állásra.

A megürült állatgyógytani segéderői állomás elnyerése végett folyamodó Szabó Alajos orvostudor és Szabó József sebészmester urak esedező leveleit hozzá tartozó irományokkal Nagyságodnak ezennel alázatosan visszaküldvén kijelölési véleményemet akkép nyilatkozhatni bátorodom: hogy, ámbár e két egyén mindegyike a keresett hivatalhoz szükséges tulajdonokkal bír, mégis Szabó Alajos úrnak, mert orvostudor, adassék az elsőbbség, azon alázatos részemről hozzáttétellel, hogy Nagyságod általi

kegyes kinevezése esetében Szabó Alajos úr tartozék magában az Állatgyógyintézetben lakni s e következtében rám háruló kötelességeket pontosan behelyettesíteni.

63.

Pest, 1846. nov. 12.

Juraschek János kovácslegény kérvénye az Orvosi Kar igazgatójához, melyben pótlólagos beiratkozási engedélyt kér az állatorvosi tanfolyamra.

Alolírt egész alázattal esedezik Nagyságod előtt: méltóztatnék őt a pesti állatorvosi rendes halgatók közé ezen iskolai évre felvenni.

Későn jöttének oka nem szántsándékból, vagy röstségből történt: mert alolírt jó eleve iparkodott németországi vándorlásából visszatérni hazájába; hogy a rendes állatorvosi iskolai év kezdetén Pesten lehessen: de útjában balkezén fekély támadván, az olly veszélyes lett, hogy Septem. 8-án Bécsbe érkezvén kénytelen volt a közönséges polgári kórházban magát gyógyíttatni 's fájdalom a gyógyítás egész Novem 4-ig húzódott 's a mint az illető orvos urak elbocsájtását megengedék; azonnal sietett Pestre az állatorvoslás megtanulása végett. Mindezeknek így létét tanúsítja a Schuch bécsi tanár úr orvosi bizonyítványa.

Melly súlyos oknál fogva bátor vagyok alázatos esedezésemet megújítani méltóztassék engem a megkívántató bizonyítványokkal egyéb iránt ellátottat Nagyságod határtalan kegyeinél fogva az állat orvoslás rendes tanulók sorába felvétetni.

64.

Pest, 1847. márc. 10.

Zlamál Vilmos által kiadott jellemzés Szabó Alajosról állás pályázatára való felhasználás céljából.

Bizonyítvány, melly által hitelesen bizonyíttatik, hogy a m. k. egyetemi Állatgyógyintézeti segélője, Szabó Alajos orvos és sebésztudor Úr nem csak a mostani hivatal viselésére szükséges tudománnyal bír, hanem fáradhatlan szorgalmát arra is fordítja, hogy a hasznos házi állatok mezőgazdaságra való minél czélszerűbb alkalmaztatásáról szóló tudományban (öconomiában) elméletileg és gyakorlatilag mind inkább tökéletesbüljön.

Ezen buzgó szorgalmának legszebb gyümölcse nyilvánul már most is abban, hogy képesnek találtam, miszerint nem csak az állati boncz – és élettan, hanem az állattenyésztés felett is rendes előadásokat tarthasson, melly előadásoknál tökéletesen gyakorlati szempontból indulván, a tanítványok tehetségeihez alkalmaztatott egyszerű s célhoz vezető tanmódja által, különösen kitünteti magát.

A mi a fen nevezett egyén vallásosságát s erkölcsiségét illeti, az minden részről ép és példányos, úgy hogy őtet minden tekintetből, valamilyen tudományának megfelelő hivatalba tiszta lelkiismerettel ajánlhatom.

65.

Buda, 1847. ápr. 6.

A Helytartótanács értesíti az Orvosi Kar igazgatóját arról, hogy az uralkodó ezután a bécsi állatorvosi intézetbe kiküldendő magyar hallgatók részére biztosítja az oda- és visszautazás költségeit.

Ő Császári és Királyi Felsége f. é. febr. 6-ról kelt legf. határozatánál fogva Szép György orvostudor, és a bécsi barmászati intézetben volt magyar növendéknek folyamodványa következtében folyamodónak a hazájába való vissza menetelre, valamint jövőre nézve minden, az érintett intézetet a legkegyelmesben megállapított segélydíj mellett látogató vagy látogatandó ifjú magyar orvosok részére, feljövet és visszamenetre, az illető Megye Székhelyéről számítandó, és legf. helyen hitelesen kimutatandó minden mértföldtől 30. ftnyi uti kölcségi átalánynak a M. K. egyetem pénzalapjából teendő kiszolgáltatását kegyelemeesen megrendelni méltóztatott.

Melly határozatról címzett Uraságod kellő tudomás végett ezennel értesítetik.

66.

Pest, 1847. máj. 20.

Az intézeti szolgálk kérvénye Zlamál Vilmos professzorhoz, amelyben a nagy drágaság miatt fizetésemelés kieszközlését kéri.

A Buda Pesten uralkodó nagy drágaság súlyait mi is alólírottak nagyrészben érezvén, ezen súlyos sorsunkon tehát némileg mi is enyhítani szándékozván, bátorkodunk illő alázattal esdekelve, alázatos kérelmünket Tekintetes Tanító úr mint közvetlen Előljárónk elejbe terjeszteni az iránt:

hogy az ide alázattal zárt, és 10. pőft-os havi fizetésünket, és 1. őlfa járandóságunkat 3. pőftal és 1. őlfa pótlékkal elősegítvén, az ezen folyamodásunkat pártolva, és tekintve az idő mostohaságát, alázatos kérésünk kieszközlése végett a Méltóságos Királyi Egyetem Elnökéhez és választmányi tagjaihoz beadni, kegyes pártfogásukba ajánlani, és szigorú körülményeinket elejbők terjeszteni kegyesen méltóztatnék.

67.

Buda, 1848. febr. 1.

A Helytartótanács a Moldvában és Galiciában pusztító marhavész megakadályozása ügyében alkalmazott védőoltásról szakvéleményt kér az egyetemtől.

A bánáti hadi Főkormányzéknek Moldvában úgy Oláhországban dühöngő, valamint Galicziában is benyomult marhavész iránti hivatalos tudósítása, a mennyiben abban érintetnék, hogy az Oláhországi igazgatóság részéről az iránt tett intézkedés, mi szerint az elesett marhákból szedett anyagokkal az egészségesek oltassanak be, legjobb sikert idézett elő, címzett uraságnak ezen beoltási ügyben országos baromorvostól követendő, és a pesti egyetem orvosi kar által megbírálandó véleményadás végett ide mellékelve tétetik át.

68.

Pest, 1848. márc. 10.

Heitzmann Márton országos főállatorvos véleményes jelentése a keleti marhavész elleni védekezés módjáról és a védőoltások alkalmazásáról.

Nagyságodnak hozzám intézett, Mártius hó 6-án 1848 kelt kegyes parancsa következtében bátorkodom a legmélyebb alázattal egyéni nézeteimet a keleti marhavész lehető tökéletes kiirtása tekintetéből célba veendő beoltás iránti véleményemet mély belátására előterjeszteni, s az ide mellékelte bánáti hadi Főkormányzéknek Moldvában és Oláhországban dühöngő marhavészről a főméltóságú magyar királyi Helytartó Tanácshoz intézett ugyan ezen tárgyról szóló jelentését egyszersmind visszatéríteni.

A keleti marhavész olly ragadós, dühöngő, pusztító és többnyire halállal végződő folyamú, járványosan előálló, eredetileg a Beszarábiai pusztákon honos s hozzánk mindég vagy beteg állatok, vagy más, ragályos felvehető anyagok által behozott, közvetlenül és közvetve terjedő, mind az emésztési életművek tok hártájában mint lob, mind pedig a fel bőrben kezdődő kór, melly egyedül csak a szarvasmarhát éltefolytában egyszer megtámadni szokta.

Az imént leírt dühöngő közvetlenül és közvetve terjedő járványos nyavalyának kórfolyama alatt, magát kifejlő ragály már századokon át, a legtekintélyesebb orvosok és gazdák figyelmét voná magára, mivel gyakori pusztításai nem csak egyes községek, hanem egész birodalmak szarvasmarháját kivégzé úgy annyira: hogy ezeket nem csak vagyonságuktól megfosztá, hanem a földművelést is már lehetlenné tevé.

Az illy körülmények beköszöntével nem csak egyes birtokosok, községek, de a kormányok sem késleltek mindent elkövetni, mi által ezen ragadós nyavalya kiirtását legcélszerűbben eszközteni gondolák, így tűzettek ki több kormánytól tetemes pénzösszegek, jutalomúl azoknak, kik a kívánt czél elérésére valami biztos hatású gyógyszerrel előállani merészelnének; találkoztak ugyan számra nézve minden században nem csekély számú pályázók s' pedig nem csak a legtudósb, de még a legtudatlanabb osztályokból is, de fájdalom még egy sem kinek gyógyszere csak közelítőleg is a kívánt sikernek megfelelt volna.

Látván a keleti marhavész ellen nyújtott külön meg különféle hatású gyógyszerek sikertelenségét, ernyedetlenül oda igyekeznének a legtudósb orvosok és gazdák más olly eszközökhöz folyamodni, mellyek által ezen állatfajt a ragálytól vagy megóvni, vagy pedig az e ragályhozi fogékonóságukat végképen megszüntetni lehetne.

E szempontból kiindulván elérendőnek találák az első az az: a szarvasmarhát a ragálytól megóvni az által: ha az egészséges marha a beteggeli és ennek minden kór természetvényei veli közvetlen és közvetett érintkezéstől megóvatik.

A rendőrségi szabályok mellyek ezen czél elérésére a kormányok részéről felállítottak, annyira ismertek, hogy itt rólok említést tenni, feleslegesnek tartom, hatásukra nézve a kitűzött czél okvetlenül elérendő lenne ugyan, de tökéletes végrehajtásuk különös előre nem látható a vagy már is fennálló körülmények végett főleg honunkban, lehetetlen.

A másodikat pedig ez az a szarvasmarhában az e ragálykori fogékonóságot végképen megszüntetni a legnagyobb felvigyázás mellett végbevitt beoltás által.

A keleti marhavész megszüntetésére eddigé végbevitt beoltások, mindég csak az ugynevezett szükségelt beoltások valának, az az olyanok: mellyek csak akkor kezeltettek, midőn már a ragályos járvány dühöngött és pusztított. – Illy beoltásokat már a múlt század derekán Hollandiai és Meklenburgi tartományokban kezelni kezdék, később pedig német és a legközelebb múlt években ezt Lengyel és Magyarhonban is megkísérteni siettek.

A beoltásoknak eddigi eredményei azonban nem feleltek meg mindég az óhajtott sikernek, mivel a beoltottakból nem gyéren épen annyi múlt ki a vész által, mint a közönséges úton elragadás után lebetegedett, de be nem oltott volt darabokból. – Máskor ismét olly jó sikerrel kezeltetett a beoltás, hogy a beoltottak számából alig múlt ki annyi, a mennyi máskor a közönséges úton lebetegedett, de be nem oltottakból felépült. – Így például 1839 évben tekintetes Zlamál egyetemi tanár úr által végbevitt beoltásai következtében, 50 a ragálytól még tökéletesen ment beoltott darabból, csak egy döglött el, míg 49 darab végképen felépült.

Az olly helységekől származott és általa beoltott darabokból hol a ragályos járvány már kiütött volt, száz beoltott közül 10 döglött meg.

Hasonló jó sikerrel kezelé a beoltást 1839 évben tekintetes Havasi Ignác mint a tekintetes nemes Tolna megye akkori főorvosa, épen úgy történt a legjobb eredménnyel a beoltás ugyan azon évben Lengyelhonban. – Sokkal meglepőbb még mindezeknél azon, jelenleg Moldva és Oláh országban történő beoltások eredménye, mellyet az ide mellékelt bánáti hadi Főkormányshék a főméltóságú magyar királyi Helytartó Tanácsnak bemutatott, mivel 2800 beoltott darabból nem több mint 15 esett áldozatul.

Az eddigé végbevitt beoltásoknak illy egymástóli igen igen eltávozó eredménye oda mutat, hogy a beoltásnak jobb vagy rosszabb sikere bizonyosan többnyire csak mindég magában az egész beoltási kezelésben rejlett, de gyakran az által is lön kecségtetőbb, mivel a beoltás mindég csak akkor kezdetett, mikor a ragályos járvány már több ideig bizonyos vidéken eltartott és a kórfolyam szelídebbé vált volt; hisz tudva levő dolog az, hogy minden vidéki nálunk nem honos kitörő ragadás nyavalya első felléptekor sokkal dühösebb folyammal bír, mint akkor: mikor már több ideig eltartott, vagy szünni kezd, innen magyarázható részint talán az is: hogy jelenleg a keleti marhavésznel Oláh és Morvaországban történő beoltások, olly igen jó eredményűek, mert itt is csak most kezdék a beoltást, holott a járvány már több év óta dühöng, ezt a magyarhonban végbevitt beoltások is bebizonyítani látszanak.

Hogy tehát a beoltásnak jó sikere legyen, szükséges: az időt mikor, a helyet vagyis testrészét mellyet beoltani szándékozunk, a beoltandó állatokat, a módot, de főleg a használandó kóroanyagot legnagyobb figyelembe venni; ennél fogva a beoltás a testnek azon részein legcélszerűbben történend meg, mellyek az emésztési és légzési életművekhez nem tartoznak, sőt ezektől inkább távol fekszenek, a vagy a mellyeken ezen nyavalyánál a bőrküteg néha mutatkozni szokott, úgy mint a nyak oldalai, a hátgirincz, a lapoczkák, a fülek és hátsó czombok belső részei. – Oltóanyagúl pedig legcélszerűbb lenne ha birtokába juthatnak a bőrküteg hólygocskáiban foglalt nyirkosnedv, vagy az elszáradt bőrküteg varai, vagy ennek mindkettőnek hiányában a kórfolyam derekán az orr és szájból kifolyó takony, főleg ollyas betegektől származottat, mellyek a már több ízben, beoltás által nyert és szelídített oltóanyaggal beoltva valának, vagy végtére legalább ollyan beoltás nélkül e nyavalyában sinlődő daraboktól, mellyeknél a kórfolyam igen szelíd vala. – Az illyen oltóanyagot szükséges a szőrtől megfosztott helyeken vagy kézzel tartósan jól bedörgölni, vagy néhány ebbe mártott fonalszálat a bőr alá, vagy pedig az előlegesen ejtett felületes bőrsebekbe húzni és 24 óráig ben hagyni, szükség esetében ezt ismételni is lehet. A beoltandó állatokra nézve szükséges, hogy ezek a ragálytól még egészen mentek legyenek és ha lehet igen célszerű a beoltást gulya marhától származó borjúknál kezdeni és folytatni mindaddig: míg a több testeken oltással átvitt ragály szelídebbé nem válik, ezen fiatal marhák ha a beoltás áldozatul esnének is, veszteségök csekélyebb kárral járna, mint a megnötteké. Az időre nézve szükséges, hogy az mérsékelt meleg legyen, mit ha az évszak magával nem hozna, a beoltandók olly ólokba állítandók lennének, hogy a kívánt melegségi fok és a légnak változtatása hatalmunkban legyen.

Az illyen állatok mienekelőtte beoltatnának, egynehány napig bőven nyújtott tiszta jó vízzel és egészséges de kevés és épen nem tápláló takarmány mellett, de mindég elkülönözve minden más akár minemű állatoktól tartandók, ne hogy a ragály vagy közvetve vagy közvetlenül más állatokra ragadjon és a kórt a még egészségeseknél idéze elé. – Az őket ápolgó cselédek is az állatokkal együt elkülönözve és szigorú felügyelés alatt tartandók lennének. Az elősoroltak folytában egyéni nézetem és véleményem a keleti marhavészt a célba veendő beoltás által kiirtani, oda járul hogy a célszerűen kezelt beoltás mind addig elhalasztandó, míg a ragály honunk határait át nem lépte, de ennek megtörténtekor minden haladék nélkül a fennálló rendőrségi szabályok szigorú kezelése mellett a beoltást, a ragálytól még tökéletesen ment darabokon véghez vinni és minden eddigé ajánlott más és vagy gyógyszerek elejébe tenni: igen célszerűnek hiszem, és pedig nem csak olly helységekben hol a vész már kiütött, hanem leginkább ollyanokban, mellyek a dögvésztől már meglátogatott helységek szomszédságában fekszenek, de a ragálytól még tökéletesen mentek.

A keleti marhavész tökéletes kiirtását célzó általános védőoltást mint anélkül sem kivihetőt pedig végkép ellenzem, ellenzem pedig azért és mindaddig míg olly szelídített vagy is inkább honosított oltóanyag birtokában nem leszünk, mint vagyunk a tehénhimlő védőoltásnál; ennek birtokába pedig ha valahol bizonyára egyedül csak a ragály eredeti honában jutni lehetne.

Azonban, ha az ilyen oltóanyag hiányában az általános védőoltást honunkban itt szelídített oltóanyaggal mégis eszközteni akarnok, meglehett ugyan, hogy ezt bizonyos ideig talán jó sikerrel folytathatnók, de az is bizonyos, hogy a ragály mint nem honosított, előre nem látható körülmények és különféle más földgömbi, más égi és légköri tőlünk még nem ismert befolyások által, újonnan eredeti pusztító erejére kaphatna, miáltal aztán nem csak egész honunk, hanem más határos tartományok összes szarvasmarhája is a legnagyobb pusztításnak kitéve lenne.

69.

Pest, 1848. márc. 11.

Az Orvostudományi Igazgató szakvéleményt kér a kar tanáraitól az országos állatorvos keleti marhavész ügyében tett előző állásfoglalásáról. Mellékelve az Orvosi Kar tanárai által aláírt szakvélemény.

Tekintetes Orvosi Kar!

Igazgató úr ő nagyságának kegyes meghagyásából vagy szerencsém Nagyságtokat ezennel hivatalosan megkeresni, miszerint – a ... m. k. H. Tanácsnak f. évi böjtelő hó 1^{sőjén} 4548. sz. a. kelt, hogy intézménye folytatában – az ide mellékelte, Országos Állatorvos úr által bemutatott, s az Orvosi Kar által megbíráltatni rendelt véleményes jelentése felett, véleményeiket kinyilatkoztatni szíveskedjenek.

Ami az oltásnak marhavész elleni óvszerül való alkalmaztatását illeti, véleményem az: hogy a világ ezen pusztító vésztől más uton módon fel sem szabaduland, mint egyedül csak a rendeleten végbevitt oltások által. – Ezen legbensőbb meggyőződésem lelkesített már 1838-ban s 1839-ben, midőn hivatalos utazásaimkor a Tttes vmegyéket s' magánbirtokosokat szünetlenül felszólítottam ezen oltások megkísértésére. – Torontál megye Ivanda nevű helységében 1839^{ik} Februártól egész Június 28^{káig} lehető legnagyobb pontossággal végbevitt oltások kedvező eredményeit, ugyanaz év július végével előterjesztettem a n. m. helytartó tanácsnak.

Az igazi oltóanyag megszerzésére, a végbeviendő oltások módjára, helyére stb. az országos állatorvos úr véleményével tökéletesen megegyezem.

Ami pedig a Moldva s Oláhországban végbevitt oltásokat, vagy inkább az a feletti jelentést illeti, ezeknek állítólagos eredményét nem vehetjük zsinórmértékül az a tekintetbeni várakozásainknak; - mert minden avatott előtt ezen állítólagos eredmény lehetetlenségek közé tartozik. - Itt csak két eset gondolható: vagy az igazi leírásakor az eredeti szám véletlenül szaporodott egy 0-val, vagy pedig a beoltott marha többnyire olly darabokból állott, mellyek már a marhavészt kiállották (ami olly helyen, ahol a vész már több esztendő óta dühöngött, igen valószínű) s azért a marhavészt nem is kaphatták a beoltás következtében, mert ezen kór csak egyszer támadja meg a marhát életkorában.

Különben minden esetre szükséges lenne már előre is egy részletes tervet (egy bizottmány által) kidolgoztatni, melly szerint a netalán egykor behozandó oltások mindenütt ugyanazon módon végbeviendők lennének.

Zlamál	Bugát
Sadler	G
Rupp	Schordann
Balassa	Birly
Sauer	Reisinger
Sangaletti	Schmidt
Csausz	

70.

Pest, 1848. május 5.

Zlamál Vilmosnak az állatorvosi intézet igazgató tanárának részletes javaslata az intézet átfogó reformjáról.

A jelen idő minden percének drágasága és azon munkálatok egész halmaza miatt, melyek a kormány főnökeinél napról napra szaporodnak, szükségtelennek tartom a barmászatnak fontosságát egész kiterjedésében tárgyalni; s elég legyen itt csak azt megemlítenem, hogy a barmászat midőn egy részről a házi állatok egészségének fenntartását, más részről pedig betegségeknek gyógyítását tanítja (állattenyésztés és állatorvoslás) a mezei gazdászat alapkövét képezi.

A pesti állatorvóintézet sok ideig csak névszerént állt fenn, s ha legújabb időben igen sokat tett és működött s nevét inkább megérdemlé; azt semmi esetre sem elrendezésének, hanem csak egyedül a most hivataloskodó személyzet buzgóságának kell tulajdonítani, mely erején túl megerőltetve a legjobb akarat mellett sem képes többé elviselni a terhet, ha csak nem nyújtanak eszközök, melyek a tudományt és a szorgalmát gyámolítják.

Azon állatorvosi tárgyak, melyeket Bécsben egy külön igazgató vezérlete alatt 5 tanár és 4 segéd két év lefolyta alatt ad elő ... minálunk azokat 1 tanárnak (ki egyszersmint az intézet felügyelője, számadója s. a. t.) és 2 segédnek egy év alatt be kell végezniök – és a pesti tanítványok tudományokra nézve a bécsiekhez képest egy cseppet sincsenek hátrább.

Magyar ország mostani függetlenségénél; a pesti egyetemnek a bécsi tanulmányi bizottmány alóli felszabadulásával és azon szükségénél, hogy minden állomásokra csak magyarok alkalmaztassanak; elkerülhetetlenül szükséges, hogy az állatorvosi intézet is oly változásokon menjen át, hogy az önálló s a magyar mezei gazdaszat és a hadi lovasság szükségeinek s kívánatainak tökéletesen megfelelő legyen.

Azért jövőben (azaz legközelebbi iskolai év kezdetével) a pesti állatorvosi intézetben képeztessenek:

- a) Tökéletes állatorvosok
- b) Ló-orvosok
- c) A mezei gazdák azon tárgyakban nyerjenek oktatást, melyek az állattenyésztéssel viszonyban vannak.

Az állatorvosi intézetben előadandó tárgyak következők:

1. Bonc-tan
2. Élet-tan
3. Külrájz
4. Általános állattenyésztés-tan
5. Általános s különös kór-tan
6. Gyógyszertan
7. Általános s különös gyógy-tan
8. Sebészet és mű-tan
9. Rendőrségi és törvényszéki állatorvógytan
10. Patkolás

Az itt s minden más állatorvosi intézetben előadott természetrajza a házi állatoknak azért van kihagyva, mert én azon szempontból indultam ki, hogy az egész tanítási rendszernek szükségkép meg kell változnia, hogy valami hasznos, gyakorlati hozassék létre; anélkül, hogy az álladalom pénz ereje kimerítessék.

Javaslatom erre nézve következő:

A természeti tanok egész terjedelmökben a gymnásiális oktatás után következzenek s mint előkészítő tanjai legyenek mindazon tudományoknak, mellyeknek alapul szolgálnak.

A mostani rendszer, mely szerént a természettan, ásvány- fűvés- állattan, vegy-tan s. a. t. az ipar tanodában, az ember s állat gyógyászatban, mezei gazdaságban, s részint a bölcsészetben adatnak elő; csak nagy pénz s idő pazarlás.

Legalább felét lehetne a tanároknak ezen tárgyakra nézve meggazdálkodni s ezen tudományokat sokkal alaposabban előadni, ha az csak egyszer és mindnyájuk számára együtt történik, kiknek ezen tanokra magasabb tudományok megalapítására szükségök van.

Azoknak, kik azt vetnék ellen, hogy az orvos más természetrajzt igényel mint az állatorvos, ez ismét mást, mint a mezei gazda s. a. t. csak azon igazsággal felelek, hogy csak egy természet van s így a természetrajz is csak egy, mely egész terjedelmében előadva az ember s állatorvosnak nem különben a gazdának is vezérül és kalauzul szolgál, ha az első azt az emberre, a második az állatokra, a harmadik a föld és terményeire fogja érteni alkalmazni: pedig ezt kell tanítani az ember s állatgyógyászat tannak valamint a mezei gazdaság tannak is, mivel ezen tanok csak alkalmazott természet tudományok, melyek az emberek, állatok, a föld és terményeinek egészséges és beteg életművezettségjüket tárgyalják. Ameddig ezen tanoknak alapja nem természetrajzi alapon épült, addig azok egyes tapasztalati tételekből álló halmaz leendnek, valódi nyers tapasztalás, melynek az utolsó vezénylő alapja hiányzik, melyből minden más egyes eltérések egyedül felveendők és magyarázandók.

Tehát semmi haszontalan, időtrabló és drága ismétlések, hanem egy alapos oktatás a természet tudományokban.

Az itt elősorolt alapelvek következtében az állatorvosi intézetet rendkívüli kis költséggel lehet a mostani viszonyoknak tökéletesen megfelelő karban emelni; - és pedig lehet mind azt 2 tanár, egy mellettes, és egy segéddel teljesíteni, mit csak most a mezei gazdaszatunk álláspontja az állatorvos tantól joggal igényelhet; de még is csak e következő feltételek mellett:

1. A tanároknak, kiknek ily óriási föladatot kell megfejteniök, e szükséges tudományokon kívül azon meggyőződéssel is kell birniök, hogy a jelen időben, midőn annyi a teendő, a segéd források nem elegendők arra, hogy mindjárt mindent nagyszerűen lehessen alapítani, nekik a tudomány eránti szeretettől áthatva készeknek kell lenniök, bizonyos ámbár nem folytonos erejüknek mérték fölötti megerőltetésére.
2. Oly egyének alkalmaztassanak, kik ezen egyszerű rendszer eredményéről már meggyőződve vannak s benne otthonozók, következőleg értik is előadásaikban egyiket a másokra alapítani, a haszontalanokat elmellőzni, s így rövid idő alatt sokat tanítani; de ebbeni hosszas gyakorlat nélkül a legtudományosabb férfiú sem képes semmit vagy épen keveset sikerrel tenni; mert annyi tárgyakra nézve az idő igen kevés s a nagy halmaza az előadottaknak a tanulóktól fel nem fogható, tehát siker nélkül leend.
3. Hogy a czélszerűen előadott tárgyakat a nevendékek meg is tanulhassák szükséges oly könyvekről gondoskodni, mellyek ezen rendszer szerént szerkesztve kevés levélen sokat foglalnak magokban, hogy ily módon mint a tanulás mint a könyv megszerzés könnyíttessék. A kormány az illető tanárokat könyvek szerkesztésére szoríthatja; ellenben pedig a kormány köteleztetnék ezen könyveket az egyetemi könyv nyomda útján kiadni, eladás végett bizotmányba venni, és a szerzőt az úgy is fentálló erre vonatkozó szabályok szerént, de munkájához képest mégis elegendőleg megjutalmazni.
4. Az oktatáshoz szükséges készítmények s eszközök szereztessenek meg, és a szükséghez képest szaporítassanak és jó karban tartassanak, hogy a felszerelés hiánya miatt az oktatás ne szenvedjen.

Ide tartozik az élet és kórtan késérletekre szükséges felszerelés, melyeket csupán csak az állatokon lehet bizvást tökéletesen véghez vinni: de a melyek nemcsak az állatorvoslást, hanem az ember gyógytant is gazdagítják.

Ami az első és második feltételt t. i. az alkalmas tanárokat illeti; erre nézve bátorkodom elhatározottan állítani, hogy az állatorvosi intézetnél most alkalmazott, vezetésem mellett képzett két egyén, Dr. Szabó Alajos és Galambos Márton sebész mester minden tulajdonokkal bírnak a nehéz feladatnak megfelelni;tisztá meggyőződésemből bátorkodom a pesti állatorvosi intézethez dr. Szabót második tanárnak, Galambost pedig mellettesnek ajánlani, mert ezen két egyén mindenik a maga szakában helyét tökéletesen betölti, s mostanság nehezen vagy éppen nem is kipótolható.

Az elsőnek kötelessége volna az előkészítő elméleti tanokat előadni, mit már eddig is 2 évig tökéletes eredménnyel tett; a másodiknak az intézet készítményeit, eszközeit, gyűjteményeit s a házi gyógyszerért kellene rendbe tartania, e mellett a bonczoló (prosector) kötelességeit teljesíteni és így boncztani készítményeket kiállítani a szükség esetében az egyikét vagy másikat a tanárok közül helyettesíteni.

A mostani két segéd (assistens) helyett akkor elegendő lenne egy is; s ennek kinevezése mostanig divatló szokás szerént minden 2 évben történik, hogy ez által több egyénnek adassék alkalom magokat az állatorvostanba tökéletesen kiképeztetni, hogy belőlök alkalmas vármegyei s kerületi állatorvosok válhassanak.

Mínthogy az állatorvoslási intézetnek ebbéli egyszerű, de a legközelebbi években mégis kielégítő elrendezése mellett külön igazgatóra nincs szükség: a tanárok öregebbike, aki gyakorlati tanok előadásával és a kórodai oktatással foglalatoskodik, egyszersmint az intézetnek igazgatója is legyen. Ebbéli tisztje következtében köteles ő az intézetben lakni, minden előforduló törvényszéki s rendőrségi eseteket elintézni, s az intézetnek minden ügyei fölött örködni, melyek a tanrendszer módjára a betegek ápolására, meg az intézeti kovács műhelynek kezelésére vonatkoznak.

Az intézetnek előbb volt tanító kovács 300 frt-nyi fizetésen kívül a kovács műhely tiszta jövedelmének még 10 % kapta, és mesteri joggal Pest városában még egy külön saját műhelyt is tarthatott, mert évi díjából mint családos ember meg nem élhetett. Mínthogy pedig ennek halála következtében ez állomás újlag megürült, alulírott azt indítványozta, miszerént a tankovácsnak ezentúl engedtesék meg, hogy hivatalos foglalatossága mellett külön saját műhelyt is tartson, mert kétséget sem szenved az, hogy ő inkább polgári és csupán az ő zsebébe jövedelmező hatáskörének kiterjesztésén fog törekedni, mintsem az intézet érdekeivel törődni. Hogy azonban ezen oktató kovács minden idejét és szorgalmát csak az intézet javára szentelhesse, azt is indítványoztam, hogy a saját műhely jövedelmének pótlása fejében 100 frt-ot s így 400 frtnyi évi fizetést kapjon.

Elődöm idejében az intézetnek csak igen kevés beteget (évenként 30-40 darabot) ápoltak, most azonban a betegek évi száma soha sincsen 500 alatt, s voltak évek, melleken át 600-nak s még többnek is nyújtott segélyt az intézet. A betegek ápolásával foglalkozó 2 szolgának tehát most sokkal több a tenni valója mint az előtt; s igen szükséges volna, hogy melléjük egy harmadik is alkalmaztatnék. Mínthogy azonban ennek számára az intézet szoros épületében lakást ki nem állíthatni; alólírt azt véli, hogy az ápolók száma ugyan ne szaporítassék, hanem inkább, hogy az eddigieknek 120 frtnyi fizetése 200 frt-ra emeltessék, - s e somma olyan, melyet ezen megerőltető s veszélyes foglalatosság mellett, tekintetbe véve az eddigi drágaságot, éppen nem lehet nagynak mondani.

Az intézetnek műszerekkel s egyéb készülékekkel való felszerelését illetőleg meg kell vallanom, hogy eddigelé az éppen semmivel nem bír ami abban megkívántatnék. Mindazáltal azt hiszem, hogy a fölöslegesnek és haszontalan fényűzésnek elkerülése mellett 1200 frt-tal mindazt meg lehetne szerezni, amit a tanítás, az előforduló műtételek, meg a betegeknek ápolása és gyógyítása igényel.

A használat közben elkopott műszereknek tisztítására és kiigazítására, az elkerülhetetlen élet-kórtani kísérletekre és műtételekre, mint is új műszerek utólagos beszerzésére s. a. t. évenkénti 300 frt elkerülhetetlenül szükséges.

Ami az épületet magát illeti, amelyben jelenleg van az állatorvoslási intézet, az éppen nem alkalmas az intézet céljának előmozdítására; s csak könnyen átlátja mindenki, hogy egy külön e célra építendő ház első s elkerülhetetlen szükségünkhöz tartozik. Minthogy azonban egy részt az intézet épületének eddigi birtokosával kötött szerződés még 7 évig tart, más részt pedig a fűveszi kertnek elrendezése meg a kórodáknak építése és belőrendezése nem csekély időt és pénzt igényel: az állatorvoslási intézetet magába fogadandó épület tervének elkészítésére még utólagosan is ráérünk. Addig is czélszerű volna ezen épület számára a czélnek megfelelő telket kikutatni és megvenni, miután évről évre nehezebb s drágább leend annak megszerzése.

Ezek mellett igen tanácsos volna az, hogy a magyarok mások példájára már egyszer okulnának. Ezokból a legnevezetesebb állatorvoslási intézeteket valamely dologhoz értő állatorvos által kellene meglátogatni, hogy aztán annak visszatérésével mindegyikből a legjobbat kiszemelvén mindazt nálunk egy intézetben egyesítenők.

Az állatorvos növendékeknek felvételére nézve két osztályt kellene megkülönböztetni.

Fölvétetnek ugyan:

1. Oly egyének, akik a természettudományokban már járatosak. Ezek a két évig tanfolyamban veendének részt, s melyben tökéletes és minden állomásra alkalmas állatorvosokká képeztetnek. Hogy a tökéletes állatorvosokká kiművelendők már kitanult ember orvosok legyenek, az éppen nem szükséges; sőt még azt merem állítani, hogy az az állatorvoslásra nézve némi tekintetben még káros is.

Nem szükséges az azért, mert a természettudományokban járatos növendék az állatorvosláshoz tartozó tanokat éppen oly jól foghatja fel s tanulja mint az orvos növendék az ember orvoslási tudományokat; amaz tehát nem kevesebb tökéletességre vergődhetik az állatorvoslásban, mint ez az emberorvoslásban. Ennél fogva az ember gyógytan az állatorvoslásnak előtana gyanánt egyáltalában nem szükséges.

De káros is ezen az Austriai tartományokban szokásba vett eljárás; mert az ember orvos tán egészben más rendszer szerént képeztetvén, az állatorvosi tanokba ellentmondásnak tetsző

elveket nem szívesen fogadja el, és sokat kell felejtene az ember gyógytanból, hogy tökéletes állatorvos váljék belőle. Ha ezen felül még azt is tekintetbe vesszük, hogy az ember orvos, kivált nálunk, ahol az állatorvoslás még korántsem áll a tudományok közt azon helyen, s mely azt tulajdonképpen illeti, magát állatorvosnak mondani szégyenli, s e tudománybani jártasságát a hol csak lehet, megtagadja: az állatorvoslás ily növendékektől valóban nem sokat reménylhet, s a mezei gazdagság, melynek alapja az állatorvoslás, tőlük nem sok hasznot várhat.

Mindazon által egyik orvosnak sem tilthatjuk meg, hogy ő az állatorvoslást is hallgassa, sőt inkább ilyeneket, ha a tudományt éránt is szeretettel viseltetnek álladalmi orvosokká lehetne képezni, akinek mind a két tanban jártasoknak kell lenni. Mert az, hogy az országos főorvos és a vármegyei főorvosok, a kik ha nem tanult állatorvosok, a szakhoz mitsem értenek, a melléjük rendelt állatorvosoknak utasításokat adjanak, ez, mondom az ép észnek s azon felséges elvnek mond ellent, mely szerént „...minden hivatalok csak szakértők által képviseltethetnek...” a mely mégis az orvosi ügybeni javaslatnak első tételét teszi.

2. Az állatorvosi tanfolyamra fölveendők még a kovácsok, a kik mesterségüket egykor mint mesterek vagy más módon nyilvánosan akarják üzni. Ezek számára a tanfolyam csak egy évig tart; ők csak a lovak betegségeinek gyógyítására vonatkozó tanokat hallgatják, ennél fogva ló-orvosok lesznek.

Ide tartoznak a lovas ezredeknél meg a magyar vontató katonáknál alkalmazott gyógykovácsok is, a kik eddiglé a bécsi intézetben képeztettek. – Erről a hadiministeriumot értesíteni kellene, hogy az egyes ezredektől e célra kiszemelt egyének tanulmányaikat már a jövő tanév elején kezdhessék meg. Ezeknek szállásozásáról illetőleg a legközelebbi katonai laktanyában lehetne rendelkezni. Ezen katonai gyógykovácsok aztán az illető lovas ezredeknek egyes zászlóaljainál (Escadron) nyervén alkalmazást, az ezredi állatorvosnak vezérlete alatt álljanak. Ez utóbbinak tökéletesen kiképzett állatorvosnak kell lennie, hogy az előforduló törvényszéki s rendőrségi állatorvoslási eseteket szakértő önállósággal intézhesse el.

Az ezredi állatorvosok az orvosi bizotmány (Medicinal Collegium) állatorvosi szakosztályának, ennek hiányában pedig a Magy. állatorvoslási intézet igazgatójának vannak alárendelve; - ahová is ők hónapi, félévi, s egész évi jelentéseiket küldendik be.

71.

Pest, 1848. jún. 8.

Az Orvosi Kar bizottságot küld ki egy Dispensatorium (Gyógyszerkönyv?) kidolgozására.

Az elnök előrejelezvén, mikép az ipar és kereskedelemi Minister Úrhoz vett azon előterjesztésére, miszerint az elavult és se a tudomány kifejlettebb jelen állásával többé össze nem hangzó, se a kor szükségait ki nem elégítő és helybeli körülményekkel meg nem egyező Dispensatorium helyett, egy újabb tudományos elveken alapuló, a tudomány mindinkábbé haladásának megfelelő, és a lehetőségig Magyar Hazánk körülményeihez alkalmazandó Dispensatorium kidolgozása mulhatatlanul szükséges lenne; - melly megkeresés nyomán az előterjesztő elnök a szükséges intézkedések megtételére utasított.

Ennek folytán a kérdésben forgó Dispensatorium kidolgozására Schmidt János Orvostudományi Dékán elnöke alatt, következő tagokból: Tognio Lajos – Sadler József – Sangaletti Edvárd – Tessényi Zsigmond – Hollmann József a Budapesti gyógyszerészeti testület előljárói, - Boor Károly, a pesti, és Grünberg Ferencz budai gyógyszerészek, és a mennyiben szükséges volna, Csögel János és Kochmeister Frigyes, pesti kereskedőkből álló választmány neveztetett ki, azon utasítással, hogy működését minél előbb meg kezdvén és buzgó iparral folytatván, azt hová hamarébb bevégezni és az Orvosi karnak bemutatni siessen.

72.

Pest, 1848. júl. 19.

Zlamál Vilmos báró Baldacci tüzérezredeshez írt levelében állatorvosokat ajánl a tüzérezrednél szervezendő társzekeres osztályhoz.

A magyar tüzérezredhez megkívántató társzekeres osztálynál megalakítandó két állatorvosi állományra folyamodó egyének illető folyamodványait ezennel ide 6 csomóban csatolván, a következő egyéneket legalkalmasabbnak vélem, és pedig:

1. a főállatorvosi állomásra:

Visöly Ferenczet, melly 32 éve, Nagy-Károly Szathmár Vármegyéből született, magasabb műveltséggel bíró s ennél fogva annyival inkább fő-állatorvosul ajánlható, minthogy hivatala s kötelessége a beteg állatok orvoslásán kívül azt is foglalandja magában, hogy a

szükséges orvosi szereket, valamint a vasat, szenet, patkószegeket, szerszámokat s a többi kellékeket kezelje, s arról bizonyos időszakokban számot is adjon.

2. a gyógy-kovácsi állomásra:

Vassas Antalt, melly 46 éves, Dorogházából születésű, kiváltkép azon okból volna ajánlható, minthogy már 17 évig szolgált a Nádor huszárok ezredében, mint vasaló s gyógykovács. Azonban el nem hallgathatom ama fontos körülményt, miszerint ezen egyén előbbi hivatalából mint invalidus elbocsáttatott. Ha ezen körülménynél s koránál fogva is kifogás volna ellen, akkor helyette

Nagy Józsefet, 23 éves Báthmonostori Bács vmből születésű, igen derék, okleveles gyógykovácsot lehető legnagyobb bizodalommal lehetne alkalmazni.

A ki nem nevezett egyének irományait hozzám visszautasítani kérem.

73.

Pest, 1848. okt. 19.

Szász Károly vallás- és közoktatási minisztériumi államtitkár Balassa János orvoskari igazgatót bízza meg a tábori sebészi tanfolyam megszervezésével, s egyben intézkedik a tábori kovácsok tanfolyamának megindításáról.

Azon értekezések folytában, miket a f. é. nov. 1^{vel} megkezdendő tábori sebészi rövid tanfolyamra nézve önnel tartottam, tudósítom, mikép ezen tanfolyam egész kezelését önnek tehetségire és hazafiságára bízom.

Ön előtt nyitva az út a hazának különös szolgálatot tenni.

A tábori kovácsok, és hadi szolgálatra készülők számára elrendelt tanfolyam először f. é. octóber 21^{ki} délelőtt 10 órára az országházhoz meghíva vannak, kölcsönös értekezésre a megállapítandók megállapítása, és kihirdetendők kihirdetése végett.

Ön is szívesen lesz látva.

74.

Pest, 1849. febr. 24.

Balassa János kari igazgató felszólítja Zlamál Vilmos tanárt, hogy 24 hallgatónak tanulmányaik folytatása iránti kérvénye ügyében tájékozódjon és a kovácstanfolyamot lehetőleg március végéig fejezze be.

Stáhly országos egészségi ügy n. igazgatójátul 16^{ik} szám alatt hozzám intézett irat érelmében és következtében, hivatalosan tudósítom önt, hogy a Magyar országai Kir. és polgári Közigazgatás elnökétül, Schvanner György és Kovács Lajos kovácstanulók folyamodványára határozatott:

hogy az idecsatolt folyamodványt, mellyet Schvanner és Kovács más 24 tanulótársaik nevében írtak volt, irassa ön alá egyenként a többiek által, hogy a névjegyzékes folyamodványt mint meghagyatik – felsőbb helyre felterjeszthessem;

hogy a folyamodók Martius végéig a mennyire lehet, patkoló kovácsokká képeztesse ki; és

hogy a tanfolyam végeztével mint patkoló kovácsok, a mennyiben azoknak egyik vagy másika ellen, semmi észrevétel nem forogna fenn, bizonyítványokkal láttassanak el, mellyek ön által és általam mint karelnök által fognak aláíratni.

75.

Debrecen, 1849. máj. 7.

Klapka György helyettes hadügyminiszter utasítása a pesti szállítási parancsnokságnak, hogy az Egyetemen megnyitandó állatorvosi tanfolyam hallgatóinak a tanfolyam idejére havi illetményt biztosítson.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium rendeletébül Június havára Pesten egy állatorvosi tanfolyam nyittatván meg, arra kibotsatott rendeletem folytán; mint a hadseregbül katonai, mint az ország törvényhatóságai útján polgári kovács legények fognak küldetni, mire nézve a szállítóházi Parancsnokságot oda utasítom, hogy az ekként hiteles küldetési levéllel érkezőket a három hónapig tartó tanfolyam ideje alatt 15 pftnyi havi illetménnyel ellátni el ne mulassza.

76.

Szolnok, 1849. máj. 2.

Vinkovits József „állati főorvos” a vallás- és közoktatásügyi miniszternél oktatónak jelentkezik a pesti Egyetemen megnyitandó állatorvosi tanfolyamra.

Mint a közlöny 99^{ik} számában közrendeletül téve van, hogy e folyó év Június 1^{étől} a kór ápolói oktatás orvosi szigorlatok meg nyittatni fognak, az ottani tanfolyam kívül belül három hónapra tartandónak lenni rendeltetett, ha netalán még az orvosi Tanárok sorából valamely egyén hiánzanék, azok felvetésében magamat besoroztatni kérem.

Megkívántató esetre az illető oklevelekkel magamat beigazolandó.

Ki is egyéb iránt mély tisztelettel maradván

a Tisztelt Vallás- és Közoktatási Minister Úrnak

leg alázatosabb szolgája

Vinkovits József

állati főorvos

77.

Debrecen, 1849. máj. 17.

Horváth Mihály vallás- és közoktatásügyi miniszter megküldi az állatorvosi intézet igazgatójának Vinkovits József ajánlkozó levelét.

Vinkovits József állati főorvos folyamodványa, melyben magát az állat gyógyintézetnek tanárává kineveztetni kéri, önhöz a végett tétetik át: miszerint folyamodó kérelme iránt – az említett intézetnél szükségelt tanári állomások betöltése iránt teendő felterjesztésében figyelemmel legyen.

78.

Debrecen, 1849. máj. 22.

A Hadügyminisztérium egészségi osztálya megküldi Zlamál Vilmosnak a tábori kovács tanfolyamra általuk ajánlott hallgatók névsorát.

Ágoston István, Balogh Ádám, Cseresnyák János, Czakó József, Fejes György, Fölnagy János, Rogyák András, Kemény Sándor, Mayer Miklós, Nagy József, Pápai Pál, Povácsanyi Mihály, Som János, Szegi István, Szép Mihály, Sekaller Mihály, Sebők Benjámin, Varga Márton, Uszarovics Máté, Vinkovics Antal, Léva Márton, kovácslegények ajánlással benyújtott folyamodványaik ügyében Tanár úr ezennel felszólítatik, hogy őket a megindítandó tanfolyamra fölvenni, s a pesti szállító parancsnoksághoz, melly nekik a tanulás idejére fejenként 15 pft illetményt fizetend ki, - annak felvétele végett utasítani szíveskedjék.

79.

Debrecen, 1849. máj. 26.

A Honvéd tüzérség parancsnoksága újabb névsort küld a tábori kovács tanfolyamra beiskolázandó hallgatókról.

A hadügy Minister rendelete következtében az országos baromorvosi Tanodába következő egyének küldetnek az álladalom költségire, u. m. Király József, Lélek János, Egri Gábor, Gáll Mihály, Vetésy István, Szanka Gábor, Horváth János, Sütő Ferencz, Gombócz Ferencz, Varga Mihály, az ott létező szállító ház parancsnokságtól által venni. Megkéretik azon Tanoda Főnöke a megnevezett egyéneket, a szükséges baromorvosi tudományok betanulása végett, a megnevezett Tanodába felvenni, és ha azon egyének közt olyan találkozna, ki nem volna hajlandó a megnevezett baromorvosi tudományra, tüstént a tüzéri hadszertárhoz, vagy pedig a tüzéri ütegek mellé mint kovácsot által adni szíveskedjék.

80.

Pest, 1849. jún. 4.

A pesti nemzetőrség főparancsnoka közli az állatorvosi intézet igazgatójával, hogy egyelőre nincs módja az intézeti személyzetet teljesen mentesíteni a nemzetőri szolgálat alól.

Május 31-én Kormánybiztos Irányi Dániel Úr, magy. or. egy. állatgyógyintézeti igazgatójának folyamodását, a pesti nemzetőri főparancsnoksághoz utasítván, melyben az Állatgyógyintézet összes személyzetét minden nemzetőri szolgálattól felmenteni kérvén, e tárgyban megkeresése folytán, hivatalos tisztelettel válaszolom, miután újabb n. őri reorganisatiója és annak rendszerűbb hozzáadó törvény előttem még esmérletlenek, hatalommon túl lévén n. őri egyéneket a szolgálatból felmenteni, a tekintetben legrovidebb lenne a belügyministeriumhoz a hová ezen n. ö. osztály tartozik folyamodni, addig is még folyamodásának eredménye közöltetik tekintettel leendek ezen intézet éránt, miképp csak könnyű szolgálatokra alkalmaztassanak.

81.

Pest, 1849. jún. 16.

Horváth Mihály vallás- és közoktatási miniszter jelentést kér az állatgyógyászati tanfolyam megindításáról.

Ez idei június 8^{án} tett felterjesztésből arról értesültem miszerint az állatgyógyászati előadásokra szükséges lak végett a gazdasági egyesület elnökével értekezett és hogy e laknak a köztelken leendő felvétele iránt se jelenben se jövőendőben biztos reménye nincs. – Az e tekintetben felhozott okai alapján ez uttal egyedül arra nézve utasítom önt határozottabb jelentésre – hogy , miután az állatgyógyászati előadások megindítása s az e célra megkívántató lakhely kibérlése és a felszerelés önre bízott, - az állatgyógyászati leczkék megindítottak e? hol tartanak, ha folyamatba mentek; és az előadásokat hallgató tanulók létszáma mennyire rúg?

82.

Pest, 1849. jún. 17.

Flór Ferenc a Hadügyminisztérium Egészségi osztályának vezetője értesíti Zlamál Vilmost a gyógykovácsoknak a honvédségbe való besorolásának módjáról.

Folyó hó 17^{én} kelt fölterjesztésére, mellyben a 16 huszár ezredhez annak állítólagos hiánya pótlásául három gyógykovácsot kineveztetésül az osztályhoz utasít, - ezennel válaszoltatik: miszerént Sinay Lajos főhadnagy állításának valótlanága már csak onnan is kitünvén, mert a Pesti intézet növendékei közül Dolter, és Rác éppen a 16 huszárezredhez nevezettek ki, – ennél fogva a kineveztetésül fölterjesztett három gyógykovács, az ezredhez annál kevésbé neveztetetik ki, nehogy a jelenleg rendelkezésünkre álló gyógykovácsok csekély számánál fogva, más ezred szükséglete egyszer pótolhatatlan maradjon. – Különben értesítetik Tanár Úr – miszerint a még be nem sorozott gyógykovácsok, Június 1^{étől} járó illetménnyel fognak az ezredhez kevés napok múlva beosztatni.

83.

Pest, 1849. jún. 18.

Zlamál Vilmos az állami szállító hivataltól kéri a tábori gyógykovács tanfolyam hallgatói részére az illetmények kifizetését.

Az állami költségen tábor gyógykovácsok képzésére f. é. Június elején nyitott pályára a hadügyministeriumi fölszólítás következtében 89 egyén jelent meg, kiknek a névsorát ide mellékelni szerencsém vagyon.

Ezen egyének közül:

a hadtestek által küldöttek	16
a Vármegyei, városi s községi hatóságok által küldöttek	<u>72</u>
összesen:	88

Szíveskedjék tehát tisztelt szállító Hivatal, a tábori gyógykovácsi pályára felvett tanítványokra nézve kibocsátott ministeri rendelvény értelmében azon egyéneknek járuló 15 pftnyi havi segély díjnak kifizetéséről gondoskodni.

A polgári legények közül 10-en Debreczenben vétettek fel, amiatt megvizsgáltatván fel is eskettettek, 20 pftnyi foglalót ki is kaptuk, valamint azon ígéretet is nyertek, hogy ruhájukról s az iskolai könyvekről is az álladalom gondoskodni fog.

Felkérem ezek szerint tisztelt szállító hivatalt, szíveskedjék a még fel nem esketett tanítványokat az eskühöz bocsátani, s nekik a még hátralévő 20 pftnyi foglalót kifizetni.

A mi pedig az összes tanítványok felruházását illeti, azonban elég volna, ha legalább minél hamarábban nyári öltözetet kaphatnának.

84.

Pest, 1849. jún. 20.

Zlamál Vilmos kéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy az intézet teljes személyzetét mentesítsék a nemzetőri szolgálat alól.

Miután a vallás- és közoktatásügyi minister rendeletéből f. év június 1-jétől a pesti egyetemi állatgyógyintézetben tábori gyógykovácsokat képző tanfolyam kezdetett meg, melly az állatgyógyintézet összes tanító személyzetét annyira igénybe veszi, hogy annak tellyes lehetetlen kötelessége elmulasztása nélkül még a nemzetőrségi szolgálatokat is teljesíteni, azért kérem Minister Urat, méltóztassék az állatgyógyintézet összes személyzetét a nemzetőrségi szolgálattól felmenteni.

Kérésem teljesítését annál is inkább reménylem, miután az intézet személyzete a nemzetőrségi szolgálattól az előbbi Ministerium által is felvult mentve.

85.

Pest, 1849. jún. 20.

Szabó Antal a pesti katonai szállító hivatal parancsnoka közli, hogy csak a honvédség által kirendelt gyógykovács tanfolyami hallgatók ellátásának fedezésére van felhatalmazása.

A folyó hó 19^{én} hozzám intézett hivatalos tudósítása következtében vagyon szerencsém válaszolni, miszerint ide rekesztett hadügyminisztérium által nyert kegyes parancs folytán a Szállító hivatalnak a Gyógykovácsok irányában, csupán azoknak havonkénti 15 pforinttali ellátására vagyon felhatalmazva, annál fogva véleményem szerint a gyógykovácsokat illető többi megkívántató szükségletek úgy szinte felesketésök és elszállásolások eránt a hadügyminisztérium egészség osztálya főnökénél eszközendő.

86.

Pest, d. n. (1849. június vége?)

Aláírás nélküli, de nyilvánvalóan Zlamál Vilmos által fogalmazott előterjesztés Kossuth Lajos kormányzó államelnökhöz az állatorvosi oktatásban és az intézetben feltétlenül bevezetendő változásokról.

Tisztelt Kormányzó Úr!

Kötelességemnek tartom a közteleknek állatgyógyintézet számára szándékolt, de nem sikerült megszerzése felett tisztelt Kormányzó Urat annyival inkább értesíteni, mivel az állatgyógytudományban, mind anyagi, mind szellemi tekintetből szükséges reform csak Öntől várható, aki valami dolog, vagy intézkedésnek szükségét belátván segíteni is szokott.

A Köztelek eladására oly kész volt Gróf Károlyi Úr (= Károlyi György gróf?). ezen jó akaratával oly hamar felhagyott, hogy két héttel később a vevés minősége felett vele akarván értekezni, azt kaptam válaszul, hogy a köztelek egyáltalában el nem adható. A közgyűlés kihirdetése tehát elmaradt, s lett egy bizottmányi ülés, amelyben a fentemlített Gróf Elnök Úr az egyesületi pénzügy szomorú állapotját előadta, a társulati titoknok, Török János Úr ellenben vigasztalta a bizottmányt avval, hogy az 1849-ki álladalmi budgetben a gazdasági társulat részére mintegy harmadfél ezer forint vettett ki, s hogy tehát az egyesület a végveszélytől, így tehát a köztelek eladásától is mentve vagyon.

Ami pedig a közteleknek Gróf Elnök Úr által oly nagy készséggel írásban megígért ideiglenes használhatóságát illeti, meg lőn határozva, hogy egyedül három hónapra megengedhető. Minthogy pedig a használatra engedett lokálék (= épület) helyreállítása a mesterlegények hiánya miatt bizonyos időre meg nem határozhatóan könnyen 5-6 hétre is elhalasztatható volna, minthogy pedig más részről a június hó elejére határozott oktatásról rögtön kellett gondoskodnom, ez okból a néhány ezer forintnyi költséggel járó, a célt nem érő köztelek kölcsönvévessel felhagytam, s az előadásokat jó idején indítottam az egyetemi épületben minden, legkisebb költség nélkül. Az igaz, hogy az istállókkal igen szűken vagyunk, de a köztelken is azokat előbb helyre kellett volna állítani.

S így Kormányzó Úr felséges gondolata, s az állatgyógytudományok atyáskodó gondoskodása fájdalom megsemmisült. De Kormányzó Úr jó gondolatainak kútforrása kimeríthetetlen, s azért erősen bízom, hogy honunk szükségének megfelelő, s az ország dicsőségére méltó állatgyógyintézetről, s így az állatgyógytudomány anyagi kellékeiről nem sokára gondoskodva leszen.

Midőn az állatgyógyintézetnek oktatási tekintetben az emberorvosi kartóli elválásáért, ami a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr által végbevitetett, Kormányzó Úrnak legforróbb hálát nyilvánítom, nem lehet nem tennem azon észrevételt, hogy az oktatás magában az egész állatorvosi ügynek úgyszólván csak az eszméleti (= elméleti) része. Az oktatás erőt állít ki, de ha az erő rosszul kezeltetik, nem hajthat hasznot a legcélszerűbb oktatás sem, s míg az állatorvosi ügy tökéletesen el nem válik az emberorvosi ügytől, s míg nem kezeltetik a dologhoz értő állatorvosok által, a kiállított erő (az állatorvosok és gyógykovácsok kiképzése) semmivé válik.

Én bizonyosan tudom, hogy igen sok gyógykovácsok hiányzanak a hadseregben, hogy példának okáért a Hunyadiakhoz 2, a Bocskaiakhoz 4, a Károlyiakhoz 4, s az Atillaiakhoz még több gyógykovács szükségeltetik, s még sem rendeltetnek oda, ámbár az ostromállapot alatt kiképzett, s a hadügy egészségi osztálynak általam már május derekán bejelentett gyógykovácsokból még 9-en is várva várják alkalmazásukat, s költségből már régen kifogyván nem tudnak mit csinálni. Az állatorvosi egyének elhelyezése is oly hiányos, hogy ott, ahová gyógykovácsot kellene alkalmaztatni egy állatorvos teng, s ahol állatorvosra (aki nem kovács) legnagyobb szükség volna, ott gyógykováccsal kell megelégedni. Továbbá minden tábornok, ezredes, kapitány, ütegparancsok szakteljes (?) egyéneket nem kapván az illető minisztériumtól, maga fogad minden jöttment falusi kovácsot, mindenki nézete szerint fizetést ígér, s így jön az is, hogy a gyógykovácsok fizetésében legnagyobb zavar uralkodik. A gyógyszerekről, s a lópatkolás kezeléséről nem is akarok szólni.

Távol legyen tőlem, mintha én ezennel a hadügyegészségi osztályt akarnám okozni, ezen osztály Főnökének elég dolga van az emberi hadorvosok kiállításával, s a legjobb akarat mellett is az oda tolt, reá nézve idegen, s előtte ismeretlen állatorvosi ügyet nem kezelheti célszerűen. Hogy ezen körülmények közt az álladalom, s különösen a hadsereg nagyon szenved s még inkább szenvedend, magától értetik, mi okból is e bajon segíteni kell, s annyival inkább, mert segíteni lehet.

Mіндеzen bajnak az oka, mert a reformok ez idejében, még most is rólunk nélkülünk rendelkeznek. Szüntessék meg az ok, s a baj magától megszűnik, azaz: Sziveskedjék Tisztelt Kormányzó Úr az állatorvosi ügynek minden tekintetbeni önállóságát elrendelni! A jelen időszakban, ahol mindenki szabadság után sóvárogván, az idegennek zsarnok bilincseit lerázza, ezen időszakban, amelynek szellemét senki e világon nem fogta fel annyira, mint Ön Tisztelt Kormányzó Úr, az általános átalakulás ezen időszakában, teljes reménnyel vagyok, hogy Tisztelt Kormányzó Úr nem fogja túrni, miszerint egy tudomány, amelynek a közjólét annyit köszönhet, még tovább is a hozzá nem értő emberorvosok gyámsága alatt nyögjön.

Ha tisztelt Kormányzó Úr ezen igazságos kérésemet pártolja, s irántam bizodalma vagyok, szerencsésnek fogom magamat tartani s az átalakítási tervet legrövidebb idő alatt fogom Tisztelt Kormányzó Úr eleibe terjeszteni. Aki egyébiránt mély tisztelettel vagyok Tisztelt Kormányzó Úrnak kész szolgája.

Dokumente zur Geschichte des Instituts für Tiermedizin

Teil II.

1817 – 1849

Die Bibliothek der Veterinärmedizinischen Universität veröffentlichte vor 4 Jahren, im Jahre 1987, aus Anlass des 200. Jahreswende ihrer Gründung die wichtigsten Dokumente des ersten 3 Jahrzehnten der ungarischen tierärztlichen Bildung, die hauptsächlich im Archiv der Veterinärmedizinischen Universität aufbewahrt werden. (Dokumente zur Geschichte der veterinärmedizinischen Ausbildung in Ungarn I. 1786–1816. Zusammengestellt von Ilona Bakonyi und Iván Gábor. Budapest, 1987. In ungarischer Sprache.) Es wurde schon im Vorwort angegeben, dass diese Serie in mehreren Details fortgesetzt und um den Forschern eine spezielle, sehr typische Quellenpublikation in ungarischer Sprache zur Verfügung zu stellen.

In diesem Band werden die in der Zeitperiode 1817–1850 entstandene Schriften publiziert. Diese Schriften sind ausnahmslos im Archiv der Veterinärmedizinischen Universität aufbewahrt. Die Archivalien dieser Zeitperiode – ebenso wie die im vorigen Band veröffentlichte Schriften – sind bis zu unserer Zeit auffallenderweise lückenlos geblieben. Da aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhundert – mit Ausnahme des Botanischen Gartens – keine Dokumente eines medizinischen Institutes oder Lehrstuhles erhalten blieben, so unterliegt es keinem Zweifel, dass diese Dokumente einen nicht verachtenden Schatz vertreten. Deswegen haben wir die Schriften nur aus dem Archiv unseres Institutes ausgewählt, obgleich wir Bescheid wussten, dass wir aus den Schätzen des Ungarischen Staatsarchives noch sehr viele wertvolle Dokumente entlehnen könnten.

Die wichtigsten Ereignisse und charakteristische Probleme werden in diesen Dokumenten sehr gut vorgeführt, darum haben wir von Hereinziehen anderer Quellen abgesehen.

Bearbeitung und Zusammenstellung des Quellenmaterials

Das Archiv des im Rahmen der Medizinischen Fakultät angehörenden Tierärztlichen Instituts ist so reichhaltig, dass es könnte die Rede nur von einem Auswählens sein. In diesem Band werden Dokumente in kleinerer Zahl aber in grösserem Umfang publiziert. Beim Auswahl war unsere Absicht solche Schriften vorzulegen, die mit der Entwicklung (oder gar Stagnation) des Institutes mit Art und Weise des Unterrichtes mit der Reform der Bildung verknüpft sind. Wir legten besonder Wert nicht auf der Praxis der Tierarznei sondern auf die Geschichte der tierärztlichen Bildung und obgleich es aus wissenschaftlich geschichtliche Aspekte hätten wir leicht auch andere Quellen aussuchen können. Nur in zwei Fällen legten wir die Priorität der streng genommenen Hochschulwesens beiseite. Es wurden hier einige Dokumente in Verbindung mit der frühzeitigen Bekämpfung der Orientalischen Vieh-Seuche veröffentlicht, weil in diesem Fall die Arbeit Vilmos Zlamals als Hochschullehrers und als Wissenschaftlers nicht von einander getrennt werden konnte. Reichlicher haben wir aus dem Quellenmaterial der Revolutionszeit 1848/49 entnommen, das wird wohl aus dem Gesichtspunkte der politischen Geschichte rechtfertigt. Wir konnten natürlich aus dieser Zietalter auch nicht alle Schriften in unseren Band aufnehmen. So zum Beispiel an der Sammlung der seitens der Militär-Abteilung des Gouverneur-Amtes von Major Sándor Asbóth eingereichter Vortrag über die Unterbringung des Instituts in die Herrschaft Promontor (Sign. des Originals: MOL H-62. 1849:1025) Schriften aus der Zeitperiode nach 1849 werden im Band nicht einbegriffen, erstens weil, dieses Jahr eine Periode abschliesst, zweitens weil aus dem Jahre 1850 nur unbedeutende, uninteressante Schriften im Archiv des Instituts vorhanden sind. Sprache der Schriften zwischen 1817–1844 ist meistens lateinisch einige sind in deutscher oder in ungarischer Sprache verfasst. Nach dem Herbst 1849 überwiegen die deutschsprachige Dokumente.

Als Ordnungsprinzip konnten wir nur die chronologische Reihenfolge betrachten. Die undatierten Schriften konnten wir nur am Ende des festgestellten Jahres einreihen. Die Schriften wurden mit Reihennummern versehen und so geordnet. An den Anfang eines jeden geben wir den Ort und Stelle und das Datum der Anfertigung an. Nachdem fassen wir in einer kurzen Regeste den Inhalt des Dokumentes zusammen. Wir lassen die stereotypischen Anrede- und Schlussformel sogar manchmal auch die unbedeutende Details aus dem Texte. Im Mangel einer Signatur oder einer genauen Protokollnummer können die Schriften aufgrund des Datum eingeordnet werden. Die das Personal des Instituts vorstellende Tabellen oder die Stellenangebote nicht in tabellarischer Form zusammengestellt, sondern die einen Person betreffende Stelle des Textes haben wir in einem Absatz gefasst, ohne Veränderung des Textes. Zwischen den Texten vor und nach 1844 wird der Leser einen Unterschied feststellen können: die vor 1844 entstandenen Schriften wurden in lateinisch oder deutsch abgefasst, sie wurden sie auf ungarische übersetzt, die nach 1844 in

ungarischer Sprache verfasste Texte liessen wir in den ursprünglichen Form damit die ursprüngliche Reformstil unversehrt bewahrt wird.

Wir waren uns bemüht bisher unbekannte oder nicht publizierte Texte auszuwählen. In den letzten Jahrzehnten aber wurden manche Schriften in Detail oder gar in vollem Umfang veröffentlicht. Hier soll nur an die Tätigkeit des Professor Gyula Magyary-Kossa hingewiesen.

Es wurden zwei solche Dokumente hier in diesem Band wieder veröffentlicht, die von Ilona Bakonyi schon publiziert worden. (Magyar Állatorvosok Lapja – Jg. 1987.)

Wir wollten von der Veröffentlichung dieser Schriften deshalb nicht absehen, damit den Lesern diese hochinteressante Dokumente in einem Band zusammengefasst werden. Die Regesten der Dokumente sind in deutscher Sprache am Ende Bandes übersetzt.

Notizen zum Quellenmaterial

Unser Band macht den Leser mit der drei Jahrzehnten von Absolutismus bis zur ungarischen Revolution und Freiheitskampf 1848/49 bekannt, das heisst mit der aufregendsten Zeitperiode des „ungarischen Reform-Zeitalter“ aus dem Gesichtspunkt der Tierarzneiwissenschaft bekannt.

Diese Periode kann mit den Namen von Professor Hoffner und Zlamal charakterisiert werden. Beide waren vertreffliche Figuren der ungarischen Tierarzneiwissenschaft. Aus den hier publizierten Quellen können wir ins Leben des Instituts das unter kärglichen Umständen, immer mit Unterbringungsproblemen, oft auch mit Kleinigkeitskrämerei umgeben wurde, Einblick gewinnen. Details vom Zustand des Gebäuden über das Suchen an neuen Gebäude. an neuen Unterbringungsmöglichkeiten veröffentlicht. Er sind sehr wichtig Hoffners Vorschläge über das Reform des Instituts, in dem er die materiellen Verarmung der Pester Universität und die Rückständigkeit ihres Lehrtätigkeit im Vertgleich zum zeitgenössischen europäischen Niveau gegenüberstellt. Es könnten die Vorschläge Professor Zlamals aus den vierziger Jahren vorgehoben werden, vor allem die Reformvorshläge aus der Zeitalter der Revolution. Am Ende in diesem Band veröffentlichtes Dokument ist das Gorverneur Kossuth vorgelegte Proposition Zlamals, welches auch als Schlusswort der ganzen Epoche betrachtet werden kann. Die Notwendigkeit der Entwicklung der Tiermedizin zu einer unabhängigen wissenschaftlichen Disziplin und die akademische Bildung von Veterinärmedizin wurde gefördert und in der nächsten Epoche auch realisiert.

In der Hoffnung dass dieser zweiter Band den Interessanten an das ungarisches Hochschulwesen und an die Geschichte der Tierarzneiwissenschaft zum Nutzen wird, empfehlen wir das Buch an den verehrten Lesern.

November, 1990 Budapest

Dr. László Szögi

Verzeichnis der Schriftstücke

1. Pest, am 7. Jänner 1817.
Der Universitätssenat fordert einen Legitimationsbericht von Sándor (Alexander) Tolnay und von Adjunkt Roman Brunkala des Tierarzneiistitutes in folgenden: „Tai“ über den Stand der Reparationsarbeiten des TAI.
2. Pest, am 31. Mai 1817.
Gutachten des Professors der Chemie an der Medizinischen Fakultät János (Johan) Schuster über die von Gutsbesitzer im Weissneburger Komitat István (Stefan) Tóth eingesenedeten Arznei gegen Pferde-Krätze.
3. Pest, am 24. September 1817.
Antrag des Prof. Sándor (Alexander) Tolnay über die katastrophenartige Lage des Gebäude des TAI.
4. Pest, am 27 Mai. 1817.
Inventar der Bibliothek des Tai aufgenommen nach dem Tode von Prof. Sándor (Alexander) Tolnay.
5. Pest, am 29. Mai 1819.
Bericht des von der Medizinischen Fakultät delegierten Professoren Ausschusses über die neue Ordnung des Unterrichtes, der Unterbringung und über die Lage in System der Univetsität des TAI. Dieser Bericht wurde samt anderen Separat-Gutachten dem Senat vorgelegt am 15. Juni 1819.
6. Pest, am. 29. Mai 1819.
Ergänzung abgefasst von Prof. Károly (Karl) Böhm zum Bericht über die Reform des TAI.
7. Buda (Ofen), am 3. August 1819.
Die Kaufpreise der für das TAI angeschaffenen Utensilien werden von Statthalttereirat zugewiesen.

8. Buda (Ofen), am 12. Dezember 1820.
Stellvertretersgebühr wird dem Adjunkten des TAI Roman Brunkala vom Statthaltereirat zugewiesen.
9. Buda (Ofen), am 12. Juni 1821.
Die Auszahlung neuerer Baukosten werden vom Statthaltereirat genehmigt. (229/1821)
10. Buda (Ofen), am 16. Oktober 1821.
Das Gehalt des Assistenten des TAI György (Georg) Kozarits wird vom Statthaltereirat zugewiesen. (429/1821.)
11. Pest, am 27. 1822.
Ein Neuer Entwurf über die Reform des TAI wird vom Professoren Ausschuss des Medizinischen Fakultät eingereicht.
12. Buda (Ofen) am 12. November 1822.
Der Statthaltereirat fordert Informationen über die Möglichkeit der Verhinderung der in Bosnien sich erstreckenden Vieh-Seuche.
13. Pest, nach dem 3. Juli 1826.
Protokoll des unter dem Vorsitze des Landesoberarztes und des Direktors der Medizinischer Fakultät wirkenden Ausschusses in Angelegenheit des für das TAI gemietenden Gebäude.
14. Buda (Ofen), 12. Oktober 1826.
Referat des Prof. József (Josef) Hoffner über die Vorschrift des Wirkungskreises des Assistenten und des Lehrschmiedes des TAI. Die Medizinische Fakultät unterbreitet es für Genehmigung zum Statthaltereirat.
15. Pest, am 26. Oktober 1826.
Gutachten des Prof. József (Josef) Hoffner über die Petenten für eine Assistenten-Stelle im TAI.
16. Buda (Ofen), am 30. Oktober 1826.
György (Georg) Vadovich wird vom Statthaltereirat über das Erlangen der Assistenten Stelle verständigt.
17. Buda (Ofen), am 13. November 1826.
Vorschrift über das Wirkungskreis und die Aufgaben des Lehrschmiedes im TAI.

18. Buda (Ofen), am 13. November 1826.
Vorschrift über die Arbeit und Aufgaben des Assistenten im TAI.
19. Pest, am 19. November 1826.
Schilderung des vernachlässigten und schadhafte Zustand des TAI und der Professoren Wohnung, Abgefasst von Prof. Hoffner.
20. Buda (Ofen), am 26. Dezember 1826.
Referat des Direktors der Medizinischen Fakultät Mihály (Michael) Lenhossék dem Statthaltereirat über das für das TAI mietenden Gebäude.
21. Buda (Ofen), am 20. Februar 1827.
Erlass des Statthaltereirates zum Direktor der Medizinischen Fakultät über die Delegation eines Ausschusses für das Auswählen des Gebäude für das TAI.
22. Buda (Ofen), am 4. März 1827.
Direktor der Medizinischen Fakultät Mihály (Michael) Lenhossék delegiert einen Professoren-Ausschuss mit der Aufgabe: Auswahl des neuen Gebäude des TAI.
23. Buda (Ofen), am 27. März 1827.
Eingabe zum Statthaltereirat vom Direktor der Medizinischen Fakultät über das ausgewählte Gebäude für das TAI.
24. Buda (Ofen), nach dem 27. März 1827.
Majestätsgesuch vom Statthaltereirat in Angelegenheit des Pacht des Hauses József Havas (pester Anwalt) für das TAI.
25. Buda (Ofen), am 24. April 1827.
Vom Statthaltereirat werden kleinere Summen zur Sicherung der Tätigkeit des TAI zugewiesen.
26. Buda (Ofen), am 5. Juni 1827.
Vom Statthaltereirat wird mitgeteilt, dass es erwünscht sei anstatt des Havas-Hauses ein anderes Gebäude für das TAI auszusuchen. Andererseits könnte eine zweite Assistenten Stelle besetzt werden.

27. Buda (Ofen), am 3. August 1827.
Direktor der Medizinischen Fakultät – in Anwesenheit des neuen Gebäude – lenkt die Aufmerksamkeit des TAI – Direktors auf die Auswahl des Lehrschmiedes und auch andere zu erledigende Sachen.
28. Buda (Ofen), am 13. August 1827.
Stellungnahme des Direktors der Medizinischen Fakultät in Angelegenheit der Bedingungen des Lehrschmiedes und Tragung der Kosten der nötigen Heilmittel.
29. Pest, am 18. September 1827.
Protokoll-Auszug des Senats in Punkte des Ausziehens des TAI und die Bedingungen des Anstellens eines neuen Dieners.
30. Pest, am 1. November 1827.
Studienordnung des TAI für das Akademische Jahr 1827/28.
31. Pest, nach dem Jahre 1827
Neue Studienordnung der medizinisch-chirurgischen Studien mit ausführlichem Plan der verschiedenen Bildungszweige.
32. Pest, nach dem Jahre 1827.
Studienplan-Entwurf des Kurses für Heiltschiede.
33. Pest, nach dem Jahre 1827.
Studienplan-Entwurf für den Kurs der Tierärzte.
34. Pest, am 28. August 1830.
Stellungnahme der pester Medizinischen Fakultät in Angelegenheit des neuen Lehrsystems des TAI.
35. Pest, am 28. November 1831.
Gutachten des Prof. Hoffners über die an der Bibliothek des TAI angebotenen Fachwerke.
36. Pest, am 16. März 1832.
Ein neuer Vorschlag des Prof. Hoffner über die Erweiterung der TAI-Bibliothek.

37. Pest, am 1. April 1832.
Anonymes Gutachten über die Stellungnahme der Medizinischen Fakultät über neue Studienordnung des TAI. Verfasst vermutlich von Prof. Hoffner.
38. Pest, am 29. Juli 1833.
Ansuchen des Prof. Hoffner zum Universität Senat, um ihn zu Ernennung in den Status wie die übrigen Professoren sind, zu unterbreiten.
39. Buda (Ofen), am 26. November 1833.
Die Ernennung des Dr. med. Ferenc (Franz) Flor zum Assistenten wird von Statthaltereirat bestätigt.
40. Pozsony (Pressburg), am 27. März 1833.
Präsident der Universität Antal (Anton) Cziráky verständigt den Senat, dass die Einordnung in den neuen Status des Prof. Hoffner vom König bestätigt wurde.
41. Pest, am 2. September 1835.
Prof. Hoffner unterbreitet die Assistenten Bewerber Liste zur Entscheidung dem Direktor der medizinischen Fakultät.
42. Wien, am 5. August 1836.
Die Königliche Hofkanzlei verständigt den Statthaltereirat über die Einrichtung einer Landestieroberarzten Stelle.
43. Pest, am 13. Februar 1838.
Der Universität Senat ermahnt Prof. Hoffner, dass er in der Zukunft über das Einkommen der Schmiede des Instituts eine vollständige Abrechnung erstatten soll.
44. Buda (Ofen), am 25. April 1838.
Direktor der Fakultät Lenhossék verordnet, dass der Unterricht der Seuchenlehre vom vierten Studienjahr das dritte Studienjahr verlegt wird.
45. Pest, am 28. September 1838.
Prof. Hoffner ersucht den Senat, dass die Berichterstattung über das Einkommen des Hufbeschlages von nun an jährlich nur einmal fällig sein soll.

46. Buda (Ofen), am 15. März 1839.
Vorschlag des Direktors der Medizinischen Fakultät an den Präsidenten der Universität über die Modernisierung des Unterrichtes und die Ernennung eines ständigen Dozenten.
47. Pest, am 8. August 1839.
Prof. Hoffner ersucht um den Kostenersatz des „Hufbeschlag-apparates“ und der Dach-Reparatur Kosten.
48. Pest, am 20. September 1839.
Gutachten des Prof. Hoffner über die Bedeutung der von Landestieroberärzten Dr. Vilmos (Wilhelm) Zlamal vollgebrachten Impfversuch gegen Viehseuche und über die Bedeutung seiner Methode.
49. Pest, am 9. Februar 1840.
Vorschlag des Prof. Hoffner zum Senat zur Ernennung eines Experten-Ausschusses für das TAI mietenden Gebäude.
50. Pest, am 23. September 1840.
Prof Hoffner schlägt vor dass die Besetzung der neuen Assistenten Stelle sollte ausgeschrieben werden.
51. Pest, 1842.
Tabellarische Aufzeichnung über die Bewerber für Tierärztliche Lehrstühle.
52. Pest, am 24. November 1843.
Dienstordnung für die Lehrer und Dozenten des TAI (Verfasser: Vilmos (Wilhelm) Zlamal.)
53. Pest, 1843.
Tabellarische Aufzeichnung Bewerber für eine Tierärztliche Assistenten Stelle.
54. Buda (Ofen), am 2. Januar 1844.
Direktor der Medizinischen Fakultät Ignác (Ignaz) Stáhly wird vom Statthaltereirat verständigt, dass der Geld für Stellvertrag an Landestieroberarzt Zlamal zugewiesen wurde.
55. Pest, am 1. August 1844.
Tabellarischer Aufzeichnung der TAI Angestellten.

56. Pest, am 3. September 1844.
Bericht des Direktors Zlamal über die wichtigere Daten und Ereignissen des Jahrganges 1843/44.
57. Pest, am 8. März 1845.
Direktor Zlamal, die über einen Jahr den Lehrschnied des Institutes Vertritt, erbittet um Auszahlung seines Vertretungsgeldes.
58. Pest, am 2. April 1845.
Bittgesuch von zehn Studenten des TAI, um die Ausstellung eines festlicheren Diplom, zum ähnlichen wie die übrigen Hörer des Medizinischen Fakultät erhalten.
59. Buda (Ofen) am 8. April 1845.
Der Statthalterirat verständigt den Direktor der Fakultät, dass vom König die Ausstellung eines Diplom für Vilmos (Wilhelm) Zlamal als honoris causa Professor der Chirurgie genehmigt wurde.
60. Buda (Ofen) am 24. Februar 1846.
Der Statthaltereirat verweigert die Begleichung der Umbau-Kosten des Zlamalschen Wohnung.
61. Buda (Ofen), am 9. September 1846.
Der Statthaltereirat übernimmt als „letzte Ausnahme“ die Kosten der Wiederherstellung der Zlamalschen Wohnung.
62. Pest, am 11. September 1846.
Vilmos Zlamal empfiehlt die Ernennung von Alajos (Alois) Szabó zum Assistenten im TAI.
63. Pest, am 12. November 1846.
Bittegesuch des Schmiedegesellen János (Johan) Juraschek zum Direktor der Fakultät für eine nachträgliche Einschreibung-Genehmigung für den Tierarzt-Kurs.
64. Pest, am 10. März 1847.
Die Charakteristik von Gutachten über Alajos (Alois) Szabó verfasst von Prof. Zlamal für die Bewerbung zum Konkurs einer Assistenten Stelle.

65. Buda (Ofen), am 6. April 1847.
Der Statthaltereirat verständigt den Direktor der Fakultät, dass vom König genehmigt wurde dass die Kosten der Hin- und Rückreise der aus Ungarn zum wiener TAI delegierten ungarischen Studenten zurückgezahlt werde.
66. Pest, am 20. Mai 1847.
Bittgesuch der Diener des TAI zum Direktor Zlamal – beachtend der grossen Teuerung – um Gehaltserhöhung.
67. Buda (Ofen), am 1. Februar 1848.
Der Statthaltereirat ersucht die Universität um ein Gutachten über die Schutzimpfung der in Moldau und Galizien verheerenden Seuche.
68. Pest, am 10. März 1848.
Gutachten des Landestieroberarztes dr. Márton (Martin) Heitzmann über die Methoden der Bekämpfung der orientalischen Vieh-Seuche und über die Anwendung der Schutzimpfung.
69. Pest, am 11. März 1848.
Direktor der Fakultät fordert ein Gutachten der Professoren über die Stellungnahme im Frage der orientalischen Vieh-Seuche des Landestieroberarztes. Beiliegend das von den Professoren unterzeichnete Gutachten.
70. Pest, am 5. Mai 1848.
Ausführlicher Vorschlag der Direktors des TAI Zlamal über eine umfangreiche Reform des Institutes.
71. Pest, am 8. Juni 1848.
Ein Ausschuss wird von der Fakultät für die Ausarbeitung eines „Dispensatorium“ delegiert.
72. Pest, am 19. Juli 1848.
Direktor Zlamal in seinem an Oberst der Artillerie Freiherr von Baldacci gerichteten Brief empfiehlt Tierärzte für den beim Regiment organisierenden.
73. Pest, am 19. Oktober 1848.
Staatssekretär beim Ministerium für Religion und Unterrichtswesen Károly (Karl) Szász beauftragt den Direktor der Fakultät János (Johan) Balassa mit der Organisation eines Kurses für Feldscherer und einen für Feldschmiede.

74. Pest, am 24. Februar 1849.
Direktor der Fakultät Balassa fordert den Direktor des TAI Zlamal an, dass er Vorkehrungen in der Angelegenheit von 24 Studenten treffe, die ihre Studien fortsetzen wollen. Ausserdem soll der Kurs für Schmiede möglichst bis Ende März beendet sein.
75. Debrecen, am 7. Mai 1849.
Stellv. Minister der Landesverteidigung György (Georg) Klapka weist das Transport-Kommando an, dass für die Hörer der Tierarzney Kurse für die Dauer des Courses Gehalt zugewiesen werde.
76. Szolnok, am 12. Mai 1849.
Tierarzt József (Josef) Vinkovits meldet sich als Lehrer für den Tierarzney Kurs.
77. Debrecen, am 17. Mai 1849.
Minister für Religion und Unterrichtswesen Mihály (Michael) Horváth übergibt der Brief von József Vinkovits an den Direktor des TAI.
78. Debrecen, am 22. Mai 1849.
Die Abteilung des Ministerium für Landesverteidigung überreicht an Direktor Zlamal die Liste der vom Ministerium empfohlenen Studenten des Courses für Feldschmied.
79. Debrecen, am 26. Mai 1849.
Das Artillerie-Kommando übergibt eine Liste der für den Feld-Schmied-Kurs empfohlenen Studenten.
80. Pest, am 4. Juni 1849.
Der Oberbefehlshaber der pester Nazionalgarde verständigt Direktor Zlamal, dass momentan keine Möglichkeit gebe das Personal des TAI von dem Garde-Dienst befreien.
81. Pest, am 16. Juni 1849.
Minister für Religion und Unterrichtswesen Horváth fordert einen Bericht über die im Gangsetzung des Tierarzt-Kurses.
82. Pest, am 17. Juni 1849.
Sektionchef für Sanitätswesen im Ministerium für Landesverteidigung Feren (Franz) Flór Verständigt Direktor Zlamal über die Eingliederung der Feldschmiede in die Honvéd-Truppen.

83. Pest, am 18. Juni 1849.

Direktor Zlamal verlangt von dem Staatlichen Transportamt die Bezahlung der Gehälter der Teilnehmer der Feldschmied-Kurs.

84. Pest, am 20. Juni 1849.

Direktor Zlamal ersucht den Minister für Religion und Unterrichtswesen an, dass der vollständige Personal des TAI von National-Garde dienst befreit werden soll.

85. Pest, am 20. Juni 1849.

Oberbefehlshaber der pester Militär Transport-Dienst Szabó, gibt bekannt dass er eine Vollmacht nur zur Kosten Deckung der Landwehr bestellten Studenten besitze.

86. Pest, ohne Datum (Ende Juni 1849?)

Ein anonymes, vermutlich von Direktor Zlamal abgefasstes Vorlegung zum Gouverneur Kossuth über die am TAI unbedingt erforderlich zuzuführende Änderungen.